

816

1

W każdym z nas przebywają [illegible] swoim mnóstwo wyobrażeń o rzeczach (np. o ptakach, o [illegible] rybach itd.)

Gdy mamy wyobrażenie o jakimś przedmiocie, często już mamy [illegible] ten przedmiot. Gdy przeto spotykamy się z jakimś przedmiotem który odpowiada jakiemuś wyobrażeniu z naszego umysłu (np. ptak, ryba itd.) [illegible]

Pomimo tak [illegible] się w wyobrażeniach nie jest dostatecznym [illegible] wyobrażenia [illegible] [illegible] się [illegible] i [illegible], [illegible] i że te wyobrażenia [illegible] – Bo [illegible]

4

[illegible] które [illegible] z nas [illegible] wyobrażenie [illegible] podobne [illegible] [illegible] nie [illegible] i [illegible] tylko [illegible]

2.

1

tej rzeczy, ale [illegible] tylko te cechy które nas najwięcej uderzają [illegible] i [illegible] nie [illegible] z wyobrażeniu tej rzeczy które [illegible] siebie.

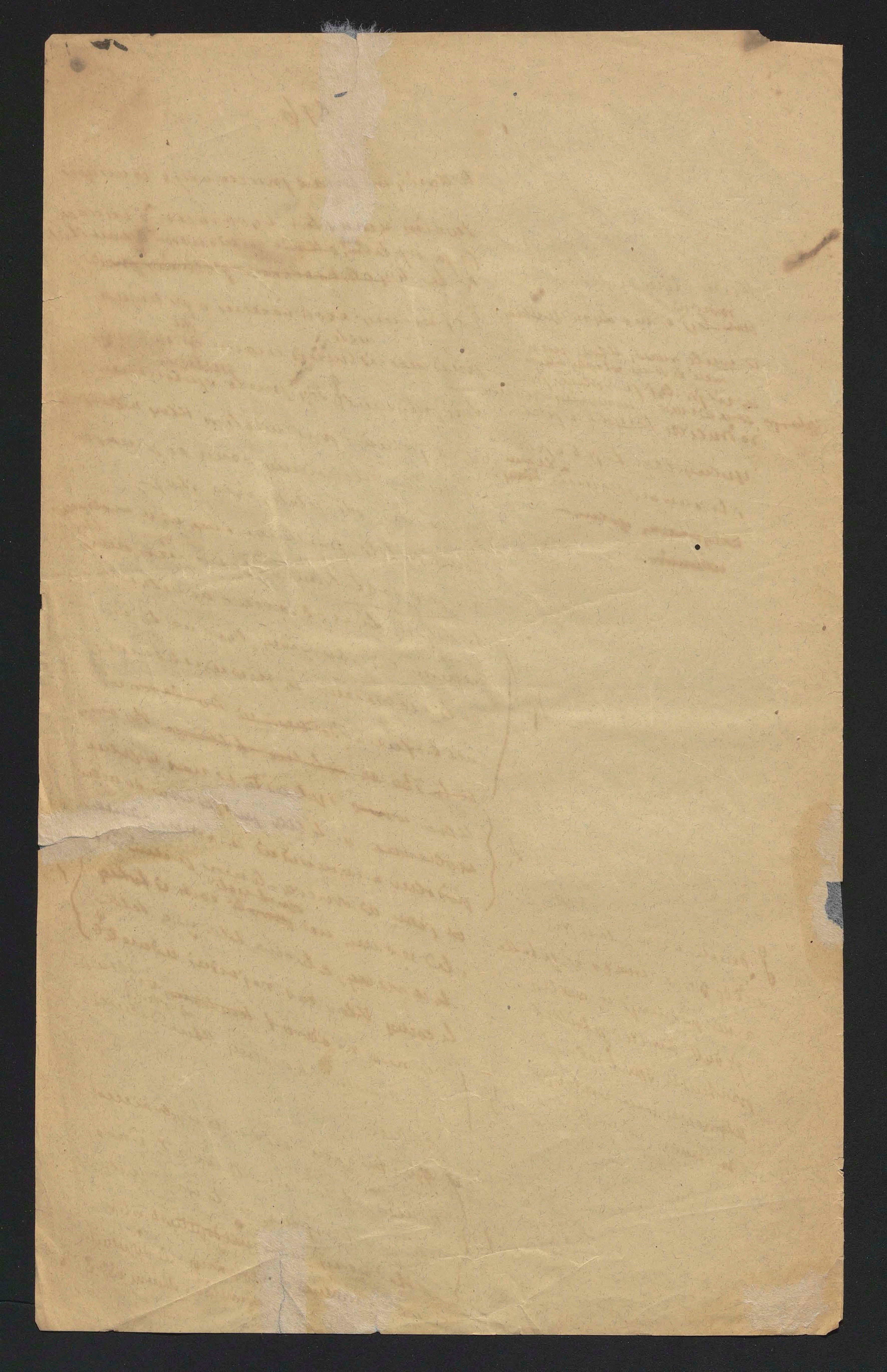
3

Spostrzegamy [illegible] te wyobrażenia [illegible] niedostateczne i [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] wyobrażeń [illegible] [illegible] §§ 3. 4

1.

Każde z tych wyobrażeń rodzi się w nas dzięki [illegible] i wiele rzeczy które nam nie są same od [illegible] [illegible] się [illegible] [illegible] przez [illegible] przez [illegible] [illegible] [illegible] od [illegible] [illegible] i [illegible] wyobrażeń a [illegible] [illegible] [illegible].

Gdy [illegible] [illegible] niedokładne [illegible] ptaka a nie poznamy i [illegible] jednak [illegible] ptaków [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

§ 17.

Utworzenie pojęcia.

W § 16 podał skazówki do utworzenia pojęć. — Tam [illegible] że pojęcia powstają z porównania wyobrażeń które zostały przez nas samych wytworzone umyślnie, bez [illegible] umyślnego [illegible] danego celu [illegible] pojęć

[illegible] oto [illegible] zawsze wiedząc że te wyobrażenia dla tego, za nie do

i że właśnie [illegible] a zatem to sposobem przypadkowo [illegible] A że właśnie ta sposób widzenia [illegible] tych wyobrażeń jest powodem ich niedostateczności, z tego jest widoczny iż pojęcia mają być utworzone przez umyślnie [illegible] wiedzę mające na celu [illegible] własności

Najszanowniejsza Pani,

Lubo złożenie niosło serdecznych
ceń na dzień Jej Imienin jest
powinnością moją największą powinnością, przecież
nic najszczerszego woli nie mogłem
Jej wcześniej donieść — Jakoż dawno
co powróciwszy do domu zastałem
mnóstwo spraw nagłących które
wymagały najrychlej ich załatwienia
Choć nasze życzenia jakoli już nieco
spóźniły jednak mają to
niewątpliwie co jak
sama łaskawa Pani jest przekonana
nie są mowną formą, ani czczym
zwyczajem — gdy
[illegible] niosą dowód tyle i tak
tęsknym wdzięczności [illegible]
serce nasze przepełniającej
jest pragnieniem aby Bóg
Opatrzności Boża raczyła zła
ochronić Szanowną Panią od tego
złego na Nię [illegible] najsłodszej
Panny Heleny
[illegible] pragnął aby
Jej jubel w [illegible]
obrócił się na zdrowie
i radość w [illegible]

Niewiadomo, co jest [illegible] przed Bogiem [illegible] [illegible] i ochotą [illegible] do pracy, i umiejętnie [illegible] powinności swoich, czemu [illegible] przyjacielskie — Nasz Józio z całą [illegible] postępowaniu [illegible] jak [illegible] charakteru a [illegible] — Bo [illegible] polegając [illegible] woli, a nad to nadaje nam [illegible] przez [illegible] [illegible] darowanego w sercu, [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] —

3

IV jakie by nie mogę

P o M — P i M — P i M
M a S   M e S   M o S

nie mogę być

P o M — P i M — P i M
M a S   M e S.

nie mogę być

P i M, P i M — P o M — P o M
M e S   M o S   M a S. — M i S.

mógłbym

P a M — P e M — ~~M e M~~ P e M
M e S.   M a S   M i S

P o M
M a S

P a M
S i M

M a P = P
S a M

P a M
M o S

do poznania prawdy.

Jakoż gdy w duszy naszej oprócz myślenia [przyczyny] mieszka przez ciało innych wszystko które są różne od myślenia, jako np. słuchanie, postrzeganie, namiętności, skromne żądze itd., i gdy samo myślenie jest zdolnem do poznania prawdy (92) przeto prostak [illegible] ≠ aby o coba [illegible] [illegible] myślenia aby nie było [illegible] ubarwione temi przyczynami wszystko. aby więc to myślenie czyste [illegible] ubarwionem [illegible] [illegible] do przedmiotu. —

Dla tego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] – Jakoż [illegible] [illegible]

aby było urządzone [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ażeby myślenie czyste od wszystkich przyczyn obcych [illegible]

bez których żaden z tych przedmio-
tów porównywanych nie byłby tem
czem niemniej jest – Takowe cechy
są nie stałe, stanowią istotę
przedmiotów, są nie cechami istotne-
mi – (np. cechą istotną człowieka
jest rozum, rozum stanowi istotę
człowieka, jestestwo nie mające rozumu
nie jest człowiekiem)

Od tych cech istotnych wypo-
rownywaniu naszem odróżniamy
cechy nieistotne; to jest te które
bywają w każdym z tych porówny-
wanych jednostkowych przedmiotów inne a
a inne nie wszystkie, więc przeto
nie istotą tych przedmiotów –
Takie mimo
różnicy tylko cech jednostkowych przedmioty są
tem czem są. (np. barwa, płeć, barwa
[illegible]
gatunków nieszczególnych w tym samym
Tworzymy pojęcie ale dla utwo-
rzenia samego zaś głównego pojęcia jako całości
są obojętne nie jo przyjęciu w
tworze tego pojęcia

Oprócz tej czynności ...

Oprócz tej czynności porównywania
myślenie
atoli jeszcze odbywa tu-
dojść do
[illegible]

§ 3. Jakoż owe cechy istotne
porównywane jeszcze jedne z drugiemi
porównywamy też te jedne od drugich
a tak pomówszy wyraźnie właści-
wość każdej z tych cech, zosobna odrywamy
je (abstractio) od tych przedmiotów porównywanych
z których ją abstrahujemy
je zestawiamy je w jedną całość, w jeden
obraz czyli w jeden wzór idealny który
jest już pojęciem danem, które
nazwany utworzyć –
tem pojęciem tak utworzonem, jako we
wzorze idealnym mieścimy nie tylko
wszystkie przedmioty które porównywaliśmy jedne
z drugiemi, ale w ten wzór wstawiamy jako w
ramy jeszcze wszystkie przedmioty

na istoty ...

rożnicy tych cech przedmiot..., barwa

tem ciem się. (np. barwa płeć, istotne)

cech stosować są cechami mniej istotne

tylko w odniesieniu do których z tych cech mogą być

bywają ważne bo nigdy, stać się podstawą

pojęć podrzędnych, szczególnych pojęć

gatunkowych nieszczególnych się w tem ...

... konem pojęcie, ale dla utwo-

rzenia szczególnego głównego pojęcia jako osoba

... obejętne nie jo powiązany w

tworzenie tego pojęcia

Oprócz tej czynności ...

Oprócz czynności porównywa-

nia i rozróżniania myślenie

atoli jeszcze odbywa trz-

ciąg czynności mające dojść do

pojęcia ...

§ 3. Jakoż owe cechy istotne

porównywamy jeszcze jedne z drugiemi

rozważamy ściśle jedne od drugich

a tak pomówszy wyraźnie właści-

wość każdej z tych cech, zosobna odrywamy

je (abstractio) od tych przedmiotów porównywanych

abstrakcyjna zestawiamy je w jedną całość, w jeden

obraz czyli w jeden wzór idealny, który

jest już pojęciem danem, który

umysłowy utworzył — w tem pojęciu tak utworzonem, jako we

wzorze idealnym mieścimy nie tylko

wszystkie przedmioty które porównywaliśmy jedne

z drugiemi, ale w ten wzór niby wstawiamy jako w

ramy jeszcze wszystkie przedmioty ...

20

Jakkolwiek więc dzisiaj będziemy te przedmioty będziemy ustanawiać jako wzorcowy jako we wzór wzór jak utworzone, więc gotowe pojęcie odtworzone aby dowiadywać czyli one nie odpowiadają tak jak czyli się nadają do tego wzoru do tego pojęcia. Te przedmioty mogą się wcale różnić w ogólności jedne od drugich, mogą mieć cechy wcale różne — lecz aby jeżeli wszystkie ich cechy istotne są te same które w zawiera dane pojęcia wtedy sądzić będziemy że pojęcie dane jest wspólnym tym przedmiotom a wtedy sądzić będziemy że to dane pojęcie przysługuje wszystkim tym przedmiotom które mają cechy odpowiednie temu pojęciu. Jeżeli przeciwnie, i [illegible] jeżeli zaś wzajemnie przedmioty po stronie nie będą miały tych samych cech istotnych które nie dadzą pojęcie, jeżeli się nie dadzą we wzór odpowiedni też w te [illegible] wtedy będziemy sądzić że tym przedmiotom to pojęcie i odmówimy tego pojęcia i orzeczemy że one nie są tym czem to dane pojęcie.

Wyjaśnimy 3 niniejszy na przykładach. Porównywamy trójkąt dany (płaski) z innemi trójkątami jako z przedmiotami podobnemi do naszego przedmiotu danego i tego samego wzoru jako z figurami które wszystkie należą do jednego wzoru wzorcowego „trójkąt". Spostrzegamy „trójkąt" a zatem za objęte wspólną nazwą „trójkąt" a zatem wśród nich należy różnorodne dostrzec cechy. Jedne z nich są to które stale spotykamy w każdym z tych trójkątów są to boki obejmujące przestrzeń, a zatem są to cechy istotne, stanowiące tworzące trójkąty.

bez nich figura nie byłaby trójkątem — [illegible]

[illegible] — Od tych cech istotnych odróżniamy
cechy nieistotne to jest te którymi w prawdzie te trójkąty
to jest te [illegible] jedne od drugich
się rozróżniają, ale są to cechy które nie wpływają
na pojęcie trójkąta np. trójkąty bywają to ostrokątne
równoboczne, równoramienne itd., dalej
to prostokątne, to rozwartokątne, mogą być na kartce
ołówkiem, kredą, rysowane itd. —
te [illegible] niektóre z tych
a [illegible] pod pewnym względem
nieistotnych cech mogą być ważne
(np. ważne są te cechy odróżniające trójkąty ostrokątne
prostokątne, ostrokątne równoboczne i td, | — zaczynamy
[illegible] czyli podporządkowane
gdy te cechy stanowią pojęcia podrzędne,
to jest stanowią gatunki trójkątów mające osobne właściwości swoje
uwzględniane również za nieistotne
od cechy ogólnego pojęcia „trójkąt." [illegible] wyłącznie
równe czyli trójkąt nie zmienny ołówkiem, kreda i tp to rozróżnia
cechy nieistotne przypadkowe —
[illegible] Ta właściwość jest cechy istotne wstawiamy
samego pojęcia trójkąta w to pojęcie jeżeli
jakiej zmiany figury pomimo tego w którą
które wiemy że cechy istotne
sami pojmujemy figurę
i wyrażamy ją tak że ta figura
jest trójkątem — Gdy zaś figura jakaś nie nadaje
się do tego pojęcia (np. jest czworokątem, wtedy
wtedy uważamy [illegible] nie jest
trójkątem —

Słownie ogólności [illegible]
[illegible] pojęcie pełni
[illegible]

Podobnie jeżeli pomówimy o cechy pojęcia istotne
jeżeli bierzemy takie [illegible] ustanowimy
że mówię jest [illegible] to wyłącznie [illegible]
[illegible] że jest to [illegible] to jeżeli [illegible] [illegible]

22

§ 18

Rozkład nauki o pojęciu

Nauka o ~~jęz.~~ pojęciu składa się z następujące dwie części

I. Pojęcie ~~uważane~~ wzięte samo w sobie to jest ~~w~~ uważane z osobna.

II. ~~Pojęcie uważane w stosunku~~ ~~do innego pojęcia~~ ~~Do innych pojęć, ...~~ W tej części ~~mow~~ będzie mowa o stosunku wzajemnym pojęć.

§ 19

I. Pojęcie ~~uważane~~ samo w sobie

~~Z §§ 16 i 17~~

~~Z teorii § XX~~ jaż wynika ze słów ~~...~~ osobnej pojęcie ~~uważane~~ wzięte samo w sobie, ~~pod~~ uważane może być ~~...~~ ~~pod dwojakim względem~~ ~~w~~ z dwóch stron, mianowicie bo pod dwojakim względem bowiem ze względu na treść, a drugi raz ze względu na jego zakres.

a) ~~a)~~ Treść pojęcia ~~...~~ ~~...~~ [Zakres]

p. Feldt (?) mówi że ~~...~~ § 19 od tego miejsca, ... str. 64 do str. 65 ... Treść pojęcia ... Oświecenie treści zakresu ... zakresie ... ~~...~~ pojęcia ... a następnie, jako przypis od uważa Treść pojęcia uwagę ... str. 65 do uważania Treści tylko i ... którym ~~...~~ i kiedyś tedy str. 66.

a) Rozpoznanie obu kresów strony pojęcia treści i zakresu mówiłem już dawniej w § 16 ~~...~~ ~~...~~ w których tenże mowa oznacza pojęcie, tam nakreśliłem że pojęcie jest takiem wyobrażeniem które w sobie obejmuje wszystkie cechy i istotne bez których dany przedmiot nie byłby tem czem jest a te cechy ~~...~~ istotne ~~...~~ składają treść pojęcia ~~...~~ To samo widzimy obecnie przypis do tego § 16. Obie te strony mówiłem już też dotknięte w § 17 ... ~~...~~ ... którą ... mówię pojęcia. W tym § 17 ... ze tworzymy pojęcia ... przez ... prawie tam, ... podobnie ... a także ... cechy ~~...~~ a ... które z nich ... ~~...~~ ... cechy ... uważamy za istotne, ~~...~~ ~~...~~ i ... w jedną całość niby ... obraz ... tak tam ... przykład ... § 17, ... o treści ... przykład, to samo ... przy ... do tego samego § 17 ... tam § 17 ... że ten ... obraz ... tylko ... do przedmiotów ... które ... ale ... do ... przedmiotów ... które ... a które ... cechy istotne ... tak ... przy ... zakres pojęcia ... II

II b) jako przypis b) przypisa od uważania Treści pojęcia str. 65 do uważania kiedyś tedy str. 66

7 67

(także superordinata, übergeordneter B).

dalej to pojęcie ogólne jest w porównaniu do szczegółowych objętych w niem pojęciem obszerniejszém (n. latior, weiterer Begriff), stosunkowo jest w stosunku do niem pojęciem rodzajowem, jest rodzajem (genus, Gattungsbegriff, Gattung –)

B. Pojęcie szczegółowe w stosunku do nadrzędnego ogólnego, wytworzonego jest podrzędnym, niższém (n. inferior, niedere B), pojęciem podrzędnem, podporządkowaném (n. subordinata, untergeordneter B) 7, pojęciem ciaśniejszém (n. angustior, engerer B) – stosownie to pojęcie szczegółowe jest wobec ówego ogólnego, rodzajowego pojęcia gatunkowem pojęciem gatunkowem, jest gatunkiem jego (n. species, Artbegriff, Art). – [Uważmy atoli że te pojęcia wyrazane słowami tu odpowiednie nazwy "pojęcie ogólne, szczegółowe" są pojęciami względne – Bo to samo pojęcie, które jest ogólnem, rodzajowem pojęciem, mającem zakres większy w porównaniu do szczegółowych pojęć w niem objętych, samo może być z kolei zamknięte, mającem jeszcze szerszy zakres, będącem jeszcze ogólniejszém, obszerniejszém, jeszcze wyższem, to ogólnem pojęciem nadrzędniejszem i t. d. tego samego pojęcia, które z kolei staje się rodzajem, a pojęcie którego nazwiemy odpowiednio tego samego rodzaju gatunkiem. Tym sposobem wstępujemy

Podobnie też pojęcie które jest szczegółowem, niższem i t. d. które jest gatunkiem ciaśniejszem może być ogółem, rodzajem do samo z kolei może obejmować w sobie jeszcze niższe, ciaśniejsze pojęcia mające zakres jeszcze mniejszy, szczegółowe, które są niejako gatunkami, mniejsze tego gatunku, jako w swoim rodzaju, są one w niem objęte gatunkami gatunku –

7 (pojęciem wstawionym ogólnego pojęcia umieszczonem w niem, (§ 17) do pojęcia szczegółowe w stosunku do ogólnego jest jednak jest pojęciem ...

wyższych obszerniejszych

L do coraz ogólniejszych pojęć aż dosięgamy pojęcia najogólniejszego zamykającego w swoim zakresie wszystkie (nadrzędnego pojęcia ponad od którego pojęcie nad które już nie ma ogólniejszego pojęcia (takowe jest pojęcie przedmiotu zowie się § 23).

i samo się z kolei

Ale to niższe pojęcie jeszcze może w sobie zawierać jeszcze więcej szczegółowe pojęcia, jeszcze ściślej oznaczone, jeszcze niższe, aż do najniższego (species infima) które w sobie zawiera tylko same jednostkowe rzeczy. A tak dochodzimy do pojęć jednostkowych.

Z tego wszystkiego co się rzekło o pojęciu o różnicach pojęć co do zakresów wynika, że pojęcia pod tym względem się dzielą:

1. Pojęcia ogólne, czyli powszechne to jest rodzajowe
2. Pojęcia szczegółowe to jest gatunkowe
3. Pojęcia jednostkowe – indywidualne

[Co do terminologii uważmy jeszcze iż rodzajem najbliższym (genus proximum) nazywamy w ogólności wyższe pojęcie, które zawiera w sobie bezpośrednio zakres pojęcia niższego jako gatunku, to jest zawiera go w sobie. Z tego wszystkiego co się rzekło o różnicy pojęć co do zakresów pojęć wynika, że wogóle się mówiąc, pojęcia pod względem zakresu się dzielą:

1. Pojęcia ogólne, czyli powszechne to jest rodzajowe
2. Pojęcia szczegółowe to jest gatunkowe, w pewnym względzie zmienne
3. Pojęcia jednostkowe

[Rzecz jasna że gdy pojęcie ogólne rodzajowe jest to jest wyższe jest obszerniejsze niż pojęcie szczegółowe gatunkowe ... Każdy obejmował wszystkie najmniej dwa gatunki, bo gdyby pojęcie gatunkowe było tylko jedno, w tedy zakres jego zajmowałby cały zakres rodzaju i nie różniłby się od niego, sam byłby tem samem czem jest rodzaj — Pojęcia szczegółowe, gatunkowe, których zakresy są objęte w zakresie jednego najbliższego rodzaju względnie do zakresów pojęciami spółrzędnemi (coordinatae, coordinata).

Zakresem danego pojęcia a zakresem wyższego pojęcia znajdzie się kilka zakresów pośrednich, w tedy to wyższe pojęcie jest względem danego pojęcia rodzajem oddalonym (genus remotum).

[to jest nie masz takiego pojęcia którego by pojęcie szczegółowe czyli gatunek zakres obejmował zakres tego, a sam był objęty w zakresie owego rodzaju, w takim razie lecz pojęcie szczegółowe to jest gatunek którego zakres objęty jest bezpośrednio w zakresie tego najbliższego rodzaju jest względem tego najbliższego rodzaju gatunkiem najbliższym (species proxima) gdy zaś między jakimś a zakresem wyższym a niższym znajduje się jeden zakres tego wyższego lub kilka, w tedy owo wyższe względem niższego jest rodzajem oddalonym (genus remotum) a niższe zowie się gatunkiem oddalonym (species remota).

To stopniowanie zakresów coraz ... coraz ... uwidocznia poniżej figura 3 dodana do § 37

a) Spostrzegamy że w logice wyrażenia nadrzędny gatunek mają inne znaczenie niż jak to które do nich wnikamy w naukach np. w zoologii. [above the line: przyrodniczych]

b.) – Pojęciem nadrzędnym (jak widać) jest np. pojęcie roślina, niż wydając się w tej ścisłości logicznej powiemy że pojęcie roślina jest ogólniejszem, wyższem, obszerniejszem od pojęcia drzewa, które jest jako gatunkiem i jest podporządkowanem, pod niem wielkim pojęcia rośliny – Pojęcie drzewa ale z kolei nad całości zamyka w swoim zakresie jeszcze ściślej uszczegółowione pojęcia jako gatunki pojęcia lipy, sosny, dębu i t.d. Te pojęcia z kolei w zakresie ciaśniejszym i podrzędnym względem pojęcia drzewa – ogólniejszego

[margin: Ściślej uszczegółowione jest jednym z jego gatunków] [margin: Są jeszcze niższe]

Podobnie pojęcia rośliny zamknie te jak w zakresie obok gatunków węższym i t.d. pojęcia organizmu, i jest jego gatunkiem – Pojęcia rośliny i zwierzęcia mające nawzajem do siebie jako pojęcia równorzędne które jest dwojgiem gatunków – organizmu zaś same są objęte wielkiem pojęcia płód natury i t.d. Obacz przykład w §28 przyp. a

b. Za zakresem pojęcia kwadrat nadrzędnym najbliższym jest równoległobok, nadrzędnym najbliższym zaś kwadrat jest prostokąt – Podobnie figura geometryczna – ... nadrzędnym najdalszym jest ... nadrzędnym oddalonym jest królestwo organiczne, a jeszcze oddalonym płód natury

~~C. Treść i zakres~~

C. Stosunek wzajemny treści a zakresu pojęcia

§26.

W §25 widzieliśmy że co do zakresu pojęć które z kolei są zamknięte jedno w drugiem zachodzi stopniowanie, bo rozpoczynając od pojęcia mającego największy zakres będącego przeto pojęciem najogólniejszem najwyższem, najwięcej nadrzędnem najobszerniejszem ~~...~~ posuwamy się do pojęć ~~...~~ [above: w coraz węższe zamkniętych,] których zakresy są stopniowo ~~coraz~~ ~~więcej~~ coraz mniejsze, coraz węższe ciaśniejsze i t.d., a które to pojęcia są też i stopniowo coraz ściślej uszczegółowione, to jest coraz bliżej oznaczone – Tymczas wiemy że to [above: stopniowe] uszczegółowienie i oznaczenie przez ~~...~~ stopniowe powiększanie się treści to jest dzięki pomocy cech coraz to innych [above: odbywa się] dodanych, to jest jak wiemy z §24 ~~coraz~~ przez dodawanie coraz dalszych cech ubocznych, coraz składowych, zamykających coraz nową grupę cech – przeto przekonywamy się że w miarę coraz zmniejszającej się zakresów ~~...~~ stopniowo podrzędnych pojęć ~~coraz więcej~~ i treść to jest co powiększać się będzie to se ich cech – i na odwrót że w miarę

~~W §25 widzieliśmy że pojęcie którego zakres objęty jest w całości zakresem którego zakres objęty jest w całości mającego zakres, jest gatunkiem, tamtego jako wyższego tam czyli zakres jego jest w zakresie ciaśniejszym objęty jest w zakresie pojęcia wyższego, obszerniejszego ogólniejszego to jest w zakresie pojęcia nadrzędnego – wiemy zaś że pojęcie gatunku jest pojęciem szczegółowszem, ściślej uszczegółowionem od pojęcia nadrzędnego – Rodzaje takie że pojęcie gatunkowe samo zajmuje obejmować w swoim pojęcia niższe w zakresie swoim mniejszego będą które z kolei względem niego będą gatunkami, a zatem pojęcia więcej uszczegółowione pojęciami jeszcze więcej uszczegółowionemi i tak następnie~~

~~72~~ 70 + a

dosięgania co jest coraz ogólniejszych wyrazów, mających zakresy coraz obszerniejsze ilości cech uszczegółowiających pojęcie, to jest treść tego, stanowiących [illegible] będzie.

Z tego wynika że prawidło o szeregach pojęć z kolei podrzędnych ze względu wielkości treści i wielkości zakresów mają się do siebie w stosunku odwrotnym, że tem im większy będzie zakres tem mniejsza treść; im mniejszy zakres — tem większa treść, to jest im mniejsza ilość cech tem do większej ilości rzeczy szczegółowych pojęcie zastosowane być może, większy jest obszar jego zakresu. Z odwrotnie im większa treść pojęcia to jest im większa ilość cech tem mniejszy będzie obszar rzeczy do pojęcia rzeczy do których zastosować można cechy się [illegible] będą —

Tak spostrzegamy iż zakres pojęcia ogólnego zamknięty jest w zakresie pojęcia wyższego — a nadawanem treść pojęcia wyższego czyli ogólniejszego zamknięta jest w treści pojęcia niższego.

a) Tak wytworzony związek między treścią a zakresem pojęcia, wykład nas do o którym była mowa o stosunku wzajemnym treści i zakresów — Tam widzieliśmy że pojęcie mające wielki zakres obejmuje w sobie zakres mniejszy ten mniejszy znowu z kolei zamyka w sobie pojęcie jeszcze mniejszego zakresu i tak następnie — Z tego widzimy że w tem samem stosunku jak pojęcia się zakresy pojęć mniej więcej rozszerzają cechy uszczegółowiające stopniowo pojęcia — to jest przybywa ich według stopni obszaru (porównaj § 24)

Z tego wszystkiego się okazuje że wszystkie pojęcia szczegółowe, mimo jedności wewnętrznej do społecznego zakresu, to jest do społecznego osobnika, społecznego pojęcia ogólnego (do społecznego rodzaju gatunku) mają też społeczną treść, to jest cechy społeczne.

§27

Pojęcia ogólne szczegółowe i pojedyncze co do zakresu i treści

W §ie 25 orzekliśmy że co do zakresów pojęcia są 1. ogólne 2 szczegółowe 3 pojedyncze – a gdy w § 26 okazano wzajemność stosunku zakresu i treści przeto obecnie już zrozumieć możemy [illegible] w zajemny w jakiś zostają co do treści [illegible] pojęcia tych wszech, przy tej przytoczymy rodzajów pojęć

Z § 16 wiemy jakim trybem myśl nasz tworzy wszelkość pojęcia – jakoż tam powiedzieliśmy że pojęcie powstaje przez oderwanie spólnych cech od przedmiotów należących do jednego i tego samego wyobrażenia i gdy te cechy spólne uważamy nam [illegible] za łotem w ie z nich składamy w całość, we wzór wszystkowy który jest pojęciem zatem prawdą tych przedmiotów. –

Otóż gdy pojęcie tak otrzymane porównywać możemy z innemi podobnemi do niego a pojęciami które również zostały tym samym trybem przez utworzone to w tym trybie porównywania znowu z kolei obaczymy że te dane pojęcia mają cechy które są także i takie że w każdym z tych [illegible] właściwe, [illegible] wspólne, a drugie

cechy dwojakiego rodzaju Jednego rodzaju są takie cechy które nie spólne wszystkim tym pojęciom ale są także że w każdym pojęciu same a inne – Drugiego rodzaju zaś są te cechy które są wszystkim tym pojęciom spólne. Gdy więc te spólne im cechy oderwiemy od tych pojęć porównywanych, i gdy z cech tych złożymy całość i wzór wszystkowy wtedy otrzymamy także pojęcie ale pojęcie ogólniejsze, które będzie pojęciem ogólnem względem tych pojęć

porównywanych a które nawzajem

będą pojęciami szczegółowemi (gatunkowemi)

względem tego pojęcia ogólnego -

wszystkie te pojęcia szczegółowe mają

zakresy zawarte w zakresie pojęcia ogólnego

ogólnego [- co do ich treści widzimy że

wszystkie te pojęcia szczegółowe ~~mają~~

mieszczą w swojej treści ~~pewną część~~ pewną liczbę wspólnych

cech, to jest te cechy które w treści mieszczą w sobie

~~[illegible]~~ i we wszystkich porównaniach

~~[illegible]~~ pewnych odrzucamy byty od tych

przedmiotów istotnych owo pojęcie

ogólne ‡ - które w treści każdego z tych pojęć ~~[illegible] w każdem z tych pojęć~~ szczegółowych

~~oprócz tych cech wspólnych~~ (gatunkowych) ~~mieszczą~~ oprócz tych cech wspólnych

mieszczą się jeszcze cechy pewnego

rodzaju to jest owe które każdemu z tych

pojęć szczegółowych są właściwe, które

zmieniające ~~się~~ w każdym z tych pojęć szczegółowych

tych - Te pojęcia właściwe każdemu z tych

pojęć szczegółowych ~~stanowią owe~~ (gatunków)

stanowią owe które każde ~~tych pojęć~~ z nich

~~szczegółowych~~ ~~(gatunków)~~ różni się od ~~innego~~ ogólnego a zatem także stanowią ~~a zat~~ różnicę

pojęcia ~~[illegible]~~ ~~jest objęte~~, różnicę

różnicą każde z nich od każdego innego

razem ~~[illegible]~~ z niem ~~[illegible]~~ w tym wspólnym ogólnym

zakresie ~~[illegible]~~ pojęcia objętego ~~[illegible]~~ - (jest to jak nazywamy

różnica gatunkowa differentia specifica.

‡ Te cechy wspólne ~~[illegible]~~ tak jako wspólne wszystkim pojęciom szczegółowym, jako składające się pojęcie ogólne są także cechami ogólnemi - (we pojedyńczo ~~[illegible]~~ składowemi ogólnemi ~~[illegible]~~ ogólnemi ~~[illegible]~~ notiones partioles ob. §21) -

[Owi raz tylko pojęcia jednostkowe podo... to jest ~~do~~ pojedynczych individuów

~~[illegible]~~ jak widzimy z §16. także mają

cechy które różnią się każdy jednostka różni

od każdej innej należącej do tego samego

wyobrażenia - Także te cechy ~~[illegible]~~

stosunki uważamy za obojętne, jako

nie stanowiące individualnych, rzeczy

nie należące do pojęcia

~~[illegible]~~

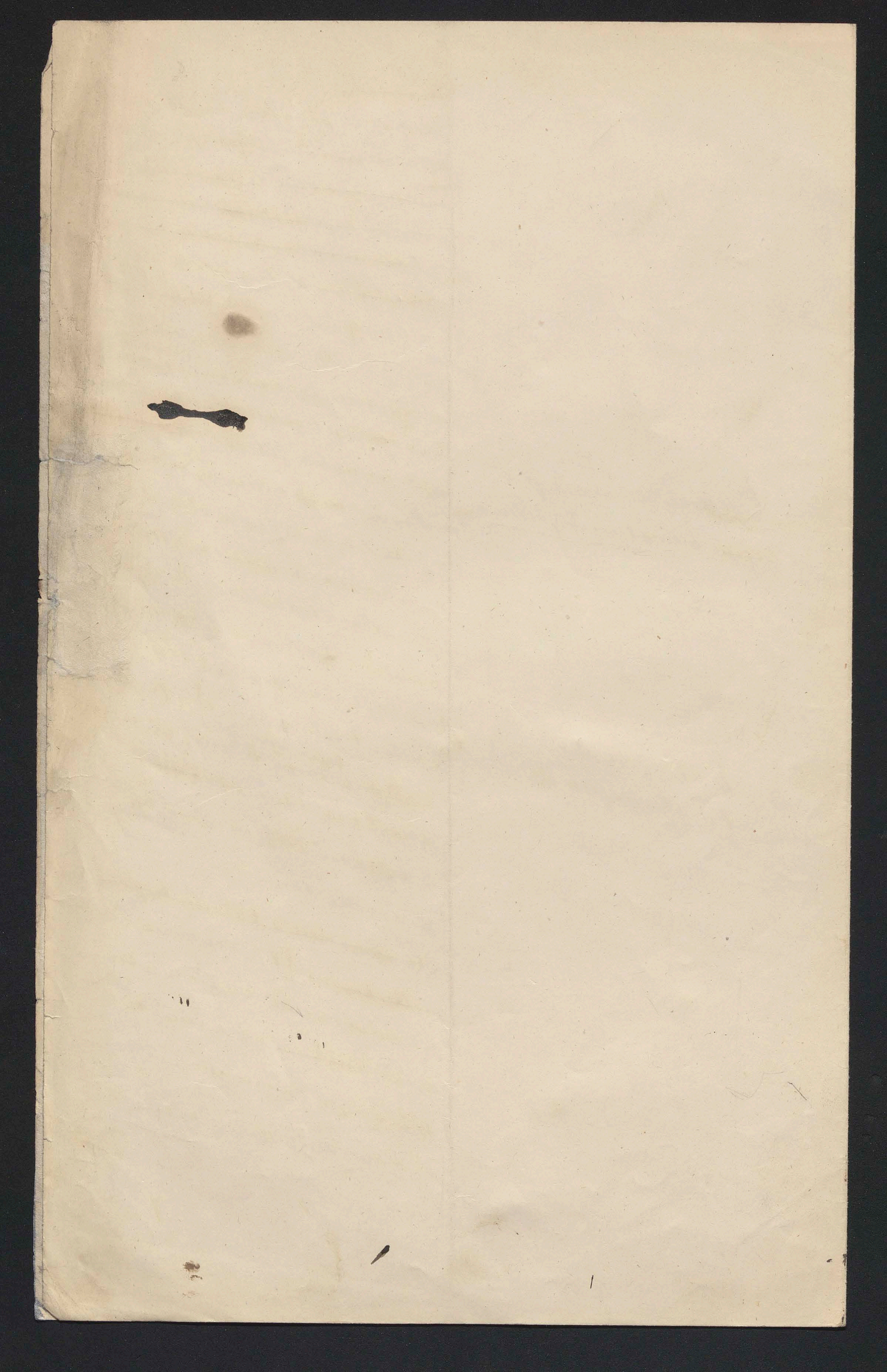
Jakkolwiek każda jednostka realnie uważana bywa za ~~[illegible]~~ okaz (egzemplarz) ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zatem wskazania jeśli wskazujemy ogólne pojęcie ~~[illegible]~~ to jest najbliższe do którego ten exemplarz bezpośrednio należy (genus proximum) [jeśli oznaczymy] i pojęcie ciągu ~~[illegible]~~ to jest gatunek w którym jako ów ~~[illegible]~~ egzemplarz jest objęty.

[margin: Takowe oznaczenie jest ~~definicją~~ określeniem definicją.]

Prócz ~~[illegible]~~ niekiedy zwłaszcza w jednostkach naszych słowa zależnym na cechach ~~[illegible]~~ właściwych jednostce które one jako indywidualność pozwalają odznaczać się spośród wszystkich innych należących do tego samego pojęcia — w takim razie jest nam koniecznem wypisać jeszcze dodać ~~dodać~~ te cechy indywidualne jednostkowe które ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ te wyłączności i wyjątkowości tej jednostki stanowią —

[margin: definicja nie jest wystarczająca ale]

~~Dla odznaczenia [illegible]~~ [Dla oznaczenia takiej indywidualności używamy w mowie ~~[illegible]~~ imion własnych (nomen proprium) — dla okazów imię pospolite wystarcza

b) Pojęcie „lew" ma treść większą od pojęcia zwierzę ssące bo lew ma wszystkie cechy zwierzęcia ssącego a oprócz tego ma jeszcze jakoweś cechy właściwe lwom – a zato zakres pojęcia lew jest mniejszy bo zawiera jedynie same lwy, a zakres pojęcia zwierzę ssące jest wielki bo oprócz lwów zawiera wiele innych zwierząt.

Dla pojęcia „lew" [illegible] jest [illegible] treść pojęcia zwierzę ssące [illegible]. Tak treść pojęcia zwierzę ssące mieści się w pojęciu lew, a zakres pojęcia lwa mieści się w zakresie zwierzęcia ssącego.

Pojęcie zwierzę kręgowe ma zakres z kolei większy od zakresu pojęcia zwierzę ssące, ale treść pojęcia zwierzę kręgowe jest znów mniejsza od treści pojęcia zwierzę ssące. Z kolei pojęcie zwierzę ma zakres jeszcze większy od pojęcia zwierzę kręgowe, [illegible] zakres wielki a treść mniejszą jeszcze od pojęcia zwierzę kręgowe itd.

§ 27. Uogólnianie i uszczegółowianie pojęcia.

Gdy wedle § 26 z ubywaniem słownem treści czyli cech pojęcia pojęcie staje się coraz ogólniejszem a tem samem obejmuje coraz większy zakres, gdy odwrotnie z przybywaniem słownem treści to czyli z dodawaniem cech pojęcie staje coraz więcej uszczegółowionem, przeto widzimy że z pojęciem możemy odbywać dwie czynności – to

1. Uogólnienie pojęć
2. Uszczegółowienie

obie te sprawy rozbierzemy poniżej osobno.

Gdy wedle § 26 z ubywaniem słownem cech t. j. treści czyli cech pojęcia pojęcie staje się coraz ogólniejszem i zajmuje słownie zakres coraz większy, i gdy odwrotnie z dodawaniem słownem cech, zatem z przybywaniem treści pojęcie staje się słownie coraz węższe a tem samem zakres jego coraz więcej maleje – przeto widzimy sami w skutek dwojakiej czynności możemy odbywać z pojęciem dwie rzeczy a są jest 1. uogólnianie pojęcia 2. i uszczegółowianie pojęcia. Obie te czynności są tak ważne ze nam je osobno bliżej wytłumaczyć potrzeba –

72. x

829

1. Oderwanie i uogólnienie

Wykazano w 924. i 926 iż pojęcie się bliżej uszczegółowia przez dodanie cech, to jest gdy do treści pojęcia która jest jej częścią główną składową dodamy części uboczne — tam wytłumaczyliśmy również iż pojęcie jeszcze może być stopniowo coraz bliżej uszczegółowione przez dodanie stopniowe drugiej, trzeciej i t.d. to jest coraz dalszej części ubocznej składowej —

Z tego wynika że gdy na odwrót od takiego pojęcia stopniowo odrywać będziemy owe dodane niem części uboczne, tem samem pojęcie stanie się stopniowo mniej uszczegółowione to jest stopniowo coraz uogólnionem.

Widać przeto iż czynnością naszego myślenia jest odrywanie (abstractio) i skutkiem tej czynności jest uogólnienie (generalisatio). —

Rzecz sama nas przekonywa że czynność odrywania rozpocząć należy od najdalszej to jest od ostatniej części ubocznej a następnie należy odrywać stopniowo części uboczne które coraz są bliższe części głównej składowej

Z tego co się dopiero nieco wyżej widzimy ze mając uogólnić pojęcie dane bliżej oznaczonemi cechami nie wolno nam w tem odrywaniu ich cech postępować bez ładu i dorywczo samowolnie, ale należy pomiędzie się rozpatrzeć w tem danem pojęciu i poznać dokładnie cechy, t. j. stanowiące części uboczne składowe które tworzą stopniowe coraz ściślej uszczegółowienie pojęcia — Po odrywaniu nadto trwamo

§ 30.

Pojęcia oderwane czyli abstrakcyjne i pojęcia ostne czyli konkretne

Wiemy jako możemy oderwać pewne cześć, pewną cechę (własność) od treści pojęcia. Jeżeli tę część treści, tę cechę oderwaną, uważać będziemy z osobna (separatim cogitare), jakoby była ona samoistnem to jest bez związku z pojęciem od (z przedmiotem) którego była oderwaną, wtedy ona staje się pojęciem oderwanem (notio abstracta), abstrakcyjnem.

Otóż te części treści ta cechy własności może się w dwojaki sposób przedstawić myśli naszej.

1.

2. Gdy atoli tę samą część treści, tę samą cechę nie będziemy uważali z osobna (niedowolnie od pojęcia oderwanej) jako samoistną, oddzieloną od pojęcia (od przedmiotu), ale je uważać będziemy jako wszystko z całą treścią pojęcia (przedmiotu) zrośniętą, jako z niem zrosłe (concrescere), wtedy pojęcie nasze będzie pojęciem w znaczeniu ścisłem, które jest pojęciem ostnem czyli konkretnem (conceptus concretus).

Tak (...) będziemy że pojęcia oderwane (abstrakcyjne) z jednej strony a ostne czyli konkretne z drugiej strony są sobie przeciwne, więc pojęcie oderwane jest przeciwne (opponuntur, entgegengesetzt) pojęciu konkretnemu obu te rodzaje wielce różnią się z natury.

2 Inne jest ... do ... od Pojęcia oderwanego ... jest ... myśli do pojęć ...

nie mieszajmy atoli (jak się to wielkiej części zdarza) pojęcia abstrakcyjnego z ogólnem pojęciem (allgemeiner Begriff.) Bo bywa pojęcie abstrakcyjne które nie jest ogólne, i bywa pojęcie ogólne które nie jest abstrakcyjne jak to zaraz zaraz obaczymy

3 Pojęcie ogólne (notio generalis universalis, allgemeiner Begriff) jak to ~~pojęcie które~~ się tyczy pewnej cechy właściwości która się odnosi do całego zakresu pojęcia (które jest więc cechą wszystkich innych objętych należących do tego samego ogólnego rodzaju zakresu gatunku

4 Pojęcie jednostkowe jest przeciwne ogólnemu pojęciu. Bo jednostkowe pojęcie tylko treść taka cechy taką ~~cechę~~ właściwość i jest ~~pojęcie~~ ~~cechę~~ która się odnosi wyłącznie do jednego przedmiotu, to jest indywidualna, które indywidualnej danego jednostkowego i odnosi ten przedmiot do jednostk. ~~należących do tego samego ogól.~~

Gdy więc pojęcie ogólne ma więc wobec niej pojęcia jednostkowe jako swoje przeciwieństwo ~~tak~~ tak i pojęcie abstrakcyjne ma wobec ~~sie~~ siebie pojęcie konkretne jako przeciwieństwo swoje. Zkąd już wynika że pojęcie ogólne a pojęcie abstrakcyjne wcale nie jest jedno i to samo

Otóż mamy przed sobą cztery rodzaje pojęcia które się same wiążąc dając ~~roz~~ (kompleksyjnie) Rodzaje te stąd cztery kombinacye

1. Są pojęcia abstrakcyjne a ogólne — co jedno mamy co ogólne a abstrakcyjne

oderwane
Abstrakcyjnemi są dla tego że je
~~[illegible]~~ myśli możemy, ~~że oderwane~~
że oderwane
od treści pojęcia (przedmiotu) których
są cechą – mogą być samoistnym
odrębnym przedmiotem naszego
myślenia – są też ogólne że
to są stanie ~~[illegible]~~ cechy stanów
które się uchodzi całego [illegible]
całe [illegible] ogólnie [illegible]

B. mogą być ogólne a konkretne
albo konkretne a osobne które są osobne
a to ~~być~~ są pojęcia
aby jak ich dowolnie [illegible].

cechy, ~~co~~ [illegible] przedmiotów
do pewnej osoby należące – ale
~~to~~ takie pojęcie ogólniejsze jako że
bowiem [illegible]. ale przede
[illegible] wszystkim [illegible]

C. są pojęcia jednostkowe a konkretne
(~~co~~ tzw. konkretne jednostkowe
~~Te są stałe~~ Te są jednostkowe
bo są oznaczone cechą jednej jednostki
uwydatnioną
a uważane są jako abstrakcyjne)
a uważane [illegible] ~~co~~ [illegible]
ale jako [illegible]
z pojęcia tem jednostkowem

D. cl. Pojęcia jednostkowe i abstr.
co pewnie jest abstrakcyjnem a oznaczone ~~[illegible]~~ iż
które jak pod C.
są cechą oznaczone jednej jednostki
jednostki ale oznaczone jako
abstrakcyjne ~~[illegible]~~ co sobie
jako cecha która by mogła
dodawaniem uwydatnioną –

Przykłady. W logikach nowoczesnych znajdziemy wiele zdań jakoby pojęć abstrakcyjnych lecz to samo co do pojęć ogólnych powiedzieć — Dawniej zaś było to samo [illegible] rozumiano tak Wolff w swojej logice używał przykładu itd.

Przykłady ad A. Pojęcia abstrakcyjne będą zawsze ogólne, jeśli [illegible] — [illegible] cechę [illegible] [illegible] [illegible] — jeśli te cechy odłączę [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pojęcie abstrakcyjne [illegible] [illegible] osobno [illegible] [illegible] [illegible] całemu osobowi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pojęcia ogólne [illegible]

Albo np. jeśli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible] abstrakcyjnie [illegible] [illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abstrakcyjnie — ale gdy [illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ogólne [illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible] ogólne [illegible] jak

Przykłady ad B. ogólne a konkretne gdy jak [illegible]

ad D charakter [illegible] [illegible]

ad. C. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obella [illegible] [illegible]

ad D. [illegible] [illegible] [illegible] metoda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

się opierać na zasadzie stałości logicznej (principium continuitatis logicae) postępowanie nasze pod tym względem ma być systematyczne, ściśle umiejętne.

Jakoż niechaj będzie dane pojęcie (X) z treścią mieszczącą w sobie jako część składową główną A.

Dalej jako pierwszą część uboczną a

jako drugą część uboczną, lecz treści b.

Jako trzecią część uboczną — c.

Zatem dane pojęcie (X) ma za treść

A + a + b + c. —

[Mając przystąpić do stopniowego uogólniania pojęcia danego (X) przez odrywanie — wymienione części odrywamy od najdalszej ubocznej części cechy tej, bo ta część najwięcej uszczegóławia pojęcie dane (X) — tą najdalszą uboczną częścią jest c.

[Po oderwaniu części z tej części c otrzymujemy pojęcie drugie (Y), którego treść jest uboższa niż pojęcie dane (X), gdyż treść pojęcia drugiego (Y) składa się z części A + a + b — a treść pojęcia danego (X) składała się z części A + a + b + c.

Z tego wynika, że pojęcie drugie (Y) jest ogólniejsze od pojęcia danego (X) a zatem, że zakres pojęcia drugiego (Y) jest większy od zakresu pojęcia danego (X), że więc zakres pojęcia danego (X) jest objęty w zakresie pojęcia drugiego (Y). — [Z tego widać jeszcze, że pojęcie drugie (Y) jest rodzajem najbliższym (genus proximum) dla pojęcia danego (X), które nawzajem względem pojęcia drugiego (Y) jest jego gatunkiem najbliższym (species proxima). To nazwę wyjaśniłem między treścią § 25. —

[Teraz uczyńmy porównanie

Zatem określenie się należy nam uważać A + a + b za część główną składową treści pojęcia danego (X).

zawarta w pojęciu drugiem (Y), które jest rodzajem najbliższym pojęcia danego (X) a treścią zawartą w treści tego danego pojęcia (X), które jest jego gatunkiem najbliższym [Treść pojęcia danego jest A + a + b + c, w tej treści jego c jest częścią uboczną składową, treści zaś A + a + b jest częścią główną składową —

[Cała zaś treść pojęcia drugiego (Y) jest tylko A + a + b.

[Z tego wynika ogólne prawidło logiczne, iż we wszystkich cechach, iż cała treść najbliższego rodzaju (genus proximum) stanowi tylko część główną składową w treści pojęcia będącego gatunkiem najbliższym (species proxima) tego rodzaju.

[Widzimy, że część treści c, która nie mieści się w rodzaju najbliższym, znajduje się w gatunku najbliższym, zatem znać, że część c oznacza cechy gatunku, które czynią pojęcie dane (X) gatunkiem względem drugiego (Y) rodzajowego.

Podobnie należy sobie postąpić z dalszem odrzucaniem i uogólnieniem.

Jakoż mając z kolei uogólnić pojęcie owe (Y) wiemy że jego treścią jest A+a+b wyrzućmy rozpoznaną od części ubocznej najdalszej a tą jest b, z tego wszystkiego co część główna składowa w treści pojęcia Y jest A+a.

Po odrzuceniu części b. otrzymujemy pojęcie trzecie (Z) którego treścią jest A+a – to pojęcie trzecie (Z) jest więc ogólniejsze od pojęcia drugiego (Y) którego treść jest większa bo zawiera A+a+b – a zatem zakres pojęcia trzeciego (Z) jako większy zawiera w sobie zakres mniejszy pojęcia drugiego (Y) –

Pojęcie trzecie (Z) jest podobnie nadrzędnem najbliższym względem pojęcia drugiego Y. – cała treść pojęcia trzeciego (Z) stanowi część składową w treści drugiego pojęcia (Y)

Tak również uogólniając pojęcie z kolei pojęcie Z dochodzimy do pojęcia czwartego (A) pojęcia ogólniejszego w którego zakresie objęty jest zakres pojęcia trzeciego (Z).

To czwarte pojęcie A którego treścią jest A może być z kolei uogólnione o ile jest pojęciem złożonem to jest takiem w którego treści mieszczą się conajmniej dwie cechy – Bo wtedy tę treść jego także możemy rozdzielić na część składową główną i część składową uboczną –

To odrzucanie i uogólnianie możemy tyle razy powtarzać aż dojdziemy do pojęcia prostego czyli niezłożonego (simplex ob § 23) mającego jedną tylko cechę.

To postępowanie przy pomocy oderwania zatem i uogólnienia jest postępowaniem rozbiorowem, bo rozbiera treść przedmiotu na cechy które ją stanowią, a tem samem postępuje od pojęć złożonych do pojęć coraz prostszych-ogólniejszych — Takowe postępowanie jest analizą i jest podstawą metody rozbiorowej analitycznej.

To postępowanie znajduje w swojem zastosowaniu gdy najbliższych okolicznościach, w skutkach najbliższych do dociekania innych ... najodleglejszych.

a) Mając wyjaśnić wszechstronnie nasze postępowanie w oderwaniu i uogólnianiu użyjmy następującego przykładu —

Niechaj A będzie czworokąt — A znaczy przestrzeń (miejsce) zamkniętą czterema liniami prostemi (bokami)

a = jest jako pierwsza treści uboczna cecha: że boki są równoległe, A+a wyraża równoległobok która wyszczególnia A. —

b. jest cecha że wszystkie kąty są proste — zatem A+a+b = prostokąt

Niechaj A oznacz czworokąt, to jest przestrzeń zamkniętą czterema liniami prostemi (bokami) — część składowa główna —

a jako pierwsza cecha uboczna treści (będąca więc pierwszem wyszczególnieniem owego A.) oznacza cechę "równoległości boków" — Zatem A+a znaczy równoległobok (A+a) + b)

b jako druga cecha uboczna, (następne wyszczególnienie owego A+a) wyraża "że wszystkie cztery kąty proste" — Zatem A+a+b wyraża prostokąt. (A+a+b.) Znaczy

c. cecha trzecia uboczna (jej wyszczególnienie owego A+a+b+c cechuje kwadrat "że cztery boki są równe — zatem A+a+b+c. kwadrat.

Jako dane kiedy przedmiot kwadratu którego treść jest A+a+b+c.

[Mając to] wyżej uogólnić należy nam rozpocząć od oderwania od c jako najdalszej cechy (ubocznej) — a tem samem otrzymamy A+a+b (to jest cechy treści prostokąta) za część główną składową w treści kwadratu "(A)" —

76

Po oderwaniu części C (znaczącej równość boków) zostaje nam dochodzimy do ogólniejszego pojęcia do drugiego pojęcia (Y) którego treść jest mniejsza niż pojęcia treść pojęcia danego (X) którem jest kwadrat — Bo pojęcie Y za Bo treść pojęcia drugiego (Y) [illegible] jest A+a+b i znaczy prostokąt — Zakres zakres pojęcia prostokąt jest większy od zakresu kwad pojęcia kwadrat — zakres kwadrat

Po oderwaniu części C otrzymujemy pojęcie drugie (Y) to jest „prostokąt" którego treść jest mniejsza niż treść pojęcia danego (X) czyli jest mniejsza od treści pojęcia „kwadrat." — Zakres pojęcia (Y) „prostokąt" jest szerszy ogólniejszy od pojęcia danego (X) to jest od pojęcia „kwadrat" Zakres pojęcia (Y) „prostokąt" jest przeto większy i obejmuje w sobie zakres kwadratu — który jest od niego mniejszy — jest najbliższym

[Pojęcie „prostokąt" jest najbliższym rodzajem pojęcia „kwadrat" które jest jego gatunkiem najbliższym.

[Gdy zaś treść pojęcia „prostokąt" jest A+a+b., a treść pojęcia kwadrat jest A+a+b+c i gdy w tej treści kwadratu A+a+b stanowi jej część główną składową zatem widzimy że cała treść pojęcia „prostokąt" będącego rodzajem najbliższym jest tylko częścią składową główną w treści najbliższego gatunku to jest w treści pojęcia „kwadrat." — [Taka cecha C. która oznacza równość wszystkich boków, a której nie ma w treści prostokąta zmienia a w treści kwadratu stanowi w treści różnicę jaka zachodzi między gatunkiem najbliższym to jest między kwadratem, a jego rodzajem najbliższym to jest prostokątem — Pojęcie prostokąt ma mniejszą treść od pojęcia kwadrat z tego powodu pojęcie prostokąt ma zakres większy (Y)

Tak podobnie uogólniając z kolei pojęcie prostokąt mające w swojej treści A+a+b. uważać należy A+a (to jest równoległobok) za część główną składową a b za treść uboczną oderwawszy to b która oznacza że wszystkie kąty są proste zostaje (Z) mające treść A+a i w którego zakresie ogólniejsze pojęcie równoległoboku ‡ z kolei jest objęty jako mniejszy zakres prostokąta — To pojęcie uważ z kolei w ten sposób przy dalszym dochodzimy do A = czworokąt — uogólnione możemy zamieniając je na pojęcie „wielokąt-" a także również uogólniając dochodzimy do pojęcia figura płaska — dalej do pojęcia ograniczenia w przestrzeni nakreślone do przestrzeni i t. d. aż naj nakreślone do pojęcia że coś istnieje — które to pojęcie jest już prosto nie złożone (notio simplex) jakto widzimy z 923. □

‡ Pojęcie równoległobok znowu z kolei jest genus proximum pojęcia prostokąt —

□ Pojęcie „coś" ma treść najmniejszą zatem zaś jako pojęciem najogólniejszem, ma zakres największy, bo obejmuje w sobie wszystko co jest, co jest czemś, ale też z tego powodu nic w możności nic określonego uważać bo nie jest uszczegółowione.

16 ~~47~~ 77

~~a) Widzimy, że te cztery pojęcia przytoczone w powyższym [w § poprzednim szym, a w] przykładzie (pod a) mają zakresy z których ~~najmniejszy~~ obej najmniejszy to jest zakres pojęcia ~~X~~ danego (X)~~

b. ~~Cztery~~ Widzimy że ~~cztery~~ pojęcia przytoczone w § tie uniejszym a ~~objaśnione~~ wyjaśnione ~~w~~ przykładem powyższym (pod a) mają zakresy z których każdy z mniejszych ~~zam~~ ~~zatłaczły~~ objęty jest ~~w~~ we większym, Tak zakres pojęcia danego X ~~ale~~ z treścią największą, bo zamykającą w ~~sobie~~ A+a+b+c, a oznaczające kwadrat — ~~zamknięty~~ objęty jest w zakresie większym pojęcia Y. mającem treść mniejszą bo mieszczącą w sobie A+a+b. Podobnie zakres pojęcia Y z kolei ~~objęty~~ objęty jest w zakresie pojęcia Z, a zakres pojęcia Z objęty jest w zakresie pojęcia A który już jest największym z ~~w~~ tych zakresów. — ~~Stosując~~ Odnosząc do ~~tym~~ stosunków zakresów nazwy i znaczenia odpowiednich pojęć ~~od~~ wytoczone w § 25. spostrzegamy że ~~zakres pojęcia~~ ~~że pojęcie~~ X ~~jest względem~~ ~~szczegółowem~~, pojęcie X ~~zakresu Y jest zakresem~~ jest względem pojęcia Y, pojęciem szczegółowem, niższem, podporządkowanem czyli podrzędnem, ~~Nawzajem~~ dalej ~~jest~~ ciaśniejszem — gatunkowem, — ob co do tych nazw ~~§ 25 A.~~ ~~pojęcie Y jest względem poj~~ § 25 B. — Nawzajem pojęcie Y jest względem, nadporządkowanem, pojęcia X pojęciem ogólnem, wyższem, nadrzędnem, rodzajowem czyli nadrzędnem, obszerniejszem — ~~Te same nazwy stosują~~ ob § 25 A. — ~~Te same~~ ~~stosowały się do stosun~~ Te same nazwy odpowiadają słownikowi które słownie odpowiadają również ~~A~~ pojęcia Y do pojęcia X, odpowiadają pojęcia Y, i słownikowi pojęcia ~~Z do Z~~, Z do pojęcia Y, i słownikowi pojęcia A do pojęcia Z. — a nawzajem te nazwy które wymieniono tyle co do stosunku pojęcia X do pojęcia Y, odpowiadają również stosunkom Y do Z, i Z do A. — Te okręgi możnaby ~~ocz~~ unaocznić ~~ota~~ w samkniętych czterech kołek spółśrodkowych jak to ~~podamy~~ obaczymy niżej na fig 3 dodanej do § 36

c) Każdy rozbiór, każda analiza rozbiera pojęcia złożone, na proste części które są ich składnikami – jak to widzimy w rozbiorze chemicznym którym badamy ciała proste składające się składa złoto – w rozbiorze geometrycznym – w rozbiorze bezlogicznym gdy badamy czynniki które sprawiły jakieś ważne zdarzenie dziejowe np. wojnę Peloponezką, wyprawy krzyżowe, reformacyę 16 wieku – powstanie pochodzące myśli w odrodzeniu, wreszcie także o

d) § fig. 3 w § 37 jest wzorem ... pochodu myśli w analizowaniu

§ 30

Uszczegółowienie i oznaczenie pojęć.

Stosownie do § 27 drugą czynnością która może zajść w myśleniu z pojęciami jest dodawanie cech czyli treści do treści pojęcia danego, to dodawanie jest bliższem oznaczeniem (determinatio) pojęcia które sprawia ściślej się pojęcie uszczegółowienie (specificatio). – Ta czynność jest odwrotną czynności odrywania i uogólniania, ... możemy rozpocząć tę czynność od najogólniejszych pojęć mających najmniejszą treść, obejmujących więc największy zakres a zstępować do pojęć mieszczących w sobie stopniowo w treści coraz bogatsze, cechy coraz liczniejsze, do pojęć coraz ściślej oznaczonych, więc coraz bliżej uszczegółowionych zajmujących mniejsze zakresy

coraz uboższe aż ~~dochodzimy~~ dojdziemy do pojęć tak szczegółowych, iż oznaczają, że ich zakres obejmie same jednostki.

~~Ktoś jest~~ Nie mamy się czego wdawać w bliższe opisywanie tej czynności, ~~dość~~ wystarczy wiadomość ~~powiedzieć~~ że polega ona ... jest odwrotne uogólnianiu ~~uszczegółowienie oznaczone~~ oderwaniem cech ~~bo to uogólnienia jest dodawaniem pojęcia przez dodawanie. Jak uszczegółowienie rozpoczęte od pojęcia~~

Gdy przeto ~~odtwarzamy~~ uogólnienie rozpoczyna od pojęcia najbardziej szczegółowego o ~~np~~ treści $A+a+b+c$ ~~a dochodzi z kolei jak widzimy z § 28~~ ~~do pojęcia~~ i jak widzimy z § 28 przez odrywanie z kolei cechy c następnie b, na końcu a, dochodzi do pojęcia najwięcej ogólnego A, tak odwrotnie oznaczenie zatem uszczegółowienie ~~zatem~~ ~~uogólnienie zatem~~ ~~ona~~ rozpoczyna od pojęcia ogólnego A i do jego treści dodaje z kolei cechę a, następnie b, na końcu c. a dalej dochodzi do pojęcia najwięcej uszczegółowionego ~~uszczegółowionego~~ oznaczonego mieszczącego w sobie treść $A+a+b+c$.—

~~Co zatem~~ Tak zaś widać że każde dodanie treści szczególnej jest z kolei przejściem od rodzaju najbliższego do jego gatunku najbliższego — gdy odwrotnie w uogólnieniu przez ~~oderwanie~~ każde oderwanie przechodzimy ... szczegółowej treści, czyli cechy wyróżniającej z kolei ~~za każdym~~ z gatunku najbliższego

~~Z dodaje do niego coraz więcej szczegółów ona czyniąc coraz ściślej dane pojęcie a zatem dodaje do A, najprzód~~

80

do rodzaju najbliższego

Postępowanie uszczególniające i oznaczające jest zbiorowem, gdyż zbiera cechy uszczególniające w jedną całą treść — To postępowanie jest syntezą a podstawą metody zbiorowej syntetycznej. — a ma zastosowanie wtedy gdy zmierzamy [illegible] do [illegible] skutkiem, choćby naj-dalszych —

Postępowanie analityczne i syntetyczne nawzajem się uzupełniają się wzajemnem potwierdzeniem i sprawdzeniem.

Fig 3 w § 37 przedstawia naocznie porządek wszystkich w oznaczeniu uszczególnieniu wiąże w syntetycznem postępowaniu.

a) Podkładano do postępowania uszczególniającego i oznaczającego przykład przedstawiony w § 28 pod. a) jest ten nie układany, bo przy układaniu słowami znaczenie cech dostateczny, zwłaszcza że tem już na początku jego użycia A, a, b, c użyliśmy syntezy. W uszczególnieniu uczyniliśmy z początku odstęp od [illegible] czworokąta składając na pojęcie „kwadrat" jako najwyższego uszczególnienia #

b. od samej istoty każdej umiejętności zależy czyli się do niej nadaje metoda analityczna lub syntetyczna — Gdyż w użyciu jednej lub drugiej metody nie zależy od dowolności ale powinno wypływać ze samej istoty. Przedmioty umiejętności matematyczne są najdoskonalszymi przedstawieniem metody syntetycznej, jak o tem oczywiście przekonywają geometrya. — Przedmiotem geometryi jest przestrzeń, a sama przestrzeń jest najwyższym wzorem syntezy, bo przestrzeń jest zbiorem (syntezą) nieskończenie wielu przestrzeni obok siebie (najdrobniejszych przestrzeni [illegible]) — Geometrya też syntetycznie wznosi się od najprostszych, najogólniejszych np. od punktów od pojęć najprostszych, najogólniejszych, składa w figury coraz [illegible] — [illegible] (coraz bogatsza syntezą) Geometrya przedstawia więcej stronę [illegible] swojej syntetyczności w przestrzeni, gdyż je pod tym względem w przestrzeni swoje figury [illegible]. Tak syntezą jest sama przestrzeń (synteza trzech boków i trzech katów [illegible])

95 §.

~~§ 3~~

~~Pojęcie oderwane a ściśle i równe~~

~~ogólne a jednostkowe~~

~~Zwykliśmy wspólnie cały ten wyżej podane pojęcia nazwać oderwanemi pojęcia ogólne~~

§ 31

Pojęcia ogólne a jednostkowe

równe

oderwane a ściśle

obaczmy napr. od wogóle się czem są oderwane pojęcia myślowe w przyszłym najpierw ...

1. Pojęcia ogólne - ~~§ 217~~ z § 317

§7 wiemy że wszelki pojęcie ogólne czyli niem będzie gatunek czyli rodzaj ~~obejmujące~~ zaś wogóle w sobie wszystkie jednostki mające cechy ściśle ~~wspólne~~ wspólne. Tak przeto ~~nie~~ nie tylko gatunek a rodzaj ~~ale każda z tych~~ wszystkim spólnej jednostkom ~~jest ogólnem~~ ~~jest pojęciem~~ ogólne jest pojęciem ogólnem, ale każda cecha stanowiąca ściśle spólną tych jednostek jest także pojęciem ogólnem. §

2. Pojęcie jednostkowe ~~oderwane~~ ~~jest takie jak wiemy z §~~ czyli indywidualne jest wszelki pojęcie ogólne ... oderwane jak wiemy z § 925 ... z 927 — w którym okazuje pojęcie

To ważne a dobrze napisane — Do syst. Logiki

§ Tak np. pojęcie ptak jest ogólnem pojęciem bo zawiera w sobie wszystkie ptaki, a cecha skrzydeł lub mówienie jej ~~jest~~ jest cechą ~~ogólną~~ samą wszystkim ptakom więc jest ~~także~~ równie pojęciem ogólnem ~~jest pojęciem~~ ~~lub~~

pojedyncze odnosi się do rzeczy
która ~~tabla~~ jest przyczyną na umieć
która jest się drugi raz na nowo
cię nie powtarza – (np Sokrates, Plato, Szekspir, Volter

~~Pojęcie istne czyli konkretne –~~
~~Gdy owe cechy istotne stanowiące istotę~~
~~pojedynczym przedmiotem~~
~~będziemy uważać jako zjednoczone z innemi~~
~~przedmiotami, jako~~
~~rzeczy rzeczywiste (concreta)~~
~~ze stąd notio concreta)~~

3. Pojęcie istne czyli konkretne

Gdy ~~co~~ owe cechy istotne uważać
będziemy ~~ściśle~~ systemem żywym związane ze rzeczywistemi istniejącemi
~~istniejącym przedmiotem~~
przedmiotami, a zatem jedynie
te cechy zapatrywać się będziemy
~~jako na istne to jest~~ jako z innemi ich cechami
wraz z przedmiotami jako rzeczy
wraz z ~~konkretne~~ (~~concreta~~)
~~concreta stąd notio concreta~~
w takim razie takie cechy ~~zowią~~
~~pojęciami istnemi~~ zowiemy
~~cec~~ pojęciami istnemi, konkretnemi
(concreta, stąd notio concreta)
(~~tak~~ tak cieli cechy płaskie
~~wszystkie~~ ~~rozumie~~ jej
~~up~~ up względu mówić będziemy
~~na~~ na rzeczywistem
wyjącym płaskie (np. na kanałkach które mogą się potrzebować na innym miejscu)

i bawiąc będziemy [illegible]
jej w sztuce z [illegible] z [illegible]
i z wszystkiemi jego [illegible]
że posiadł ma [illegible], [illegible]
[illegible], że będzie [illegible]
i t. d., wtedy [illegible] jej
jest pojęciem istnem [illegible]
tnem. — Podobnie gdy w filozofię
[najogólniejszego] [illegible] wcielenie w całości F
~~[illegible]~~ [illegible]
~~i [illegible] [illegible]~~
i [illegible] jego [illegible] filozofia jej
wtedy ~~[illegible]~~ ta filozofia jej
będzie ~~[illegible] in concreto~~
pięta in concreto — [nam]
~~[illegible]~~
4. Pojęcia oderwane czyli
[jest wcześ oderwane ~~abstrakcyjne~~ konkretnemu]
abstrakcyjne. Jeśli zaś przedmiotu
ciemnego cechę z tej przedmiotu
oderwiemy od niego (abstrahere
animum ab aliqua re) i całą
tę cechę będziemy uważali
osobno od rzeczy ale ~~[illegible]~~
że będziemy [ją brali] osobno, a tak
ją uważamy też za [illegible]
nie wtedy ~~[illegible]~~ ta cecha stanie
się pojęciem oderwanem abstrak-
cyjnem (np. w ptakach [illegible]
jej [illegible] osobno i [illegible]
z ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] jest pojęciem abstrak-
cyjnym, jest [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ Belwederska
jest [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] in concreto
jest [illegible] [illegible] będziemy [illegible]
jeśli zaś [illegible] będzie [illegible]
jest [illegible] [illegible] architektury
czyli się [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], czyli

F z jego oryginalną
metodą nauczania
z jego wpływem i celem
jego usposobienia

[illegible]

nawet w naturze [illegible] w tym razie pełności jest pojęciem się obejmowała.

~~Z tego widzimy~~

Tak spostrzegamy że pojęcia są zawsze ale one rozdzielają się na dwie pary w każdej z nich mieszczą się dwa pojęcia z których każde wyłącza drugie –

1° Pojęcie ogólne a pojęcie jednostkowe wyłączają się nawzajem bo co jest pojęciem ogólnem nie może być pojęciem jednostkowem i naodwrót

2° Pojęcie konkretne a pojęcie abstrakcyjne ~~Tak podobnie~~ bo co jest konkretnem nie jest abstrakcyjnem nie zmieści się nawzajem, wyłączają się,

[Lecz pojęcie ogólne może być konkretnem – bo cechy stanowiące ogólnie rzecz gatunkową obwarowania być mogą i sposób konkretny tak jako też w całości wyrażać się

~~do ogólnej~~ ~~pojęciem~~ ~~konkretnym~~ ~~we wszystkich~~ przedmiotów takich jako i do wszystkich ogólnych i jako rozwieść do tych kolumny, na których się opieramy, stanowiących tak jak to przypomniano powyżej pod 3 –

~~ogólne~~

Pojęcie jednostkowe może być tak pojęciem konkretnem jak pojęciem abstrakcyjnem

Pojęcie jednostkowe jest konkretnem gdy jest uważany jako cechy niedzielne, ~~w przedmiocie~~ który jest wyobrażony w rzeczywistości,

ono jest ~~wyjątkowe~~ pomniejszone jak pod 3, metoda Sokratesa, scena ~~z~~ Szekspira z tragedyi „Makbet", dowcip szekspirowski, który używa Waltera [illegible] filozoficznego.

Podobnie pojęcie ogólne może być abstrakcyjnem jeżeli cechę stanowiące ogólnie uważamy osobno, jak już to powiedziano wyżej pod 4,

[Jeżeli zaś ~~pojęcie ogólne może być konkretne, a~~ stosowanie do niego zastosowania pojęcie ogólne może być konkretne to abstrakcyjne z tego wszystkiego wynika że się mało trafnie nazywa pojęcie ogólne abstrakcyjnem za jedno i to samo, uważając to niesłusznie

~~Jeżeli zaś pojęcia ogólne mogą być konkretne, zaś z drugiej strony pojęcie konkretne może być ogólne to w pojęciu pojęcie ogólne może, nie lecz konkretne i naodwrót.~~

[Lecz pojęcie ogólne ~~może być konkretnem.~~ i może być uważane jako konkretne drugi raz jako abstrakcyjne.

[Podobnie pojęcie jednostkowe które to raz

~~takie~~
~~wznaczenie~~
wziętą takie w znaczeniu abstrakcyjnym, bo może być wzięta jako cecha stosująca się do innych rzeczy do innych osób którym jako przymiotnik ~~przypada~~ ~~należy~~ przysługuje

Ale ta cecha ~~pod~~ będąc pojęciem konkretnym, pierwotnie przedstawiona bo ~~razem~~ zjednoczona z jakiś dopiero co okazanym ~~w~~ pojęciu nazwanym przedmiotem lub jakiejś osoby może być ~~wzięta~~ jako ~~w znaczeniu~~ cecha ~~ogólny~~ mniej ~~przymiotnik~~ ogólny dla ~~podania~~ wszystkich ~~którym~~ ~~ją przypisać należy~~ up. Pole używa metody abstrakcyjnej w tracedyach V. Hugo na przekład sceny prawdziwie szekspirowskiej ~~&~~ aeeler wersje dowcip Woltersków i t.d.

~~Jak pojęcie przedstawić może być do konkretnego a~~ ~~tradycyjnego~~ ~~wsta~~ ~~konkretyzacji~~ ~~tonow abstrakcyjnymi~~

~~§~~

II Stosunki wzajemne pojęć

§ ~~32~~ 31

~~Pojęcie~~ W § 18 mówiliśmy o ~~umieniu~~ ~~o pojęciu~~ ~~wypada~~ ~~nam mówić~~ nauka o pojęciu rozdziela się na dwie części: ~~1~~ na naukę o pojęciu w ogóle i osobno o stosunkach pojęć jednych do drugich. ~~Pojęcie~~ ~~Gdy~~ ~~wyjaśnienie~~ Gdy pojęcie ~~w~~ z poprzednich od § 19 do § 31 było mowa o pojęciu samym w sobie, przeto obecnie mówić nam wypada o wzajemnym do siebie stosunku tych pojęć ~~stosunku~~ ~~więc~~ ~~jeżeli~~ pan Feliks przepisał ~~na~~ całą § 32 na stronie 102 do wyrazów nauki o zdaniach str. 103

NB!

Pan Felix raczy ściśle uważać nie naktępstwo §§ lecz naprzód tuż obok § 31 § 32, 33, 34 lecz § 34 jest napisany na obu stronach przylepionej kartki potem dopiero 35 dołączony na stronie 57

§§ ~~32~~ 32.

57

Stosunek wzajemny pojęć co do ich zakresów

50

następnie p. Telitsk przypisuje str. 103

cechy § 33 i ~~cechy § 34~~ (wyrażniejszy) i z tytułem jednakiej zaletu

cechom A. Pojęcia nie jas[illegible] (uwzględ. ... str. 103)

zakresu § 34. – dalej przyjęcie

do wyrażenia miejsca w ciech [illegible]

a opuszczono za przeliczone

ołówkiem

§ 33

Pan Telitsk [illegible] wzajemny [illegible] powszechni[illegible] [illegible]

z [illegible] szczególności [illegible] z tej strony [illegible] prze-

ustępuje [illegible] lep. z tytułem

Wysłano [illegible]

od B. [illegible]

zakresu [illegible]

do wyrażenia [illegible]

zakresu str. 105 – [illegible] wnie

przypisane [illegible] str. 106 [illegible]

słownik zakresu [illegible]

jak to obaczymy później – nasza

czynowaniu ~~[illegible]~~ nie ma być

przypisana

50 § ~~34~~ 35 To przeczytaj później

I Słownik podrzędności

Słownik podrzędności pierwszeństwo (podporządkowanie)

przedstawia nam fig. 3. – gdy § 25 i fig.

fig 3

A

B

odwołanie (~~[illegible]~~ do § 24. i do § 27 ~~który~~ [illegible] odnośne do § 27) ~~słownik~~ najwyższy słownik

~~A~~ ten wtedy ~~[illegible]~~ najobszerniejszy

gatunkiem ~~B co najmniej~~ najobszerniejszy. Przy-

B do rodzaju najobszerniejszego. z niego w

porównaniu w brzmieniu § 27

~~Tak~~ ~~§ 27~~ wiemy że pojęcie

~~B~~ ~~A~~ A ma w całej treści swojej

~~[illegible]~~ te cechy które stanowią u treści

pojęcia B jej część niższą składową

i że to pojęcie B ma oprócz tych cech

rozrzedzonych przez cechy także składowe

treści swojej obecnej jego treści od których właściwie

a ~~składowej~~ niższego pojęcia, i nie tylko odróżnia

B od rodzaju A, ale odróżnia B od każdego

~~[illegible]~~ innego gatunku obejmującego, gdy innego

razem z rodzajem A ~~[illegible]~~ [illegible]

gdy

~~Słownik~~ ~~[illegible]~~

~~wielki~~ ~~[illegible]~~

50 [illegible] str. 103

~~nastąpić [illegible] jednakże zakresy~~
~~cały § 33 i 4[illegible]~~
~~jak [illegible] A~~
~~zakres[illegible]~~
~~do wyraż[illegible]~~
~~a oper[illegible]~~
~~ołówkiem.~~
~~Pan Tytus powinien nastąpić~~
~~z takiej części § 35 str. 105, zaczynając~~
~~ustępów które są ołówkiem prze-~~
~~kreślone zaś powinien ustęp. z tytułem~~
~~od B stosunki rzeczy aż~~
~~zakresy itd. [illegible]~~
~~do wyrażania terminów~~
~~zakresów str. 105 – nastąpić~~
~~[illegible] ustęp. str. 106 [III Stosu[illegible]~~
~~Stosunek zakresów do [illegible]~~
~~jak to obaczymy później – reszta~~
~~ołówkiem przekreślona nie ma być~~
~~przepisana~~

fig 3

50 § ~~34~~ 35 To przepisać później

I Stosunek podrzędności

Stosunek podrzędności czyli (subalternatio)
przedstawia nam fig 3. – Gdy § 25 i fig
[illegible] wyłuszczył w ogólności ten [illegible]
pojęć ~~[illegible]~~ i odpowiednią terminologię
w tej nauce tutaj już nie powtarzamy
gdyż co tam powiedziano o stosunku
pojęć A i B ~~[illegible]~~ fig 1 ~~[illegible]~~
nadaje się w zupełności do stosunku A i
B fig 3. – Przypominamy jedynie
że pojęcie A jest pojęciem nadrzędnem
i zarazem najbliższym (genus
proximum) względem pojęcia B, które
jest pojęciem podrzędnem, a zatem
najbliższym (species proxima) [illegible]
pojęcia B.
[illegible] § 25 [illegible]
[illegible] stosunku [illegible]
co do zakresów, [illegible]
stosunek między pojęciami A i B w do-
[illegible] odwo-
łany

(A (B))

odwołujemy (§§ do 924. i do ~~927~~ [illegible] zastosowana do 927
[illegible] ten [illegible] wyżej stosunek
gatunku ~~[illegible]~~ najbliższego
B do rodzaju najbliższego A. Przy-
pominamy [illegible] 927 [illegible]
~~[illegible] 927~~ [illegible] że pojęcie
~~[illegible]~~ A ma w całej treści wszystkie
te cechy które stanowią treść
pojęcia B [illegible]
i że pojęcie B ma oprócz tych cech
[illegible]
[illegible]
[illegible]
B od rodzaju A, [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] gatunku [illegible]
[illegible] gdy

gdy przeto w każdym z tych gatunków część treści albo cała jest inna u innego gatunku, jest to każdy z tych gatunków od każdego innego przeto jest to równie gatunkowo jak i co do treści wszystko wolny z § 27.

i oznaczają rodzaj najbliższy do którego pojęcie B należy. [Wolny równie z § 27 że] oprócz tej części głównej treści pojęcia B

Gdy oba zatem cechy wszystkie pojęcia A stanowią u której części główna składowa to treści pojęcia B, więc oba te pojęcia mają cechy wspólne. Pojęcia zaś mające pewną grupę ich cech wspólnych od innych, zwiemy te pojęciami podobnemi (similes). Dalej zaś zważmy zaś gdy te pojęcia podobne mają się do siebie w stosunku pośredniości, a zatem w stosunku jak nasze pojęcia A i B wtedy zowią się podobne pokrewne (cognatae).

[Stosownie do § 35 uważamy mówiąc do siebie jako podobne, pokrewne z pojęciami A i B niezależne od siebie podług § 35 ... pojęcia A i B ... to pojęcie B mieszczą się w cechy które stanowią treści pojęcia]

[Na marginesie: treść pojęcia A, o ... stanowią treść główną tego B ... ich różnicę ... i to pojęciu B ... pojęcia A jako ...]

odwołujemy się raz co do tej nauki do § 24. —

Pojęcie ze zakresem A (będące nadrzędnem i najbliższym rodzajem względem pojęcia B) ma za całą swoją treść tę same cechy, które w pojęciu B (będącem podrzędnem, a najbliższym gatunkiem względem pojęcia A) stanowią jedynie część główną treści, składową jego treści pojęcia B tej części pozostałej, która tę resztę obejmuje, składową, która jest to cechy, które pojęcie B bliżej określają, że cechy które ściśle oznaczają, że to pojęcie B jako jeden z gatunków najbliższego rodzaju A objętym.

Ta reszta części zowie się różnicą pojęcia B nie tylko od swojego rodzaju najbliższego A, ale od równie się równie od każdego innego gatunku objętego w tym rodzaju, gdyż przeto każdy gatunek

Z tego stosunku pośredniości wynikają niektóre z tych najważniejsze w naukach stadniowy. Porównaj przypisek 1 do uwagi

1) Uwaga jest około str. 111

52

do wyrazu zawartości albo treści nazwy 112.

§ 36

Dalszy ciąg

Dla dalszego rozwoju nauki o stosunkach wzajemnych wyłożonej w § 37 fig. 1. przypomnijmy co do treści wyrazu, którą nam już wykazała do § 25 [illegible] fig. 1 [illegible] stosunku pojęć co do [illegible] składów.

Z § 36 wynika, iż wszystkie [illegible] następujące:

Treść cała pojęcia A jako najbliższego rodzaju względem B jest tylko częścią stronną składową treści pojęcia B jako najbliższego gatunku względem A. Oprócz tej części składowej stronnej posiada B więcej w swojej treści jeszcze jej część oboczną, która to pojęcie B czyni gatunkiem różniącym A i odróżnia go od każdego gatunku objętego jeszcze z nim razem w rodzaju najbliższym A.

Podobnie cała treść pojęcia B jest tylko częścią stronną składową treści, i to jest [illegible] oboczną jej jest tylko częścią stronną składową pojęcia C, które mieści w sobie oprócz tego [illegible] w swojej treści części oboczne treści.

[Pojęcie B obejmuje w swojej treści jako jej część stronną składową całą treść pojęcia A, a oprócz treści pojęcia A zamyka jeszcze część, która stanowi część oboczną składową treści tego pojęcia B. i ta część oboczna [illegible] gatunkowa.

[Podobnie pojęcie C zamyka jako część stronną składową całą treść pojęcia B a oprócz niej wytworzoną pojęciu C składową oboczną własną.

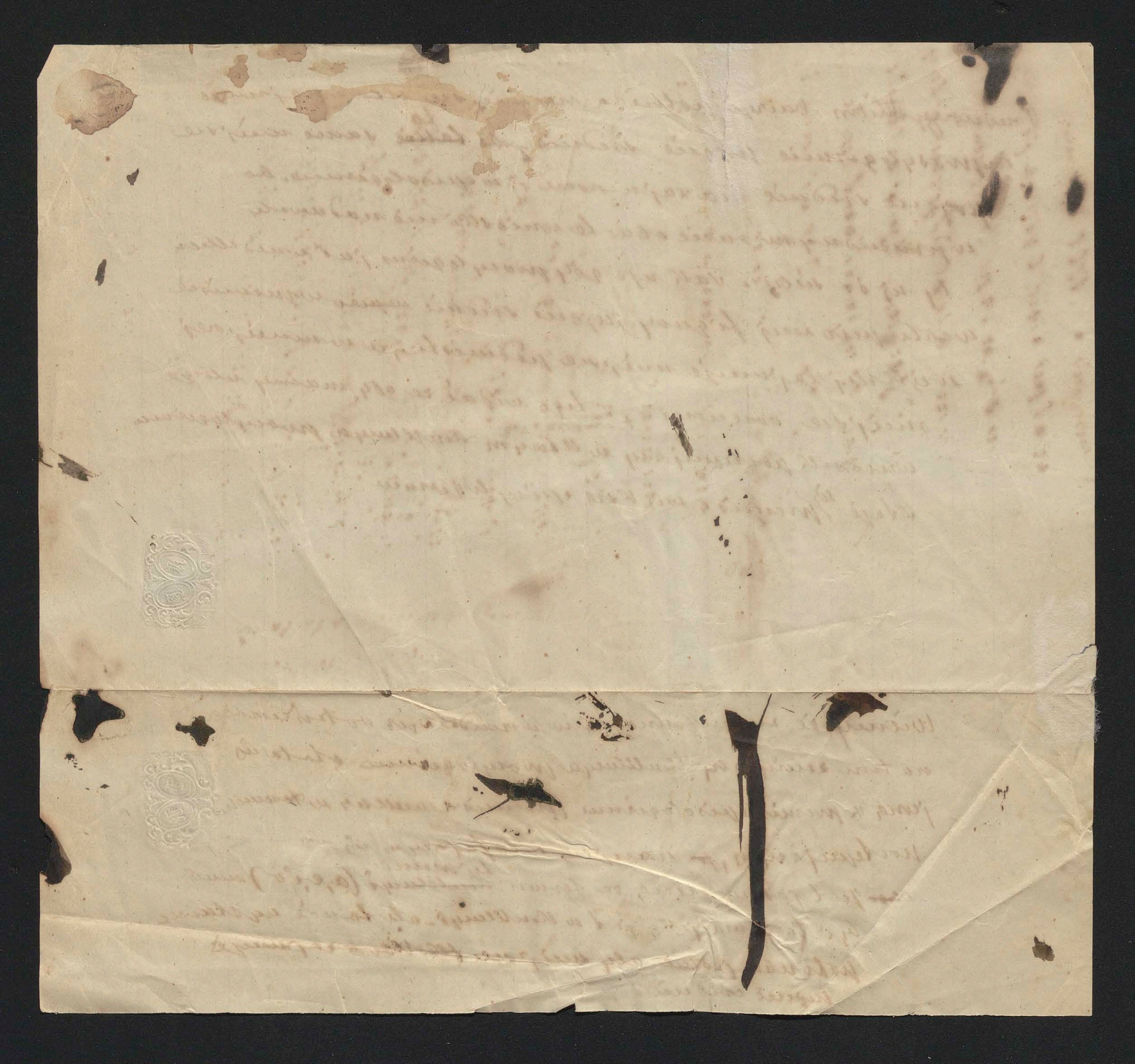
[Podobnie pojęcie D zamyka w swojej treści jako jej część stronną składową całą treść pojęcia C a nadto jeszcze część oboczną wytworzoną pojęciu D własną.

Z tego wynika, że cała treść pojęcia D stanowi sumę składowych treści pojęć A, B, C.

Potwierdza nam się także zasada, że w miarę przybywania treści pojęć zmniejsza się ich zakres, i odwrotnie.

Przedewszystkiem baczyć potrzeba na miejsce które zajmuje
w prosylogizmie pojęcie średnie, bo ~~takie~~ to samo miejsce
pojęcie średnie ma zajmować i w episylogizmie, bo
w przeciwnym razie oba te wnioski nie nadawałyby
się do siebie. Tak np. gdy prosylogizm jest urządzony
według pierwszej figury pojęcie średnie w pierw. przesłance
większej zajmuje miejsce podmiotu, a w mniejszej
miejsce orzeczenia, z tego widać że gdy mamy utworzyć
wniosek postępujący w którym konkluzya prosylogizmu
staje się przesłanką większą episylogizmu

Wiemy że związek wniosków wchodzących do łańcucha
na tem zależy aby konkluzya prosylogizmu stała się
jedną z premis episylogizmu (premissą większą w łańcuchu
postępującym, a mniejszą we wstecznym)
~~co~~ jest jasną rzeczą, że forma ~~konkluzyi~~ terminu (a, e, i, o) musi
być ta sama jaka jest w konkluzyi - ale to nie wystarcza
potrzeba jeszcze aby miejsce ~~które~~ które zajmuje
pojęcie średnie

Z powodu tej wspólności cech istotnych w treści pojęcia A i B te pojęcia są pokrewne (cognatae)

Z powodu zaś iż te pojęcia A i B mają się do siebie jako rodzaj i gatunek zowią się pojęciami zależnemi (pokrewnemi) (subordinatae) (zgodnemi)

Mówiliśmy powyżej o cechach istotnych stanowiących pokrewieństwo pojęć spólnych — w razie zaś gdy cechy wspólne są nieistotne przypadkowe wtedy pojęcia takie zowiemy pokrewo-wate (affines), a są mało w treści znaczenia —

[illegible]

B
A,
mieszczą się
ssaków nie mieści
który nie jest cechą

A i B

[Mamy tedy pojęcia które ze względu na zakres mają się w stosunku podrzędności, ze względu zaś na treść są pojęciami pokrewnemi, zawisłemi i zgodnemi, a nadto są (ob. powyżej) wreszcie (Ch. [illegible]) dokładnie

Stosunek takich pojęć należy wziąć bacznie na stosunek ich i co do zakresu i na stosunek ich co do treści!

Te stosunki wypływające samo przez się ściśle powiedzieć będziemy że pod względem zakresu pojęcie B jest mniejsze od A, bo jest zawarte w zakresie A, odwrotnie pod względem zaś treści pojęcie A jest mniejsze od B, bo treść A zawarta jest w treści B (ob. § 26)

I Z tych wynikające ze stosunku zakresu wniosku tych pojęć są następujące (np. A = zwierzęta kręgowe, B = zwierzęta ssące)

[a) większa jest ilość przedmiotów w zakresie A niż w zakresie B (większa jest ilość zwierząt kręgowych niż ssących)

~~b) Każde B [illegible]~~ jest także w A

c. Wszystkie B są A (każdy przedmiot mieszczący się w zakresie B mieści się także w zakresie A, każde (wszystkie) z. ssące jest także z. kręgowe)

c) Niektóre A są B — czyli nie każde A jest B (nie każdy przedmiot mieszczący się w zakresie A mieści się w zakresie B, bo nie wszystkie które [illegible] pokrywają się z zakresem B; nie każdy zwierzę kręgowe jest z. ssącem, bo są z. kręgowe np. ptaki, gady, i t. p. które nie są ssące)

d). To co nie mieści się w zakresie A nie mieści się w zakresie B (rzecz, która nie jest kręgowcem nie jest ssącem)

e) Nie które A są B, i niektóre z. kręgowe są ssące)

w zakresie A nie mieści się w [illegible]

f. niektóre A nie są B, (te A których nie ma między zakresem B i zakresem A)

g. wszystkie B są jednocześnie wszystkiemi A.

II Co do treści wynikają z tego stosunku następujące orzeczenia

a) wszelką cechę (własność) którą należy przyznać pojęciu A, należy także przyznać pojęciu B (to jest wszystkim przedmiotom odnośnym, cechy A należy przyznać wszystkim przedmiotom z. B — cechy kręgowca należy przyznać wszystkim ssącym)

b. Gdy z tego nie wypływa jakoby już także pojęciu A, bo jeżeli więcej w treści pojęcia B mieszczą się pewne cechy (B) a nadto pojęcia B mieszczą (differentia specifica) należy odmówić pewnej cechy nie mieszczące się w A, a zatem odmówić należałoby

różnice co do treści między gatunkiem a rodzajem i stanowiącej różnicę między gatunkami w ssących z tego że cechą wszystkich zwierząt kręgowych nie jest rodzenie żywych płodów nie wynika (np. cechy zwierząt ssących, rodzących żywe płody już cechy należałoby odmówić jakoby)

c. Gdy pojęciu B należy przyznać pewną cechę z tego nie wynika jakoby ją przyznać należało pojęciu B. (mniej także wszystkim gatunkom tego samego rodzaju)

d) Że cechy spólne wszystkim gatunkom tego samego rodzaju trzeba przyznać także temuż rodzajowi, bo on mieści w sobie treść spólną wszystkim gatunkom (cechy spólne zwierzęt ssących, ptaków gadów, ptaków, ryb etc. są zarazem cechami kręgowców jako rodzaju

a) Przykłady tego stosunku – s…
a ztole jest metalowem – a…
złote. Są rzeczy metalowe (…
niedziane, cynowe
Albo A = Zwierz kręgowe B…

stosunki
Przykład pojęć porównawczych nie…

§ 36.

stosunki podrzędności mog…
A̶ może się stosunkowa rzędem coraz
wyższych zakresów a zatem
rzędem coraz mniej
mających treści!

Obrazem tych stosunków jest fig. 3
do której stosuje się ściśle nauka,
nasza przyrosta odrywaniu ogólnienia
ścisłe(§ 28.) i nauka o uszczegółowieniu
oznaczeniu pojęć (§ 29.)

Co do zakresów
Pojęcie A jest względem B pojęciem
ogólniejszem, obszerniejszem, wyższem
nadrzędnem – pojęciem nadrzędnem B jest jego gatunkiem
W tym samym stosunku zachowuje
niższem
się B względem C – i z kolei C względem (według § 35)
D – … C pojęciem
Naodwrót D jest względem C pojęciem
szczególnem, ciaśniejszem, niższem
podrzędnem, pojęciem gatunkowem
Ten sam stosunek zachodzi
między C a B, i z kolei między B
a A. – według § 35 te wszystkie pojęcia zachowują się
w porze do drugich
… to stosunku … zależności

E Barwa b…
cecha niestał…
barwa biała …
jest jego cechą …
jednostałą …
kwiatów innych ga…
… biała
jest niestał…
rzeczy, b…
go w pode…
srebrze…
ze …

95

26

a) Mówiliśmy że pojęcia nazywają się pokrewne (cognatae) gdy mają wspólną grupę cech istotnych, a oddzielna grupa może zamykać to mniejszą to większą ilość tych wspólnych cech niż z pojęcia mogą być dalej lub bliżej pokrewne tak np. tragedya dalej pokrewna malarstwu a bliżej ...

b) podrzędność stanowi miedzy Za przykład do tego stosunku wielkie pojęcia z których jedno jest ogólniejsze a zamyka w sobie drugie szczegółowsze — jakoto jelenie zwierzę organiczne a zwierzę — metal i złoto — ciało i zwierzę — Poezya lub sztuka i malarstwo — sztuka ... — Prostokąt kwadrat — czworokąt i prostokąt. ... pojęcia są pokrewne, zielone, ... gatunkowi ...

c.) Przykładem pojęć przeciwnych jest affines śnieg, szata biała, kwiat biały, marmur biały, barwa biała jest to cechą nie istotną — barwa biała cechą dla przedmiotu np. dla kwiatu cecha Jakoż barwa biała czerwona dla przedmiotów wielu innych roślin pojęcie istotną, ... i odrożnia ich od ... których wymienione w pojęciu białym zatem cechą ..., nie jest tu cecha istotną, zatem cecha barwa biała nie zasługującą ... w jednym roku kwiat, marmur, śnieg itd.

fig 3

A
B
C
D

Stare

§ 36

Stosunek podrzędności może jeszcze się wyrazić kołami, stosunek w zakresach ... bo widzieć coraz mniejszych coraz węższych zakresów jak to widzimy na fig. 3

W ... n.
Do tych stosunków stosuje naukę utworzona w §§ 28 i 29 o abstrakcyi i uogólnieniu pojęć oraz o ich uszczegółowieniu i oznaczeniu — ...

Że C do zakresów widzimy iż pojęcie A jest względem pojęcia B pojęciem ogólniejszem, wyższem, ogólniejszem, nadrzędnem rodzajowem — w odpowiednim stosunku zostaje się B względem C, i C względem D. (ob. § 35)

Pojęcie zaś B jest względem A pojęciem szczegółowem, niższem, ciaśniejszem podrzędnem gatunkowem — w odpowiednim stosunku zostaje C względem B, a D względem C. (ob § 35)

96

Pojęcie A jest względem zakresów B, C, D pojęciem najwyższego rodzaju (genus summum). Pojęcie D jest najniższym rodzajem (genus infimum) a ponieważ że zakres D już nie zamyka w sobie zakresów ale same jednostki wtedy zakres D jest najniższym gatunkiem (species infima). Względem pojęcia D pojęcie A jest dalszym rodzajem, dalekim (genus remotum). Pojęcia B i C mieszczą się między A i D rodzajami pośrednimi (genera media).

Co do treści – spostrzegamy że cechy całej treści pojęcia A mieszczą się w treści pojęcia B, a z kolei treść pojęcia B mieści się w treści pojęcia C i t. d. (tej przyczyny pojęcia są sobie pokrewne (cognatae verwandt)). Lecz do treści każdego niższego pojęcia przybywa treść właściwa (differentia specifica) która się to pojęcie niższe (tako gatunek) odróżnia od pojęcia wyższego jako od rodzaju swojego. Tą samą treścią właściwą każdy gatunek odróżnia się od wszystkich innych gatunków mieszczących się razem z nim w jednym rodzaju.

Najwięcej treści jest w pojęciu D. Jako mającem zakres najmniejszy. Zakres D mieści się w zakresie A, treść pojęcia A mieści się w treści pojęcia D.

[Zakres D jest po w pierwszym stopniu względem zakresu C, bo podrzędnym względem bezpośrednio, czyli że między zakresem D i C nie masz zakresu pośredniego (genus medium). Ten sam zakres pojęcia D jest względem zakresu B podrzędnym w drugim stopniu, a względem zakresu A w trzecim stopniu. Podobnie zakres C jest względem B podrzędnym w pierwszym stopniu a względem A w drugim stopniu.

Uważamy że każdy zakres jeśli jest wprost, czyli bezpośrednio podrzędny ... sposób ...

Tak np. cechy, zdrowy, zdolny, uczony, uczciwy, mocny za pojęciami należącemi do rozpiętości różnych drzewie, tu jak do wielkości różnych rodzajów mogą się, ponieważ w pewnej i tej samej myśli, bo wszystkie cechy takie w całości.
Podobnie pojęcia słodki, biały, potężki, patrzący, twardy, krzyczący i t.d. mogą w tym samym myśle [illegible] przedmiocie np. w cukrze i t.d. (ob. przykłady inne w przyp. do §)

Tak wynika nam w ogóle prawidło §: pojęcia różnych rodzajów mogą
Podobnie układają się porządkiem różnymi gatunkami ponieważ nie podpadają pod [illegible] gatunków potężnych i t.d. i t.d.

§ być żadne, a nigdy być żadne właściwie dla [illegible] różnych rodzajów — bo obaczymy, że pojęcia szczególne należące do jednego rodzaju nie są żadne (§ 39. 40)

Podobnie ułożone obok siebie wśród różnych pojęć szczególnych różnego gatunku, którym jedno z nich należy do różnych gatunków i wśród nich do różnego potężnego i t.d.

zatrzyma jakkolwiek część — (n. disparata B).
Tak np. jednego i tego samego przedmiotu cechy mogą być jego kształt, barwa, smak, woń, twardość lub miękkość i dotknięcie — Te wszystkie cechy są pojęciami równorzędnemi, należą do rozmaitych różnych rodzajów.

Takowe pojęcia różnią się wielce od takich, które należą do jednego jakiegoś gatunku szczególnego rodzaju, a które nazywamy właściwie obok siebie — gdy powiemy biały, zielony, ołowiany, czerwony i t.d. wszystkie którymi się zaliczają do tego pojęcia objęte wszystkie szczególne jakiegoś gatunku [illegible] szczególnym rodzajem, który jest tym rodzajem — pojęcie ogólne barwa.
Podobnie rzeczy słodki, gorzki, kwaśny, słony i t.d. za objęte wspólnym zakresem, rodzajem tak jak wyrazy szczególne wspólne, smak i t.d. jako gatunki lub rodzajów.
Podobnie rzeczy okrągły, czworokątny, owalny i t.d. objęte wspólnym zakresem, rodzajem, którym jest kształt i t.d.

Widzimy, że pojęcia takowe rzędu, objęte szczególnym zakresem, się wzajem wykluczają, bo żadna rzecz nie może być (w tem samym miejscu) zarazem białą i zieloną, i t.d.

102

ani może być spółcześnie zarazem

słodka i [illegible] ani trójkątnej

i obrazy [illegible]

Zatem widać że pojęcia łatwo sznurowane

należą do jednego rodzaju

zaś jako jego gatunki są

(każde każdemu) [illegible] (oppositae)

(contrariae) przeciwne [illegible] w. contrariae) o sobie

są przeciwne [illegible]

nie mogą być połączone w jednej myśli

a zatem w jednej myśli i tem samem pojęciu [illegible]

być [illegible] sznurowane należące do równego rodzaju

Tym zaś są pojęcia [illegible] z których każde jest gatunkiem

mogą być zgodne zjednoczone

innego rodzaju [illegible]

w tem samem pojęciu (po jednej i tej samej

rzeczy) np smak słodki, barwa

biała, kształt [illegible] i potrójny

być w pojęciu spólnem (np. [illegible]

(np. w [illegible] które

[illegible] pojęć w przykładach przytoczonych

[illegible] zgodność [illegible]

przyjęć niet nie [illegible] pokoły one nie [illegible]

rodz. co do treści [illegible] ich wypada przyjąć

zakresy się nie [illegible]

to atoli że ich zakresy spotkać

się mogą w [illegible] pojęciu złożonem

w którem te pojęcia sznurowane (desparatae)

mają [illegible] zgodnego

zakres) nie tylko wyraża stosunek

Nasza fig. 4 pojęć sznurowanych [illegible] dwóch

[illegible] niespółmiernych więc

niezgodnych, do których [illegible] przyjęć [illegible] stosunek pojęć

ale wyrażą wprost stosunek

sznurowanych (desparatae) które mogą być

albo zgodne albo też niezgodne

Nasza figura wyraża że ich zakresy się wzajemnie nie przecinają [illegible]

Że pojęcia z danemi niezai nie należy (: że np. nie należy mieszać zapachu rozmaitości barwa, z jej obstaklem ob § 34 przyp. e)

Nowe

Co do zgodności lub niezgodności tych pojęć równorzędnych (n. disparatae) powiemy później więcej przy stosowaniu ich zakresów — § 41

Dodajmy już w tém miejscu iż ze samego rozumu (a priori) tj. ze samego rozumu to jest na mocy analizy samej nie możemy powiedzieć czyli pojęcia są zgodne lub niezgodne tego jedynie doświadczenie (skutki) nauczyć może —

E Otóż powiedzieliśmy że pojęcia równorzędne (n. disparatae) mogą być zgodne to znaczy że mogą być równie i niezgodne — co właśnie powiedzmy

a) Rzekliśmy że pojęcia równorzędne a oderwane przez przykładem dowiedzieć nie podlegają porównaniu bezwarunkowo pewnym, i to w owej przestrzeni, i obrazu oprócz tego porównania użyć tych pojęć do porównania, przestrzeni i obrazu nie zachwianego z charakterem. Możemy porównywać między zbiorem z opoką stojąca niewzruszona w środ odmętów morskich bałwanów — ludzi będące w sercu pracownicy mogą do rozwijających się kwiatów — Można wreszcie mówić o przestrzeni — a geniusz wyważyć się w wielkim stałości zależnie w przyp. do § 41. przykład

b) Przykłady pojęć równorzędnych a zgodnych (n. disparatae) jest wedle § 34 drugim sposobem wyrażenia się zakresów — Ten stosunek zakresów ma odpowiedni stosunek pojęć co do treści

§ 38

2 Wyłączenie się zakresów

bezwzględne

A. Pierwszy rodzaj przeciwległości pojęć.

Wyłączenie się zakresów bezwzględne (absolute, erschöpfende Ausschliessung), odpowiedni stosunek pojęć co do treści —

przeciwległość pojęć (oppositio, Gegensatz); gdy zachodzi

w (§ 34)

Tym stosunkiem (co do treści) wogóle jest przeciwległość (oppositio Gegensatz) wiemy też że ten przeciwległości zachodzi wtedy gdy pojęcia nie mogą być połączone w jedną i tą samą myśl, w tém samem pojęciu — słowem gdy są niezgodne — w niezgodności zaś wyłączenia się zakresów bezwzględnemu odpowiada pierwszy typ rodzaju przeciwległości pojęć —

104

~~Jakoż wiadomo z §34~~
~~to jest pierwszy typ przeciwieństw~~
~~pojęć (oppositio, ...)~~. Wiadomo
z §34 że ten ~~pierwszy~~ typ w który
ma miejsce gdy stosunek wzajemny
pojęć co do treści jest sprzeczności
(contradictio, Widerspruch) to
jest gdy pojęcia są ze sobą sprzeczne
(n. contradictoria, contradicentes
widersprechende B.) – [Wytłumaczymy wyraźniej
~~według §13~~ § bliżej ten pierwszy typ pojęć przeciwstawnych,

[Ten stosunek pojęć sprzecznych ze
sobą wyjaśnił już §13 – Tam powiedziano
że pojęcia ze sobą sprzeczne zostają
ze sobą w stosunku ~~A~~ jak A do
nonA – A twierdzi, jest dodatnie (n. affirmativa)
nonA przeczy temu A, przeczy temu
twierdzeniu ~~non ni~~ nonA nic nie
twierdzi (ale tylko jest zgoła ujemnem (n. mere
negativa)

~~nie bo nie nonA~~ = A.
Gdy przeto A wypowiada ze swego
jakaś nie jest nonA tem samem
orzeka ze swej jest, nienonA = A.

Z tego wynika że nadużał pojęcie
A jako twierdzący przeczy pojęcie
przeczeniu nonA, ~~twierdz A ...~~
A ~~orz~~ wypowiada (czyli ~~to jest~~ mianowicie)
że nonA nie jest prawdziwe, A ~~F~~
twierdząc przeczy temu nonA
gdy ~~nonA wypowiada że nie jest nonA tem samem~~
Tak oba pojęcia A i nonA są ze
sobą sprzeczne i nawzajem się znoszą.

~~Uważamy że każda jakakolwiek~~
~~rzecz zarazem albo A (to jest rzecz która~~
~~nie jest tak która jest nonA takaż~~
~~jaka jest rzeczą)~~

Więc znoszą i co do zakresów i co do
do treści. Że przyjmujemy ze treścią pojęcia
A są cechy a+b+c więc nonA będzie
sprzeczne z pojęciem A znosi także jego
treść a+b+c. – NonA jako wskutek
przeczenia ujemne ma znaczenie że gdy
A nie jest więc nie jest ten a+b+c.
zgoła
cechy tego nonA są ujemne
~~jakby przeciwne~~

Przypominając sobie, cośmy w § 22 mówili o cechach, wiemy, że przecie nie mającej żadnej cechy dodatniej, lecz zawierającej tylko cechy ujemne przeciwne nie byłoby żadnego przedmiotu, nie odpowiadałoby żadnej rzeczy, byłoby niczem (nihil absolute negativum, ens privativum) Takiem przeciwieństwem byłoby także to nonA.

[Z tego widzimy że nonA jest tylko [illegible] wypadkiem nomen [illegible]

[Jakkolwiek każda rzecz która nie jest nonA – ma A, która przeto jest nonA – ma dwie strony – jedną stronę jej stanowi to czem i jaką ona jest, tą stroną jakim są (istotne) dodatnie cechy które się zawierają w jej treści, czyniąc że ona jest tą i taką rzeczą – Drugą jej stroną jest to czem i jakiem ona nie jest, tę stronę stanowią jej treść ujemna, przeczące jej cechy ujemne, to jest cechy a które mieszczą się w jej treści, że cechy których ona nie ma.

Otóż gdy w myśli mamy nonA, już jeno zgoła przeczące znaczenie ujemne, myśliny nadajemy o rzeczy która nie jest A, która jest różna od A, a nie wchodząc w to, iż ta rzecz ma jeszcze musi treść i cechy także dodatnie i bliższy ją wyłącznie z jej strony ujemniejszej i orzekamy że ta rzecz nie jest A, że jest nonA, bo jej treść tych cech które mieszczą się w A, wyraźnie zaprzeczają że A jest,

[Z tego wynika że takiem nonA jest każda rzecz jakakolwiek od A, bo każda byle była różna od A, bo każda bez wyjątku rzecz będąca różne od A, może być

106

przez myślenie nasze uważana za non A, a zatem z owej strony ujemnej, że strony tej treści i tych cech których ona nie ma, a które mieszczą się w A.

Z tego wypływa że także obce A takich non A jest nieskończenie wiele — a tem samem że A wyłącza zakresem swoim bezwzględnie, bez wyjątku tę nieskończoną wielość owych non A, wszelkie ujemne pojęcia bez wyjątku, i na odwrót że zakres pojęcia jest wyłączony bezwzględnie od zakresów tych wszelkich bez wyjątku non A. — Jest to więc bezwzględne wyłączenie się zakresów —

Fig 5 jest symbolizowaniem tego stosunku. A jest zakresu wyraźnego bo jest pojęciem mieszczącym w swojej treści dodatniej dodatnio twierdzące cechy. Pojęcia non A są ujemnemi pojęciami, nie nie mają zakresów wyraźnie oznaczonych, gdyż ich zakresy wszelkie nie różnią się jeden od drugich, przeto ujemne spływają jedne z drugiemi zakresami; zakres tych non A jest jednym zakres pojęcia dodatniego A, a to o tyle że A non A mieszczą się poza obrębem zakresu A, bo wszystkie non A nie równają się między sobą równa się tylko A = A bo nie ...

A,

Nowe

Fig 5.

non A

non A

non A

A

non A

nowe

że [illegible] z drugiej [illegible] nie
należy (że się nie należy mieszać z przeci-
wną z jej [illegible] (ob. 34.
przyp. e).

Wobec tego stosunku bezwzględnego
wykluczania się zakresów, cały świat
to jest wszystko oprócz tylko myśli
można ~~rozdzielić~~ rozpada się na dwie dziedziny
z których jedna mieści się pod A, ale
a druga obejmująca wszystko co nie
jest A czyli obejmująca wszystko
non A. — a zatem każda jakakolwiek
rzecz musi być albo A albo
non A jedno z dwojga —

Zowiemy że pojęcia nie
mogą być jakby ~~A i~~ razem
~~być~~ A i zarazem non A,
tak się A i non A że nie
zgadzają, są przeciwległe
~~[illegible]~~ (oppositae contradictoriae)
z powodu sprzeczności ~~[illegible]~~
jednego z drugiem (oppositae
contradictoriae, ~~[illegible]~~
Gegensätze des Widerspruchs)

Uważmy że ten stosunek ~~[illegible]~~ wykluczania
~~[illegible]~~ się zakresów ~~jest~~ dwóch
podstawą zasady wyłączonego — ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

(~~Do tego stosunku~~ Już wyżej powiedziano że ten
~~[illegible]~~ stosunkowi odpowiada
zasada sprzeczności contradictionis) w § 13.
Ten cały układ o prawie zasadzie
~~sprzeczności~~
Oczem sprzeczności wynika że stosunku
sądy wynikające ze stosunku dwa przeciw
~~[illegible]~~ przeczących wykluczeniu dwa przeciwne
są sprzeczne ze sobą są następujące

[Co jest A nie jest non A. i na odwrót
co jest non A nie jest A. Zatem jedno z dwojga
~~Zatem~~ ~~co~~ pojęcia (nie mieszczą się) nie mieszczą się
się w zakresie A nie mieszczą się
w zakresie (w zakresach) non A

[Jedno z dwojga
Albo A albo non A musi być
prawdą według nieomylnego
~~[illegible]~~ zasadniczego prawa wyłącza-
jącego środek. § 14

[Zatem jeżeli A jest ~~[illegible]~~ prawdą
B musi być fałszem — i na odwrót.

ob. 108.

nowe

Ten stosunek jest wzorem najogól-
niejszym dla myślenia i zadaniem
naszego – On polega na porównywaniu
danego przedmiotu z pojęciem A,
z tego porównania wynika że albo
dany przedmiot B ~~należy do A~~, że należy
~~do zakresu pojęcia A~~, albo
ze względu na zakres lub treść do
A, albo że do niego nie należy
że owszem przedmiot dany B nie jest
A, że jest ~~nie A~~ non A.

B jest takim jakiem jest ~~jak~~ A

B nie jest takim jakim jest A
że jest innym niż

Z tego zaś widzimy że sprawa
pierwsza naszego myślenia jako
czynności porównującej jest albo twier-
dzeniem to jest przyznaniem, albo ~~lub~~ prze-
czeniem to jest odmówieniem. Stąd
wynikają ~~dwa rodzaje~~ dwie formy
sądu – to twierdząca i przecząca forma
~~Nauka~~

Dla wyjaśnienia figury 3 ~~...~~ przypuśćmy że A = drzewo, zakres
~~przyp~~ że A ma pewne oznaczone cechy, pewną treść i zakres węż-
jedno z owych non A = człowiek, drugie = zwierzę, trzecie = kamień
i td. Każde z tych pojęć mieści w swej treści cechy dodatnie
twierdzące. Które pewne cechy ~~cz~~ człowieka, dla nas w 3 też myśleniu
trzeci Kamieniem – lecz gdy my przedstawiamy ... przedmioty
w zewnętrznym ... ze względu ich strony dodatniej –
to mamy ... na względzie tych przedmiotów nie ~~...~~
tylko bądź na cechy których żaden z tych drzewa wszczę-
ma, a które te cechy stanowią ... że człowiek nie jest drzewem
A. Zatem myślimy owszem że człowiek nie jest drzewem tak i zwierzę jest
że jest niedrzewem tj. że jest non A, tak i zwierzę jest
niedrzewem czyli jest non A, podobnie i kamień jest w
obec tego myślenia takim non A.

§ 39

Zwytaczenie się zakresów pojęć należących do spólnego rodzaju

B) Drugi typ przeciwległości pojęć

Trzecim sposobem wytaczania się zakresów według § 35 wtedy powstaje, gdy wytaczające się zakresy oznaczają pojęcia które należą do jednego im spólnego rodzaju.

Temu stosunkowi co do zakresów odpowiada wtedy ten stosunek co do treści, drugi typ przeciwległości pojęć (oppositio Gegensatz) – W § 35 wymieniony powiedziano że tym drugim typem jest przeciwieństwo pojęć (oppositio contraria, contrarietas – conträrer Gegensatz, Gegensatz des Widerstreits)

Jakoż te pojęcia których zakresy wytaczają się sposobem przyczem podmiot ze względem treści zachowują się w stosunku pojęć spółrzędnych (homogenae, gleichartige B) o tem stosunku mówi [illegible] § 34 – Najlepiej nazwany ten stosunek zakresem [illegible] odpowiada temu drugi [illegible] będący więc drugim powodem niezgodności pojęć

Zemmmmes Nr 25930 i Nr 26

nowe

są sobie przeciwne (n. gwtra-
ria, contraria oppositae
w[iderstreitende] B).
~~Obejmującej ten słownik który nam~~
~~Ten słownik wyobraża fig. C.~~
Co do zakresów —
Zakresy pojęć B, C, D są objęte w zupełności
we
wyższym ogólniejszym zakresie A
(miejsca oznaczone przez E, F, G
w tym razem uwzględniać wypadki
~~odypnięty~~, w których przymieszać będzie-
my że B, C, D nie zapełniają całego
zakresu A.) —
Tak przeto zakres ogólny A zna-
ny ogólne pojęcie „rodzaj", który
zawiera w sobie szczegółowe pojęcia
to jest gatunki B, C, D. —
zakresy
(B, C, D są podrzędne względem
zakresu A. — ~~Jeżeli ten zaś ten~~
~~słownik zaś jest przeto taki sam~~
~~jaki zachodzi~~ w § 35 fig. ~~między~~
~~na fig. 2 między~~ Słownik każdego
z tych trzech zakresów (: B, C, D) względem
zakresu A jest przeto w szczególności taki sam jaki
~~zachodzi~~ w § 36 na fig. 2. zachodzi
~~między~~ zakresem B a zakresem A.
Fig 6 atoli przedstawia nam
atoli nowy stosunek ~~obłączniaz~~ zakresów
~~jeszcze nie~~. ~~Którego jeszcze nie~~
~~było~~, o którym jeszcze nie mówiono
innych, jest to stosunek wspólnej
~~w do siebie~~ ich nawzajem do siebie (każdy do każdego)
~~mają~~ zakresy B, C, D. — Obojętne
każdy z nich jest podrzędnym względem zakresu ~~zakresu~~
A (n. subordinata
subordiniert, untergeordnet)

Po tym ogólnym wstępie
na ten stosunek należy nieco
już bliżej a dokładniej rozebrać.
Rozpatrzmy to w fig. 6
która nam ten stosunek wyobraża.

fig. C.

A.
D Az
F
G
B Ax
C Ay
E

32 109.

§ 39.

Z wyłączenia się zakresów pojęć należących do społnego rodzaju

B) Drugi tryb przeciwległości pojęć

Wyłączenie się zakresów pojęć należących do społnego im rodzaju (Ausschliessung der beigeordneten B.) ‡ zachodzi jeśli zakresy wyłączające się są spółrzędne (coordinatae, nebeneinander geordnete Begriffe), to jest gdy zakresy te społnego im rodzaju zakres wyczerpują [illegible] ogólniejszego zakresu, a są nie podrzędne w jednym i tym samym znaczeniu słowa (§ 35 fig 2 i § 36 fig 3.)

Ten stosunek co do zakresów ma odpowiedni [illegible] co do stosunek pojęć co do treści, jako stosunek spółrzędności treści. Odpowiada on zaś tryb przeciwległości § 34.)

Jeśli pojęcia (Ten tryb jest wcięty z § 34) w tym tryba gdy stosunek pojęć co do treści jest przeciwieństwem (contrarie gegentheilig) (oppositio contraria, Gegensatz des Widerstreits) gdy przeto pojęcia są (niezgodne jeszcze) przeciwne sobie (contraria, oppositae, widerstreitende B.)

‡ jest według § 34, trzecim sposobem wyłączenia się zakresów. Ten stosunek wtedy ma miejsce gdy

‡ (oppositio, Gegensatz)

Te stosunki ~~symbo~~ symbolizują się w fig 6

fig 6

A

D Az

B Ax

C Ay

E

F

S

~~Co do zakresów~~ ~~Co do zakresu pojęcia B do zakresu pojęcia To wszystko co się powiedziało w § 35 co do stosunku zakres B względem zakresu A na fig 2. stosunek zakresu do stosunku zakresu powtarza się i co do fig. 6 co do stosunku zakresu A B do A zakresu A, i do zak B względem A, względem C do i do stosunku C względem~~

Naprzód uważmy stosunki zakresów

To wszystko co się powiedziało w § 35

co do stosunku zakresu B względem

zakresu A na fig 2., powtórzyć należy

~~i co~~ i na fig 6. co do zakresu B

~~względem~~ względem zakresu A, podo-

bnież co do ~~B co~~ C względem A

nakoniec co do D względem A.

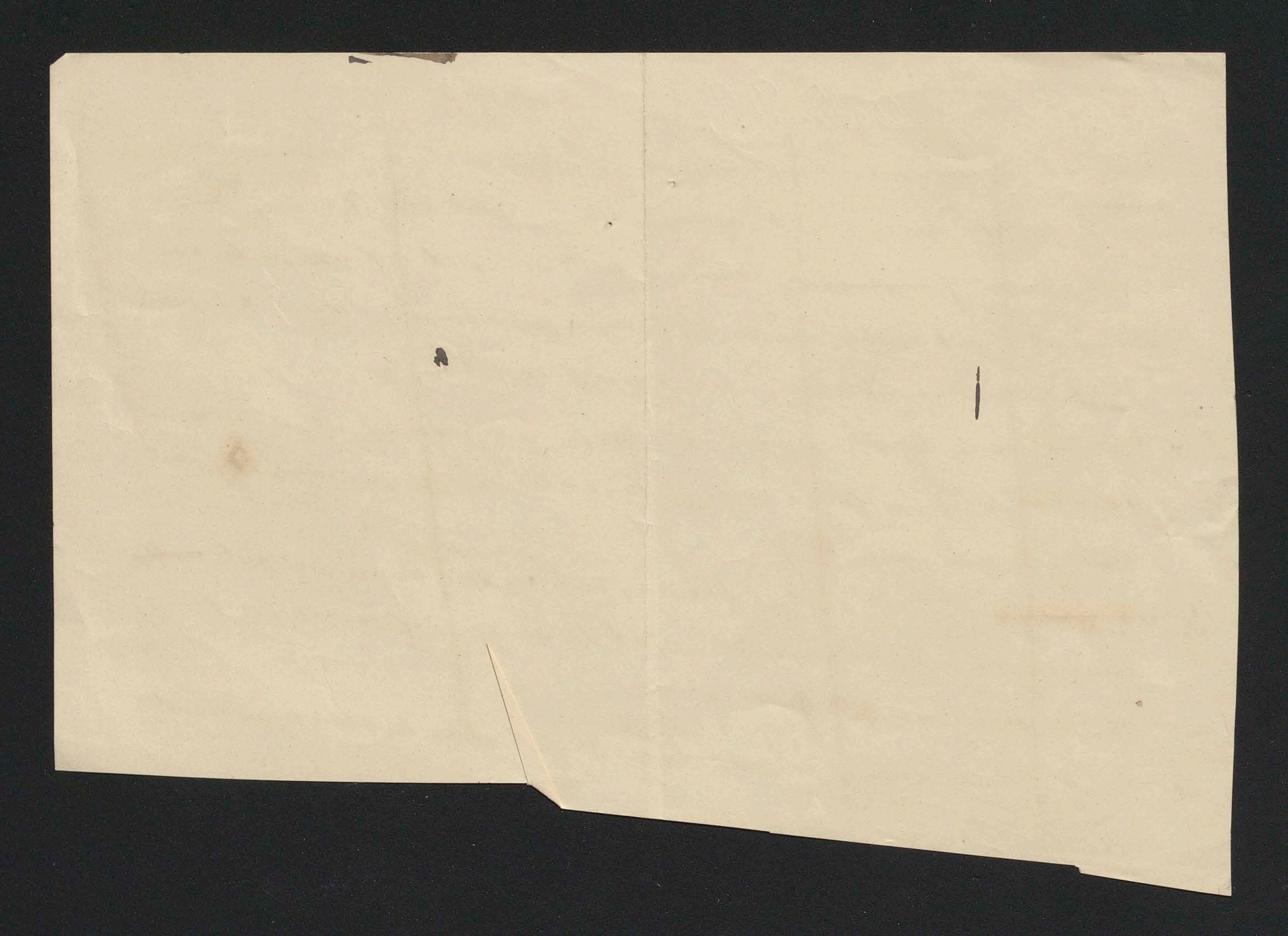
Z tego stosunku pojęć wypływają nam najważniejsze sądy następujące

1. Gdy rzecz jakaś ma cechy A i cechy X, wtedy jest to sąd tej rzeczy, judi- cium conjunctivum, ~~j ... ~~ co więcej taki sąd jest definicją, bo oznacza cechy A by jest najbliższy rodzaj (genus proximum) i cechy X będące różnica gatunkowa (differentia specifica) § 6

2. Gdy powiemy b, oraz c, oraz d mają cechy wspólne A, więc ich rodzaj wspólny ma takie cechy A jest to sąd przywodzący (judi- cium inductivum. § 5)

3. ~~A mieści~~ Pojęcie ogólne (rodzaj) A mieści jedna część w sobie w b, inna w d — jest to sąd podzielający (judi- cium divisivum 7 §)

4. Rzecz która należy do rodzaju A jest albo b, albo c, albo d. jednem z trojga —

a wszystkie są w jednym i tym (ob. § 25) samym stopniu podrzędne zakresowi A, to jest iż wszystkie mają spółrzędnej najbliższy (genus proximum) którym jest A, dla tego stosunek pojęć B, C, D jest spółrzędnością (coordinatio, Nebenordnung) — Zatem pojęć B, C, D zostają więc gatunki każdy do każdego w stosunku spółrzędnych pojęć (co. coordinatae, nebengeordnete B.) — Zatem gatunki jako szczególne pojęcia należące do tego samego spólnego pojęcia rodzajowego, jako ogólne są pojęciami zakresów spółrzędnych —

Obaczmy z kolei stosunek pojęć spółrzędnych co do treści.

Stosunkiem do treści pojęć B, C, D § 36 względem A jest ten sam jaki zachodzi między treścią pojęcia A i B a treścią pojęcia A. — Z tego wynika iż każde z tych pojęć B, C, D jest względem A pokrewnem (cognata verwandt.) bo te same cechy które się jako rodzajowe w pojęciu A wskazują mieszczą się w każdym z gatunków B, C, D jako A. Z tego też powodu spółrzędnej są rodzaju... ~~że spólne cechy~~ ... ~~treści~~ ... § 35 z tych gatunków. — B, C, D mają się do siebie ... Gdy więc pojęcia B, C, D ... gatunki, zatem każde (A jako ich rodzaju) z tych szczególnych pojęć zachowują się z pojęciem A w stosunku zależności (§ 35)

którą wzięta każdy gatunek ma spólną z rodzajem A, a oprócz tego oznaczyliśmy w każdym gatunku różnicę gatunkową X, Y, Z która w każdym z tych gatunków wchodzi jego cześć ubocznej jego treści, która różni każdy gatunek różni się od każdego innego —

Tak następnie widzimy iż wedle § 36 każdy z tych gatunków B, C, D zostaje względem rodzaju A w stosunku zależności, cechy tych gatunków stanowiące ich treści ubocznej im różnicę gatunkową są zgodne z cechami ich rodzajów (ob § 36)

[Widzimy również że pojęcia szczegółowe to jest gatunki B, C, D mają się jeden do drugiego jako pojęcia spółrzędne (n. koordinal, gleichartige B); bo wedle § 35 takiemi są pojęcia mieszczące w swojej treści spólną cześć główną składową.

iż każde z pojęć B, C, D zachowuje się do A w stosunku zależności

mieszczą w pojęciu A jako rodzaj- ném mieszczą się także w gatunkach B, C, D. Z tą atoli różnicą iż one (jak widzimy z § 36) stanowią całą treść pojęcia A stanowią tylko cześć główną składową w gatunkach B, C, D, wyrażam szczegółowych

Zatem, jak nam wiadomo z § 36 każdy z tych gatunków B, C, D ma w swojej treści jeszcze cześć uboczną, to jest cechy która stanowi różnicę gatunkową (differentia specifica) która się każdy z tych gatunków nie tylko różni od rodzaju spólnego A, lecz która jeszcze się różni od każdego innego z tych gatunków należących z nim razem do spólnego im wszystkim rodzaju A. — Z tego powodu nie mieści się w zakresie każdego gatunku B, C, D nie mieścimy A co mamy cześć główną składową treści gatunku

nowe

odróżnia każdy gatunek od każdego gatunku tego samego rodzaju —

Z tego co się rzekło już spostrzegamy, iż chcąc określić czem jaka jest rzecz dana należy baczyć na jéj cechę główną składową jéj treści a tak oznaczyć rodzaj do którego należy, a następnie poznać jéj uboczne cechy jéj treści które wskazują jéj szczególny gatunek. Ta zasada jest podstawą definicyi, o której później mówić nam wypadnie.

Gdy cechy uboczne treści, czyli różnica gatunkowa (x, y, z) stanowią różnicę każdego od każdego gatunku, zatem wnosimy iż te pojęcia spółrzędne, to jest te gatunki rzeczowe B, C, D, różniące się ściśle od siebie nie mogą się jednocześnie w jednej i téj samej myśli — z tego powodu są pojęcia niezgodne za sobą przeciwległe (n. opposita, entgegengesetzt)

Powodem téj ich niezgodności nie jest jak ten sam dla którego pojęcia sprzeczne (n. contradictoria, widersprechende B) były przeciwległe, to jest wzajem się sprzeciwiają.

Gdy powodem niezgodności pojęć z sobą sprzecznych (n. contradictoria) jest ten iż gdy jedno pojęcie (A) twierdzi, drugie (non A) wprost mu przeczy, tu zaś w pojęciach spółrzędnych oznaczających gatunki jednego rodzaju, niezgodności przyczyna [illegible] iż w każdym pojęciu gatunkowym nie tylko jest przeczenie każdego innego, ale jest też jak nie przeto twierdzeniem dodatkiem, a tak nie jest przeciwne [illegible] rzeczy jest [illegible]

Tak oczywiście widzimy jakie zachodzi jest nadmiar w stosunku pojęć należących do wspólnego rodzaju —

Dla uwidocznienia rzeczy położyliśmy na fig. 6 w kółkach każdego gatunku B, C, D obok A, jako cechy głównej składowej to jest cech rodzajowych położywszy pierwsze to x, to y, to z, jako cechy uboczne treści czyli różnice gatunkowe

Jednakże pojęcia przeciwległe z powodu przeciwieństwa (contrarietas) mogą na dziś [illegible] jeszcze z sobą sprzeczne (contradictio). Tak aby z powodu

nowe

Gdy różnicy obu tych przeciwległość dostateczna (opposition lecerusate) uczyniło drugą — Gdy zachodzi sprzeczność (contradictio, Widerspruch) w tedy pojęcie dwa pojęcia przeciwległe mogą być jedno twierdzące, natomiast drugie przeczące ujemne, jak to okazał § 38, gdy zaś zachodzi (contrarietas, Widerstreit) w przeciwieństwie (tenor) w tedy mogą mieć miejsce dwa sobie przeciwne pojęcia oba nie wszystkie z tych, gdy znajdą się wiele pojęć w których każde każdemu jest przeciwne, to jest wszystkie tak jak tyle jest gatunków rodzaju.

Wyjaśnia się nam również, był drugi przeciwieństwo się (oppositio Gegensatz) zdarzający się ze stosunku gdy pojęcia są sobie przeciwne (contrariae, widerstreitend. B)

Zobaczmy przeto wypadki, które nauki ~~otrzeb~~ o tem stosunku pojęć powiedzmy:

Jako pojęcia zachodzi wyznanie się zakresów tylko pojęć które należą do pewnego tego samego (B, C, D.) rodzaju – Takie pojęcia ~~zakresy~~ ~~są~~ ~~podrzędne~~ do zakresu są współrzędne (n. coordinatae coordinirte B, nebengeordnete ~~A~~. B) a z treści są pokrewne

albo beigeordnete

i współrzędne (cognatae homogeneae ~~verw~~ verwandte gleichartige Begriffe – są one też przeciwne sobie (n. contrariae, contraire widerstreitende B) zatem są przeciwległe (oppon. opposita, przeciwległa entgegengesetzte B) a przeciwległe drugiego tylko (~~bo z powodu~~ ~~przeciwności~~ niezgodności, przeciwnym tylko przez niezgodności zaś

Tak sprzeczności pojęć ze sobą) z powodu przeciwieństwa się pojęcia z pewnym niezgodne – E

w których nawzajem się zakres nakładać ..., ... pojęcia rozpiemere

E Stosunek dalszy pojęcia przedstawia gatunki (Art, species) zgodnie rodzaju (genus Gattung)

Nowe

(n. disjunctivae, disjuncte

B) a to z powodu że ich ogólne pojęcie (A.) jest rozpięte na szczegółowe pojęcia. — Tem samem [illegible] [illegible] szczegółowe pojęcia [illegible] [illegible], bo [illegible] [illegible] [illegible] ogólne pojęcie będące ich zarazem.

Tu widzimy że się nam teraz wyjaśnia i potwierdza owo prawidło logiczne wypowiedziane w § 37 że jako że pojęcia równorzędne mogą być zgodne, a nigdy być sprzeczne w stanie dla tego że należą do różnych rodzajów, bo te które należą do jednego i tego samego rodzaju nie są zgodne, wykluczają się jedne drugie —

Uważmy na [illegible] pojęcia gatunkowe [illegible] możemy w rzędy F [illegible] ułożyć gatunków i klas, w których każdy [illegible] [illegible] tego samego rodzaju a [illegible] [illegible] ††

Te pojęcia [illegible] się będą [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] pojęcia [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] pojęcia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i t. m.

[illegible] od pierwszego a [illegible] od drugiego, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible] od pierwszego [illegible] [illegible] nie drugie, a [illegible] pojęcie [illegible] [illegible] od pierwszego nie [illegible] i t. d.

F coraz to dalszej [illegible] [illegible] przechodnie

†† iż ich pojęcia [illegible] [illegible] coraz [illegible] [illegible] się będą [illegible] pojęcia [illegible] [illegible] [illegible].

a) Przykładów do pojęć przeciwnych nie brak w mniejszej książce ob. przypis 6, 2 do 313, , dalej 340, 371.

6.) Często w logikach spotykamy zdania odnoszące się do dwóch rodzajów przeciwległości pojęć (opposito Gegensatz) twierdzeniem jakoby jedynie sprzeczność (contradictio Widerspruch) jest [illegible] jedna sprzecznością wzajemną, na samym [illegible] się (a priori) [illegible], więc w ścisłem znaczeniu logiczna, bo gdy jedno pojęcie jest twierdzące dodatnie a drugie uprzeczone wprost [illegible] więc sam rozum zgadza się że dwa takie pojęcia na wzajem się znoszą, bo są nie zgodne — Co się zaś tyczy przeciwległości wynikających z przeciwieństwa (contrarietas, Widerstreit) ta nie gruntuje się na logiczności, o niej nie możemy wiedzieć z samego rozumu (a priori) bo ona pochodzi z pojęć szczegółowych zatem z gatunków a o gatunkach rozum z góry rozsądzać nie może, bo o nich dowiadujemy się dopiero przez doświadczenie, obserwacye — Co się tyczy tych uwag zgadzam się ze wszystkiemi [illegible] zdaniami [illegible] w umiejętnościach przyrodzonych [illegible] w umiejętnościach przyrodzonych gatunków — Lecz to rozumem przewidzieć nie możemy gatunków ~~[illegible]~~ granice mimo z góry, uprzednio przewidzieć zamierzamy oddzielnie gatunki które ~~[illegible]~~ zamieszczamy w naturze musimy że gatunki przeciwne przeciwieństwem nie [illegible] ~~będą~~ pojęciami przeciwnemi [illegible] się z tej natury których by zaś przeciwnie umieścić nie można, lecz to w żadnym gatunku umieścić przyjście [illegible] będzie dowodem albo też że te z tej strony [illegible] albo że nasza [illegible] między dwoma gatunkami albo [illegible] klasyfikacya była wadliwa — To zgadzam się [illegible] umiejętnie. ~~[illegible]~~ Zdanie zaś owych autorów jeszcze umiejętności [illegible] kiedy odnosimy je do zastosujemy do umiejętności [illegible] etyki, estetyki i tp. [illegible] np. do prawa etyki, estetyki i td. [illegible] o własnej mocy rozdziela. Bo tu rozum sam o własnej mocy rozdziela, sobie wzajem całości ogólne na pojęcia szczegółowe,

c) Prawidło logiczne wyłożone co znaczenia takie pojęcia należące do jednego i tego samego rodzaju, ~~[illegible]~~ spółrzędne nie zgadzają się przez zdrowy rozum, co sobie przeczą, tymczasem pojęcia nie należące do jednego i tego samego rodzaju (disparatae) ~~[illegible]~~ także mogą się zgadzać jedne z drugiemi. To jest rozmaitego rodzaju spółrzędnych niż [illegible] do jednego rodzaju np. [illegible] błękitny, zielony uważany rząd pojęć należących do jednego rodzaju jest barwa — one się nie zgadzają [illegible] [illegible] przeciwnym rodzajem jest [illegible] było [illegible] wtedy [illegible] pojęcia [illegible] jest mocą nie podobne aby rodzaj jest [illegible] okrągły i td. [illegible] ~~[illegible]~~ jest [illegible] i td. — podobnie gdy rodzaj jest [illegible] trójkątny kwadratowy, pięciokątny, okrągły, kwadratowy i td. [illegible] są trójkątne [illegible] zaczem ~~[illegible]~~ trójkątne [illegible] szczególne: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] należą

118

§ 40

Nowe

Zimmermann Nr. 25 § 30

Dalszy ciąg.

Pojęcia przeciwne mogą się utożsamić jedne obok drugich wyrzeczeń w których przeciwieństwo ich słownictwo usuwa się będzie – fakt że rozmaite gatunków coraz stanie się dalsze w porównaniu do pierwszego pojęcia pierwszy najdalej stąd – Trzecie pojęcie w tym rzeczy będzie we wyższym stopniu nie drugie różnić się będzie od pierwszego, czwarte z kolei znowu we wyższym stopniu niż drugie i trzecie różnić się będzie od pierwszego – i t. p.

W takowym ciągu rzeczy pierwsze i ostatnie pojęcie, jako dwa skrajne pojęcia, będą ostatecznie najsprzeczniej sobie przeciwne.

Z tego też powodu Arystoteles tylko te dwa ostateczne uznał za przeciwne sobie – z powodu że przykładem tego nosi niektóry członków logiki – choć już dziś przyjęte jest powszechnie i nazwa że w pojęcia gatunkowe to jest szczególnie należące do ścisłego i tego samego rodzaju to jest do wszystkich pojęcia tego samego rodzaju najwyższe przeciwne (n. contr.)

Obaczmy jakie sobie sądy wynikające ze stosunku przeciwnych

W układaniu tych rzędów możemy się trzymać różnych względów – przytaczamy atoli nie tylko jeden z tych względów a który będzie więcej ważny w myślej nauce o sądach

W pierwszym o tym przemiennie wziąć względ na przebieg jego w ciało i zaciąłl rozwój i upadek w ciele

---

W układaniu tych rzędów możemy się trzymać różnych względów (jak to obaczymy poniżej w przyp.) Tutaj przywodzimy tylko jeden z tych względów a więcej ważny do rozumienia niż nauki o sądach.

Jakoż możemy mieć na względzie jedną lub kilka cech i podzielić sobie przedmioty należące do jednego rodzaju. na pojęcia szczegółowe grupy jako na pojęcia szczegółowe (gatunki) bez rodzaju. Jednej grupie powiemy że wszystkim jednostkom zawartym w niej przysłużemy ową cechę – drugiej orzeczemy że tylko niektórym jednostkom przypisać należy tę cechę a o trzeciej grupie że żadnej z jednostek przyznać jej nie należy. Widać że te cechy tej grupy będą pojęciami przeciwnemi (n. contrariae) a grupa pierwsza

i trzecia jako skrajne są ostatecznie sprzeczni, a ich najwyżej sprzeciwiane przeciwieństwo

Uważmy atoli że nie zawsze możemy ułożyć w rzędy pojęcie przeciwnych a factor niekiedy tych pojęć jest tylko dwa (np. męskości i niewieścia – albo dwojaka magnetyczność dodatnia i ujemna) niekiedy gdy nawet jest w rodzaju wielkość ilości przecież one nie przedstawiają wyraźnie stopniowania

Z tego widzimy że coraz wyższe stopnie jednego i tego samego ogólnego pojęcia tworzą rząd pojęć szczegółowych przeciwnych (n. contrariae)

będą pr... przeciwnym (n. contr.) ... Propädeutik ... także jedynie pojęcia ...

To jest adiutant

(+) Dobal Tak np. pan Drbal w znakomitej Logice we wydaniu nowem z 1865 (widersprechende, contraire 926) te pojęcia za przeciwne (widerstreitende, contraire § 26) które dotkniemy w tym razie odstają od siebie – w wydaniu zaś późniejszem (bei nordeutet) uważa za przeciwne (widerstreitende, contraire) przez przeciwnych uważa się od siebie odległe, najwięcej w wielkiej społeczności pojęcia podobnie jak i my uważa za przeciwne ... roku 1868 tom 926. tyle zmienił że ...

X od my

37 117

§ 42

Dalszy ciąg i dokończenie

Wytworzony w §§ 40 i 41 słownik wzajemny pojęć skoordynowanych, [illegible] poprzedniych czyli rzeczy współrzędnych, rozciemnych zdołamy już z łatwością odgadnąć sądy które z tego słownika wynikają —

Dla uwydatnienia tych odpowiedniości będziemy odwoływać się do fig 6. w § 40. (rozumiejąc między niemi Σ, Γ, Ϡ:)

I Sąd pierwszy B+C+D są A — to znaczy że gatunki B+C+D mieszczą się w rodzaju swoim A.

II B, C, D są cześciami pojęcia A czyli dziećmi pojęcia A

III A jest ojcem B, ojcem C, ojcem D. To znaczy że A tak mieści w sobie B to C, to w D jako w swoich dzieciach rozjemczych, czyli gatunkach

IV B nie jest C to znaczy że pojęcia B i pojęcia C są niezgodne, ze nawzajem się wyłączają z tego samego względu. Podobnie B nie jest D, i C nie jest D.

Z tych wzajemnych słowników pojęć ∓

wynikają słowniki rzeczy [illegible] (res singularis, ob § 27) należących do pojęcia ogólnego rodzaju A. ([illegible] § 27.) i pojęć szczegółowych B, C, D.

Z tych sądów powyższych wyprowadzimy następnie sądy które wypływają ze słownika jakiej rzeczy jednostkowej należącej do pojęcia ogólnego.

I Abyś zaś napisane te sądy wyprowadzić z tego słownika trzeba aby przeciwne pojęcia B, C, D przeciwne rozjemcze do zupełności odpowiadały cały zakres pojęcia ogólnego, jako rodzaju A,

[illegible] Teraz sądy które wypływają ze słownika jakiej rzeczy jednostkowej do tych pojęć B, C, D. Również [illegible] rozstawić w słowniku do B, C, D trzeba aby ona w ogólności należała do pojęcia A, jako do rodzaju i do [illegible] do tego rodzaju A nie mogła być też należeć do rodzaju B, C, D. [illegible] rzecz jednostkowa [illegible] rodzajach, mając [illegible] A [illegible].

∓ uważanych jako ogólne [illegible] w § 15 wyrazami „ogólne" „szczegółowe"

118

... X ... nem z których, że naczelnym jest ...
... całych gatunków
... wynikają z sądy następujące
Z tego ...

... o X jest albo wyłączony ... sądy wyłączające, które
sądy następujące

1. Jeżeli X mieści się w B (jeżeli należy do gatunku B) wtedy to X już nie może się mieścić ani w C ani w D w żadnem z dwojga.

2 Jeżeli X nie mieści się w B wtedy X mieścić musi albo w C albo w D, w jednym z dwojga, zatem ... nie wiemy tylko w którem z dwóch się mieści.

3 Jeżeli X objęte jest w C wtedy X nie mieści się ani w B, ani w D, w żadnem z tych dwojga.

4 Jeżeli X nie mieści się w C, wtedy mieścić się musi albo w B albo w D w jednem z nich.

5 Jeżeli X mieści się w D wtedy X nie mieści się ani w B ani w C.

6 Jeżeli X nie mieści się w D, wtedy X mieścić się musi albo w B albo w D.

[Z tego spostrzegamy naówczas że także jasność(?) ze stosunków ... (spotrzebujemy(?) do tych pięciu przeciwnych ... rozpoznajemy ... sądów nie dwa razy, by to ... jest ... wyraz rozpoznania (B, C, D).

Spostrzegamy również iż jeżeli wiemy z pewnością do którego z tych trzech pojęć należy X, wiemy tem samem do którego z tych pojęć X nie należy — jak się to dzieje w sądzie

[illegible]

38 ~~64~~ 50

~~Każdy kwadrat S jest prostokątem mającym boki równe~~

przypis

przypisz —

ad 2. (fig 8) Każda roślina S jest organizmem, P; niektóre organizmy P są roślinami S, i wszystkie kwadraty S są prostokątami P, nie wszystkie prostokąty P są kwadratami [w tych przykładach zamieniwszy S, P zachowują się w stosunku podrzędności

§ 61.

B. Sąd ogólnie przeczący

Sąd formy e twierdzący: żadne S nie jest P, S e P. powstaje tylko z jednego wyłączającego stosunku zakresów pod względem, a orzeczenie co do zakresu S jest wtedy gdy te pojęcia się wyłączają i gdy co do treści one są przeciwstawne (n. oppositae) — Ten stosunek wyobraża nam fig 9. w sposób przez

fig 9.

(S) (P)

8 bo stosujący ogólnie przeczący i do sądu w którym S, P są sprzeczne ze sobą (n. contradictio § 39) i do sądu ogólnie przeczącego w którym S, P są przeciwne sobie (n. contrariae) § 40

Gdy zakresy pojęcia S i P wzajemnie się wyłączają, zatem sprawdzamy, że jeśli żadne S nie jest P, (S e P) także że żadne P nie jest S (P e S), wiadomo że te sądy są na przemian odwracalne a zatem zamienne (jud. reciproca) a wiadomo że w sądach ogólnie przeczących zachodzi odwracanie — conversio simplex, że się odbywa bez zmiany ilości

~~Żadne [illegible]~~

Potem odnieść przykłady ze strony 169 a) Przykłady — do uwagi między nie wejdzie. Między nie wejdą też ze str. 170 — są to one 3 przypadki a, b, c.

§ 62

c) Sąd szczegółowo twierdzący

sąd formy i orzekający że niektóre

S są P, i P, może mieć dwojakie

znaczenie pierwsze [sąd formy i] to znaczenie może mieć

że ~~[illegible]~~ wiemy że tylko niektóre

S są P, bo nam wiadomo że inne S

które nie są P. — W takim razie

sądy formy i są dwojakie bo wyłączają ze ~~stosunków~~ zakresu wyrazu ~~[illegible]~~

z dwojakich stosunków bo z dwojakich ze stosunków ~~[illegible]~~

które są wyrażone właściwie zakresu

Jeżeli sądom szczegółowo twierdzącym

znaczenie drugie sądy formy i może mieć także

to znaczenie że wiemy jedynie że

niektóre S są P jako takie wyłączamy iż to dla tego że być może ~~[illegible]~~

ale że wszystkie S są P. — W takim razie

stosunki zakresów sądów formy tej formie nie wyrażają właściwie

i nie są ~~[illegible]~~ wyrażone ~~[illegible]~~ sądami formy a.

— ale ~~[illegible]~~ do znaczenia pierwszego ~~sądy formy i wyłączające~~ stosunków

może wyłączać znów z dwojakich ~~[illegible]~~ zakresów

ze ~~stosunków [illegible]~~ może zakresów ~~tej formie. Ten stosunek~~

~~[illegible]~~ z tych dwojakich stosunków

a) Pierwszy ~~stosunek [illegible]~~ który znaczenie

przedstawia fig 10 która uwidocznia

że tylko niektóre S są P, to jest

że niektóre S które mieszczą się

w kole P, które może są S a zarazem są P, a niektóre ~~[illegible]~~

ale wyłączają ze stosunków ~~które~~ z których

zakresów powstają sądy formy a.

Te zaś stosunki, jak wiemy z

są także dwojakie —

Z tego wynika że gdy

sądy formy i w znaczeniu ~~[illegible]~~ im właściwym wyłączają ~~[illegible]~~

z dwojakich stosunków a sądy

formy i w znaczeniu drugiem ~~[illegible]~~

powstają także z dwojakich stosunków

Przeto widzimy że sądy formy i z właściwej

jej czworakim stosunkiem fig 10

S

P P

C. Sąd szczegółowo twierdzący

Sąd formy i ~~oznaczający że niektóre~~ ~~może mieć dwojakie~~ może mieć dwojakie znaczenie.

Znaczenie pierwsze, gdy wiemy że tylko niektóre S są P, bo nam są znane inne niektóre S które nie są P. W takim razie te sądy i powstają ze stosunków zakresów które są ~~w~~ wyrażane wyłącznie sądami szczegółowo twierdzącymi.

[Znaczenie drugie. Sądy formy i może mieć także to znaczenie iż nam wiadomo faktycznie że niektóre S są P, ale [illegible] jako też i może ~~ze to dla~~ iż wszystkie S są P. W takim razie ~~sądy~~ i sądy i wynikają ze stosunków zakresów które nie są ~~nie~~ wyrażane wyłącznie ale które ~~są sp~~ i ze stosunkami z których powstają sądy formy a.

Gdy sądy formy i mające znaczenie pierwsze wtedy z dwojakiego stosunku zakresów, i gdy także sądy formy i ~~mai~~ drugiego znaczenia powstają także z dwojakiego stosunku zakresów, a zatem sądy tej formy ~~…~~ wynikają i czworakim trybem.

* Tryby tworzenia się sądów formy i w pierwszem znaczeniu.

1. Tryb pierwszy przedstawia fig. 10

~~76~~ 70

fig 10

Jakoż niektóre S są P, to jest że S które objęte w zakresie P, niektóre zaś S nie są P to jest że S które mieszczą się w zakresie S ale poza zakresem P.

Stosunek S do P co do zakresów jest ~~stosunkiem podrzędności, a co do treści~~ że te pojęcia zostają w stosunku (subordinatio) podrzędności, co do treści zaś są pojęciami pokrewnemi (n. cognatae)

Sąd ~~formy i odwrócony być może~~

~~odwrócony być może nawet.~~

Sąd niektóre S są P odwrócony być może bo jeśli by go odwró-cono ~~się zamieniam~~ bo wtedy po odwró-ceniu będzie wszystkie P są S, lecz wtenczas gdy wszystkie P są S więc też także niektóre P są S.

2. Drugi był przestawienia sądów formy i, ~~mających ona~~ mających się ściśle jednak odwraca fig 11 ~~Jest~~ ~~to ta sama fig. która~~ Jest to fig. ~~podobna~~ odpowiednia figurze 3. którą mieć §42. zowie się ~~[illegible]~~ ~~w~~ wynika że ~~S~~ pojęcia S, P co do zakresów zachowują się w stosunku ich krzyżowania się, a co do treści są ~~pokrewne~~ te pojęcia są niezgodne (n. dispa-ratae) — sama fig. nam wskazuje że niektóre S są P, to jest że niektóre S które mieszczą się w wspólnej przestrzeni obu pojęć, ~~zatem te S kt~~ (zaciemnionej) które są S zarazem P (S, P) — Ten sąd S i P odwrócony być może bo również niektóre P są S, to jest że P które mieszczą się w tej samej wspólnej przestrzeni też (P, S).

fig 11

Trzeba stworzenia się sądów formy i drugiego znaczenia, to jest wypływające ze stosunków zakresów z których żadne nie sądy ogólnie twierdzące —

3. Sąd formy i wynikający z pewnego rodzaju sądów formy a — to jest wtedy gdy co do gdy zatem gdy SaP

o tem była mowa w § 60 fig. Tam widzieliśmy że sądy formy a rodzaju może być w prost odwrócone to jest że SaP może być zamienione na PaS. — Gdy zaś ze sądu SaP wypływa SiP, a ze sądu PaS wynika PiS — zatem widać że SiP odwrócone być może zamieniając się na PiS.

4. Czwartym i ostatnim typem prostego sądu formy i jest ten który wynika z drugiego rodzaju sądów formy a., wyjaśnionego w § 60 na fig. 8 — Tam widzieliśmy że SaP z niego wynika sąd SiP — Ten zaś sąd odwrócony być może bo samo fig 8 okazuje że niektóre tylko P są S, to jest że tylko P które objęte są zakresem S.

Zobaczymy później że § 62 pra—

Wiedzieliśmy też że są cztery typy których prostej może sąd formy i, dla których prawidło jako wszy w każdym razie tem sąd i odwrócony być może w prost bez utraty ilości

72

[Przykłady ad 1. fig 8. ob. fig. 8 — niektóre organizmy S są roślinami P, podwrócenie będzie wprawdzie wszystkie rośliny P są organizmami S, bo właśnie z tego wynika że niektóre rośliny P są organizmami S. — niektóre prostokąty S są kwadratami P — wszystkie więc bo niektóre kwadraty P są prostokątami

[wobec tych przykładach zakresy S, P rozłączają się w stosunku podrzędności

[Przykład ad 2. do fig 9. niektóre niewiedzie czerwone S są pachnące P niektóre przedmioty pachnące P są czerwone S, niektórzy ludzie poczciwi S są także zdolni P, niektórzy ludzie zdolni są także poczciwymi S. — wobec tych przykładach zakresy S. P krzyżują się.

[Za przykłady do trzeciego i czwartego trybu postawić mogą przykłady podane w przyp. do § 60.

§ ~~63~~ 62

Ø Sąd szczegółowo przeczący wyprowadzony z sądu formy O powstać odpowiednimi słowami prowadzić są formy Ī.

Jakoż sąd formy O twierdzący niektóre S nie są P. może także mieć dwojakie znaczenie

Znaczenie pierwsze gdy wiemy że tylko niektóre S nie są P, bo nam są znane inne niektóre S które są P — jest to stosunki wyłącznie właściwe sądom formy O.

Znaczenie drugie gdy wiemy że tylko niektóre S nie są P ale nam dotąd niewiadomo że może być że żadne S nie jest P — w takim razie wyłączne sądy formy O są sądami formy E.

41 73 ~~70~~

10

Cóż więcej gdy z tego ~~sądu~~ sądu formy a P a S wystąpi, jeśli nam wiadomo z § 63 sąd formy i: niektóre P są S. Zatem widać z fig. poprzedniej, że zawsze sąd S o P sądy będzie odwrócony stanie się sądem a a nawet sądem i, zatem możemy, owszem że sąd formy O wiadomy co do wniosku tego nie jest odwrócony.

fig 11

Lecz pytanie czyli możemy odwrócić sąd niektóre S nie są P wiedzeni treścią stosunku zakresów? czyli możemy od niego na odwrót niektóre P nie są S? odpowiadamy że sąd niektóre P nie są S byłby fałszywy, bo ~~owszem~~ figura 10 okazuje, że owszem wszystkie P są S, gdyż cały zakres P objęty jest zakresem S — a zatem widać że po odwróceniu sąd S o P wystąpi sąd formy a, P a S. — Gdy zaś jak z § 62 wiemy z tego sądu P a S częściowo wynikającego wystąpi sąd formy i, zatem widzimy że sąd formy O (S o P) odwrócony ze stosunku zakresów fig 10 prawdziwie zamienia się niejako na sąd formy a, ale nie sąd formy i.

Tryby tworzenia się sądów formy O wspomnieć musimy.

1. Tryb pierwszy przedstawia fig 10, który przez stosunek do wyrażonego tworzenia się sądów formy i (§ 62) ale obecnie stosunek zakresów będzie wyrażony trybem odwrotnym. Gdy mówimy niektóre S nie są P wtedy mamy na myśli że niektóre S które się mieszczą w zakresie S ale poza jego obrębem (między S i P).

Nie możemy odwrócić tego sądu S o P, bo sąd odwrócony byłby wszystkie P są S, bo wszystkie P ~~objęte zakresem S~~

2. Tryb drugi tworzenia się sądów formy O wyraża fig 11. — Gdy mówimy niektóre S nie są P, to myślimy o tych niektórych S które mają zakres wyłączony od zakresu P, które przeto mieszczą się w tej części zakresu S — w której wystawie zapełnij przez S (w książce na stronie lewej). Ten sąd po odwróceniu zwraca sąd niektóre P nie są S które zaś tyczą się niektórych P które w przestrzeni wystawie mieszczą się zapełnij przez P (w książce po stronie prawej)

Tak przeto sąd formy O oznaczający
stosunek ~~[illegible]~~ krzyżujących się zakresów
gdy będzie odwrócony nie utworzy sąd formy O.

3 Przez tyle przestawienia sądów
szczegółowo przeczących wyobrażo-
nem fig 12. jest stosunek [illegible]
wyłączenia się zakresów pojęć S, P.
Że zatem w takim razie będzie
żadne S nie jest P, przeto także
niektóre S nie są P, i naodwrót
niektóre P nie są S. Ten zaś
sąd o ~~tyle~~ tylko dlatego jest prawdziwym że on ~~[illegible]~~
wypływa z prawdziwego sądu, żadne
P nie jest. Tak widać że ~~z tego~~
sąd formy O wynikający ze stosun-
ku wyłączających się zakresów po
odwróceniu zamienia się na sąd
formy E.

fig 12.

S P

Ze wszystkich trzech przypadków
typów tworzenia się sądu formy O
przekonywamy się że mając sąd
niektóre S nie są P a nie wiedząc
~~[illegible]~~ którym z trzech trzeba się
utworzył, nie możemy także
wnosić jaki z niego sąd powstanie
gdy go ~~[illegible]~~ odwrócimy. Jakoż ~~[illegible]~~
gdy go ~~[illegible]~~ sąd S o P ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ważny
z typów [illegible] przez odwrócenie zamienić ~~[illegible]~~
się na sąd formy a, a nawet formy E

Od 28 Września 874

~~75~~ 81 | 42

gdy zaś sąd formy O prostat z trybu drugiego wtedy po odwróceniu staje się równie sądem formy O, gdy natomiast ten sąd jest [illegible] trzeciego [illegible] po odwróceniu sąd E który jest w [illegible] [illegible] — Z tego pomijamy że na odwrócenie sądu formy O nie mamy jednostajnego prawidła.

Do 1go trybu niektóry będzie S po odwróceniu będzie niektóry nie są wcale P. [illegible] P nie są ludźmi S tylko sąd formy O jest [illegible] ... wszyscy + ludzie S są ludźmi S, [illegible] więc też prawdziwym jest sąd formy O, P nie są ludźmi S (bo niektóry [illegible] ludzie S (z których wypływający wszyscy) są ludźmi P S

do 2go trybu. Niektóre, każdy S [illegible] S nie pachną P, niektóre przedmioty pachnące nie są [illegible] S — niektóry P S nie są [illegible] niektóre rzeczy wydane S nie są przyjemne P, niektóre rzeczy przyjemne P nie są wydane S

Do 3go trybu [illegible] niektóry ludzie nie omylający się są poczciwi S. Obydwa te sądy są formy O a [illegible] S, P [illegible]

do 3go trybu. Niektóry ludzie poczciwi S nie są omylnymi P. Niektóry ludzie nie omylający się P są ludźmi uczciwymi S. Oba te sądy są formy O, a nie uważają całej prawdy, [illegible] gdy obydwa wypływają ze wspólnego całkowicie się wytaczających to jest ze sądów formy e. Więc też te sądy w tej wyprowadzą całą prawdę gdy przyjmą tę formę e. Zatem gdy weźmy sądy prawdy [illegible] S nie jest omylnym P a po odwróceniu żaden człowiek oszust P nie jest człowiekiem poczciwym S.

~~82~~ 76

III Sąd ze względu na tryb odnoszenia się wzajemnego czyli sąd ze względu na relację

§ ~~64.~~ 63

Ogólny przegląd.

Wedle § 52, 3, wiemy że trzecim względem z którego uważać należy sąd jest tryb którym się wzajemnie odnosi orzeczenie a podmiot.

Ten tryb jest trojaki, więc też pod tym względem trojakie z niego powstają sądy —

1. Gdy orzeczenie odnosi się do podmiotu bezwarunkowo trybem ściśle oznaczonym wtedy z tego stosunku tworzy się sąd stanowczy czyli kategoryczny.

2. Gdy orzeczenie a podmiot odnoszą się wzajem warunkowo, to jest gdy odnoszenie zależy od jakiejś okoliczności możliwej wtedy zachodzi sąd warunkowy

3 Gdy orzeczenie do pewnej tylko a to nieoznaczonej ściśle części swojego zakresu odnosi się do podmiotu wtedy też w takim razie powstaje sąd rozjemczy —

43 77 76 83 83

§ 65 64

1. Sąd stanowczy czyli kategoryczny

Z § 52 i § 64 wyczytywa że sąd kategoryczny (ł. jud. categoricum) jest pierwszym rodzajem sądu ze względu na byt odnoszenia ej wzajemnego pojęć w sądzie czyli ze względu na relacyą. Ten sąd kategoryczny określa; ... Pan Feliks przypisuje odnośnie określa warunkowo .. str. 180 do wyraźnie jest pierwotnym sądem prawidłowym str. 180

~~Przypis do § 65.~~

~~Sąd kategoryczny jest np. sąd otwarty jest jedną rzeczą~~

Przypis

Gdy sąd kategoryczny jest sądem pierwotnym, prawidłowym, więc wszystkie przykłady sądów do tych nas prowadzimy wprzyrzeczą głos ... podając sądy kategoryczne tak twierdzące jak przeczące tak ogólne jak szczegółowe

§ 65.

1. Sąd stanowczy czyli kategoryczny.

~~Z § 65~~
~~Z § 52 i § 64 ... że sąd~~
~~kategoryczny określa str.~~

Pan Feliks najwięcej od wyrazu tego wyczytywa
Z § 52 i z § 64 ~~wyraźnie~~ że sąd
kategoryczny określa str. 180
do wyraźnie jest sądem ~~..~~ który
prawidłowym. str. 180
~~sądu kategoryczna str. 181.~~

~~4~~

1 Sąd kategoryczny pojedynczy a złożony

§ 66 65

Ogólny pogląd.

A. Sąd kategoryczny pojedynczy zawiera w sobie tylko jeden ~~składa~~ podmiot i jedno orzeczenie - i to jedno orzeczenie albo przypisuje podmiotowi ~~i wyraża~~ ~~czyli to ... jedno orzeczenie ...~~ albo mu go odmawia - ~~Przypis~~

Taki ~~..~~ atoli sąd mocny być formy a to jest mocny być twierdzącym i przeczącym i wszystkim ~~..~~ i przyjąć być używany do ~~..~~ orzeczeniem nie jest ~~..~~ oznaczeniem kategorycznym

podmiotu S. – Jakoż w takim razie to jedno i tożsame orzeczenie wyraża tylko albo rodzaj do którego S należy, ~~albo wyraża gatunek w treści tego S – albo nawet odpowiada~~ lub nie należy, albo oznacza gatunek w którym ki to S mieści lub nie mieści, albo nareszcie to jedno i tożsame orzeczenie wyraża tylko jedną cechę a sąd wypowiada czyli ona należy do tych wszystkich cech które stanowią treść podmiotu, albo też czyli ta cecha do treści jego nie należy.– ~~odpowiada tylko jedną cechę z tych wszystkich treści cech które stanowią treść podmiotu S, albo~~

B Widać przeto iż do oznaczenia dostatecznego podmiotu trzeba większa ilość sądów wydawanych które razem [stawszy się sądem złożonym] wyczerpują ściślej określić podmiot; ~~a tym sposobem ale z tych wielkiej ilości sądów utworzy się sąd złożony~~ –

Ten zaś sąd ~~to~~ może być złożonym z dwojakiego względu – Naprzód wtedy do ~~jednego i tego samego~~ podmiotu odnosić się będzie większa ilość orzeczeń – będzie to sąd złożony zwany a parte post – albo też jeżeli jedno i to samo orzeczenie odnosi się do większej ilości podmiotów – gdyż w takim razie bliżej określi się podmiot ~~tych sąd w których~~ ze [są dany] ~~większa ilość podmiotów mają wspólne ich orzeczenie~~ – to takim

44 ~~79~~ ~~85~~

sąd taki wykaże jeszcze inne podmioty które z tym podmiotem danem mają spólne orzeczenie – Sąd tym sposobem złożony to jest mający kilka podmiotów zowie się a parte ante. – Rozróżnić się (?) sąd nie złożony i a parte post oraz a parte ante – wtedy zowie się ab utrinque

Sądy kategoryczne złożone są następujące

~~§ 67~~

Sądy ~~kategoryczne~~ złożone

~~są~~

a). Sąd łączący

b) Sąd przywodzący

c) sąd podzielający

d) sąd rozkładający.

~~§ 67~~

Tytuł
To tytuł → Sądy kategoryczne złożone w szczególności

§ ~~67~~ 66

a sąd łączący

Sąd łączący (iud. conjunctivum) powstaje z kilku sądów pojedynczych mających jeden i ten sam wspólny podmiot S a orzeczenia P różne.

S jest x
S jest y
S jest z.

~~86~~ 80

Z tego wynika sąd kołowy, w którym łączący S jest X oraz Y oraz Z. Gdy X, Y, Z mieszczą jedną treść podmiotu S wtedy mówi że X, Y, Z ~~są~~ będąc cechami przecie S muszą być ze sobą zgodne (congruentes) że są przeciwnie rozwadniać n. desperatae a którym mowa

[Sąd łączący może przybrać wszystkie cztery formy sądu X bo formy a, e, i, o.

§ 42.–

Sąd łączący może być też ~~ani~~ formy przeczącej gdy w oznaczeniu tym ~~nie~~ ciągu w tym znaczeniu aby każda z nich osobno podmiotowi S nie jest ani X, ani Y, ani Z.

[Uważamy w końcu iż gdy jedna z tych cech ~~oznacza~~ podmiotu S oznacza najbliższy rodzaj jego, a druga wyraża jego różnicę gatunkową w takim razie sąd łączący wielka Definicya podmiotu S stanowi czego dowiedziono w § ~~40.~~ ~~XL~~ 39.

Sąd łączący ~~[illegible]~~ twierdzącej formy. Zwierzę ssące ma krew czerwoną, ciepłą serce o dwóch komorach, płuca, rodzą żywe młode, karmią je mlekiem, i to

Sąd łączący przeczącej formy – Ryba nie ma krwi ciepłej, nie ma serca o dwóch komorach, nie rodzi żywych młodych, nie karmi ich mlekiem.

Przykład sądu łączącego mającego znaczenie definicyi

Kwadrat S jest ~~[illegible]~~ równoległobokiem X mającym ~~[illegible]~~ wszystkie kąty proste Y i wszystkie boki równe Z.

§ ~~68.~~ 64

6. Sąd przywodzący.

Sąd przywodzący (jud. inductionum) czyli przywada czyli indukcyjny

ma tę własność, iż obejmuje w sobie
dwa podmioty lub większą ich ilość,
ale tylko jedno orzeczenie. – Pojęcia
owe zajmujące miejsce podmiotu S
są pojęciami spółrzędnemi a
oznaczają albo gatunki, albo jednostki
którym sąd przyznaje orzeczenie
wspólne jako ogół im wspólny
albo też sąd nie im tego orzeczenie
odmawiać, a tem samem orzekać
iż te pojęcia zajmujące miejsce
podmiotu nie należą do ogółu wyrażo-
nego w orzeczeniu.

Sąd W pierwszym przypadku sąd przy-
wodu czyli indukcyjny
jest twierdzącym i zowie
się łączącym sądem (jud. copu-
lationum) i jest formy nastę-
pującej

B, oraz C, oraz D są A.

Jest to ten sam stosunek pojęć który
wyjaśnił § 40 na fig. 6.

W drugim przypadku sąd
przywodu jest przeczącym i zowie się
sądem rozwodzącym (jud. remotionum)
i wyraża się następującą formułą:

ani B ani C, ani D nie jest A.

Ten sąd nazywa się dla tego przywodu, indukcyjnemi że
~~drugim~~ indukcyjnym że przywodząc pojęcia mające
~~spólne cechy~~ podobne, (mające spólne
cechy, spólne, czyli ogólne składowe
części) ~~przywodzi do pojęcia~~
~~rodzaju (lub gatunku) ogólnego~~
~~pojęcia (rodzaju, lub gatun~~ tem
samem prowadzą i wyjść (przywodzą (inducunt) do pojęcia ogółu
(gatunku, lub rodzaju) do którego
te pojęcia należą lub nie należą.

[Małpy, niedoperze, krety, wszystkie koty, wieloryby są zwierzętami ssącemi.

[Ptaki, zatem ryby nie są zwierzętami ssącemi.

Sąd przywodu, czyli indukcyjny jest wielce ważny bo stał się ~~jest~~ będąc
podstawą metody indukcyjnej której ~~pos~~ używają nauki
empiryczne; a ~~której nauki przyrodnicze~~ ~~zatem całem [?]~~
tej metodzie ~~[?]~~ zawdzięczają nauki przyrodnicze
swój ciągły postęp oparty na obserwacji faktów szczegółowych

Do str 88

~~56~~ 68

Do str 88

C sąd podzielający

Sąd podzielający czyli podziałowy
(judicium dividens, s. divisum) jest
stosunkiem do pojęcia zakresu jaki
ma podmiot S będący całym ogółem (całym rodzajem, lub
~~gatunkiem~~ całym gatunkiem — Jakoż orzeczenie w tym
sądzie wyraża cały obszar tego zakresu
na pojęcia szczegółowe to jest (na gatunki)
a podzielony na gatunki (jeżeli S jest
rodzajem albo na jednostki jeżeli S jest samo
[?] są to nie gatun-
[?] ściem podziałowem
[?] to sądu—

spotykamy się ze stosunkiem pojęć

wytworzonym w 940 na fig. 6 — na

podstawie 940 i fig. 6 sąd podzielający albo wszystkie miejsca

twierdzi, że miejsca jedną części

koła w b, drugą częścią w c, trzecią

częścią w d — czyli wszystkie S są albo b, bądź c

bądź d. — Sąd ten całe pojęcie

z niezupełnie krom sądów

porównujących S jest b, S jest c, S jest d.

[Sąd rozdzielający przecząc

formuły przeczy X nie jest ani b, ani

c, ani d.

[Sąd podzielający się w tej części

i pewnej, gdy orzeczenie przywodzi

w całości bez wszystkich pojęcie podrzędnych

których się zakres składa podmiotu z jako

pojęcie ogólnego.

Trójkąt jest to trójkątem prostokątnym

lub trójkątem rozwartokątnym

Pod kątem (cało...) S jest ...

ten ... ...

0-b) W niektórych gramatykach, sąd taki nazywa rozłącznym — Spójniki

w takich sądach gramatyka podaje: za części, części —

raz, w którym — czyto czyto —

to, to — już już — przeto przeto

870 69

d.) Sąd rozkładający

lub rozłączający (iud. partitionem) zawiera

Sąd rozkładający

w sobie jako podmiot rzecz składającą się

będącą całością a składająca się z części — a

orzeczenie (rozkładając) wylicza

podmiot wyprzedza części jego. ob. wykłady str. 90

na które podmiot rozkłada

części jego.

Sąd rozkładający różni

Sąd rozkładający różni się zupełnie od sądu rozdzielającego

Bo gdy sąd rozdzielający (dividens) podziela pojęcie ogólne

na pojęcia niższe, a to wedle gatunków, wedle cech

[Wedle 940 pojęcia b, c, d są sobie przeciwne (sprzeczne) czyli rozłączne (disjunctae) —

46

~~90~~ 84

które są w stanie wszystkie każdemu
czyli gatunków
ich przez szczegółowy. – Tak
się więc dzieje iż w każdym
pojęciu szczegółowem zawartem
z podziału każda jednostka ~~to jest~~
ostatnia ~~bo~~ samoistna bo
~~zachowa cechy~~ oprócz cech wszystkich
jej gatunkowi zachowa cechy
rodzajowe, to jest ~~ow~~ cechy owego
ogólnego więcej, rodzaju do którego
jej gatunek należy, czyli cechy
stanowiące całą treść składowe
jej treści – ~~Tak~~ Skutkiem sądu rozdzielającego jest wszystkie
pojęcie dzielące –
~~Przeciwnie części składowe, których~~ wziętej rozważa ~~nie są pojęciami~~ samoistne
~~które są skutkiem sądu rozkładającego~~ ~~całego przedmiotu~~ podmiotu S,
~~jego~~ ~~a~~ tylko ułamkami całego
~~nie są same~~
~~Przeciwnie żadna rzecz~~ ~~która prosto z sądu rozkładającego~~
Przykład do §70
Człowiek ~~(ład ciało)~~ składa się z głowy, kadłuba, z rąk, nóg i t.d.
Drzewo składa się z korzeni, pnia, konarów, gałęzi i liści
Trójkąt składa się z trzech boków i trzech kątów.

2 Sąd warunkowy

~~§71~~ 70

Drugim rodzajem sądu ze względu na relację jest sąd warunkowy (jud. hypotheticum s. conditionale)
W tym sądzie przyznanie podmiotowi S orzeczenia, lub odmówienie mu orzeczenia
zależy od powodu niezależnego, to jest od ~~faktu~~ jakiejś ~~(faktu)~~ okoliczności ~~okoliczności~~ która może nie mieć miejsca

~~a może też nie mieć miejsca.~~
~~Gdy przeto są bytności możliwe, jest~~
~~przeto warunkiem przyjęcia~~
~~lub odrzucenia podmiotowi S~~
~~orzeczenia P. Ten warunek ma~~
~~dwojakie znaczenie bo albo~~
~~dodatnie, twierdzące to jest gdy~~
~~że potrzeba żeby owa możliwa określono~~

albo też może nie mieć miejsca
Ta określoność jest
przeto warunkiem przyjęcia lub
odrzucenia podmiotowi S
orzeczenia P.

Warunek zaś może być dwojaki
bo albo orzeka że potrzeba aby
jakaś bytność (jakiś fakt) zaistniała
miejsce dla przypisania lub
odrzucenia orzeczenia podmiotowi
a wtedy warunek jest dodatnim
twierdzącym.

2° albo też potrzeba żeby jakaś bytność
(jakiś fakt) nie miała miejsca by
by dla przypisania lub
odrzucenia orzeczenia podmiotowi

Zatem gdy oznaczymy dwa bytności
przez X, powstaną czyli wzory cztery następ-
ujące dla X zdań warunkowego.

Jeżeli X jest, wtedy S jest P
Jeżeli X jest, wtedy S nie jest P
Jeżeli X nie jest, wtedy S jest P.
Jeżeli X nie jest, wtedy S nie jest P.

Widać że sąd warunkowy ogólna się na
mamy z zasadniczem myślenia prawda
mimo rationis § 15 oraz II

II że jakości warunkowego sądu bo taki twierdzą-
cego rozumującego takie w tamtych
(in copula) podanie, jak to się
dzieje w sądach kategorycznych.

Przykłady: Jeżeli Piotr jest uczciwym (X jest) wtedy Piotr jest poważanym P.
Jeżeli Piotr jest uczciwym (X jest) wtedy Piotr nie jest pogardzanym P.
Jeżeli Piotr nie jest uczciwym (X nie jest) wtedy Piotr jest pogardzanym P.
Jeżeli Piotr nie jest uczciwym (X nie jest) wtedy Piotr już nie jest poważanym P.

71

Części składające zdań warunkowych.

Z § 71 pamiętamy że zdanie warunkowe składa się z dwóch części. Pierwsza część wyraża warunek, to jest owę okoliczność (X) którą przypuszczamy że jest albo że nie jest, która jest więc powodem naszego zdania. Ta pierwsza część zowie się poprzednikiem zdania przypuszczeniem, powodem (antecedens, hypothesis, ratio).

Część druga odpowiadająca stosunek I do P będący następstwem, zachodzącego wypadku warunku, jest następstwem, powodu przypuszczenia wyrażonego w części pierwszej, zowie się następnikiem zdania warunkowego (consequens, thesis). ‡ ma być tutaj ściśle związkiem koniecznym (nexus logicus ‡ connexio logica).

Związek między poprzednikiem a następnikiem wyrażają partykuły (particulae consecutivae) więc, wtedy, wówczas, natenczas itd. Ten związek ‡ obie te części razem wzięte

Uważmy że poprzednik a następnik są jedynie częściami zdania warunkowego, bo żadna z osobna wziętych nie stanowi całości, zatem wszystko jest jak co dział jest równie tych które te części równie zdaniami, z czego wynika że zdania warunkowe zaliczają do zdań złożonych.

Jakość z połączeniu z ilością
w sądach warunkowych

Jeż §71 okazał że sąd warunkowy co do jakości może być to twierdzący to przeczący ale on może być również co do ilości tak ogólny jak szczegółowy. – Gdy chodzi o ilość, wchodzi do niego to samo signe quantitatis o którym była mowa w §§ 55 i 56. – ~~Z pot~~ Połączywszy w sądzie warunkowym wzgląd na jakość ze względem na jakość ~~[illegible]~~ powstaną sądy warunkowe wszystkich czterech form to ~~a~~,

formy a, e, i, o.

forma a – zawsze gdy X istnieje to ~~jest~~ i jest P.

" e nigdy gdy X istnieje, nie jest P.

" i niekiedy zaś gdy X istnieje jest P

" o niekiedy zaś gdy X istnieje nie jest P.

a Zawsze (wtedy) gdy słońce ~~[illegible]~~ świeci u góry jest dzień

~~e nigdy gdy jest noc słońce nie~~

~~e Nigdy (nigdy) gdy słońce nie świeci nie jest~~

e Nigdy (nigdy) gdy jest noc słońce nie świeci

i Czasem (niekiedy) gdy deszcz pada ~~widać~~ ~~[illegible]~~ zjawia się tęcza

o Czasem (niekiedy) gdy deszcz pada nie zjawia się tęcza.

~~94~~ 88 ~~974~~ 73

Sądy warunkowe

na przemian zamienne

Sądy warunkowe na przemian zamienne (jak hyp. reciproca) są te w których ~~[illegible]~~ poprzednik i następnik są zamienne (n. aequipollentes)

* To jest sądy po odwróceniu sądu (poprzednik ~~[illegible]~~ antecedens) może mieć to jedno i jedyne następstwo które zawarte w tym danym sądzie, i ma odwrotnie się warunek następstwo ~~następstwo~~ nie bez tego ~~tego~~ bez pewnego poprzednika to jest warunku wyrażonego w danym ~~sądzie~~ sądzie –

Forma czyli wzór będzie: Jeżeli wszystkie S są P, więc że wszystkie P są S, a zatem żadne S nie jest non P.

~~wszystkie~~ Jeżeli wszystkie trójkąty równokątne są równoboczne ~~[illegible]~~ ~~mające wszystkie kąty~~ równoboczne to wszystkie trójkąty równoboczne są równokątne ~~trójkątami równokątnemi~~ a zatem żaden trójkąt równoboczny nie jest trójkątem nierównokątnym.

Jeżeli wszystkie organizmy są ~~[illegible]~~ jedynemi żyjącemi, więc wszystkie jestestwa żyjące są organizmami – Zatem żaden organizm nie jest jestestwem nieżyjącem.

~~mieszczą się w b, c, d~~
a które z tych pojęć nie zawiera wyra-
żenia pojęcia rozjemczego, sąd ten
formy jest najwyższej, dlatego
nim się stosownie zajmować będziemy.
Lecz może być sąd rozjemczy którego
podmiot obejmuje rozjemcze
pojęcia, będzie on formy następującej
albo a, albo b, albo c jest P. albo też
mieszczący: ani a, ani b, ani c żaden ~~z tych~~
z tych trzech wszystkich nie jest P

[Przypominamy że pojęcia
b, c, d jako gatunki są pojęciami
przeciwnymi sobie (cn. contraria)
a zatem rozjemcze (cn. disjunctiva)

~~Z tego wynika że~~ [Sąd rozjemczy
pod którym ... rozumiemy gdy ~~pod-~~
~~miot wszystkie~~ orzeczenie
przenosi wszystkie bez wyjątku
szczegółowe pojęcia (gatunki)
które objęte są w ogóle A,

~~rodzaju~~
pojęciu ogólnemu A ~~(...)~~ (rodzaj A
lub b) a zatem że podmiot S
(do tego rodzaju A)
należy do ~~rodz~~ tego ogólnego A, a zatem
wyłącznie
to S należy musi do jednego z
z tych pojęć szczegółowych (do jednego
które wyraża orzeczenie
z tych gatunków) czyli sąd nie
orzeka do którego z tych pojęć szcze-
gółowych do S należy — ~~...~~ ... należy

Sąd rozjemczy staje się formy
przeczącej gdy orzeka o S że jest
ani b, ani c, ani d, żadnym z tych
~~nie~~ rozumie
trzech — W takim razie widzimy że S ~~...~~
nie należy do rodzaju A w ogóle, nie mieszcząc się b, c, d,
[Odgadujemy że ~~...~~ sąd rozjemczy
zasadza się na prawie zasadniczem
wyłączającem środek (§)
[Nakoniec uważamy ~~że~~ sądy rozjemcze

~~Przykłady~~

a) Przykłady sądu ... (człowiek każdy) jest albo płci męskiej albo
żeńskiej jednem słowem — Trójkąt każdy jest albo ..., pro-
statnym, albo ostrokątnym, albo rozwartokątnym jednem z trzech

To przyjmujemy

§ 75. 74 51

Sąd warunkowy

przedni i wtórny

Podobnie jak sąd kategoryczny ~~tak sąd war~~ ob. § 66. tak i sąd warunkowy może być przedni albo wtórny.

A sąd warunkowy przedni zawiera w sobie tylko jednego poprzednika i jednego następnika. Do tego sądu przedniego należy nauka wytworna o przyczynie §9.

B sąd warunkowy wtórny jest ten który ma albo ~~następników albo więcej~~ więcej od jednego poprzednika albo więcej następników niż jeden, albo ten który ma ~~i następników~~ ~~więcej~~ i poprzedników więcej od jednego, i następników więcej od jednego.

~~Wzór może być dwojaki~~
~~A). Jeżeli jest a wtedy jest b, jeżeli jest b wtedy jest c, sąd taki warunkowy może być przechodni najdalej wtedy najdalszy przedni każdy sposobu każdym.~~

To jest przypis do § 75

Wzór może być dwojaki

1. Jeżeli jest a, wtedy jest także b, c — jeżeli jest b wtedy także jest c, jeżeli jest c wtedy także jest d, i t. d.

W takim razie sąd ciągnie do pierwszego poprzednika a jako do pierwszego poprzednika, przechodząc z kolei do następnych, poprzedzając b, c z których każdy jest poprzednikiem, zarazem następnikiem, aż sąd kończy na d który jest jest następnikiem, a już nie jest poprzednikiem.

2 albo też wzór może być następujący: jeżeli jest a oraz b, oraz c, wtedy jest także d, a to w tem znaczeniu że a, b, c (biorąc przyczynowo) za jeden poprzednik razem złożony.

~~96~~ ~~96~~ 92

a ich wspólnem następstwem (skutkiem) jest d.

3 Nakoniec może i być ten przypadek że poprzednik nie [illegible] jak pod 2. a następstw (skutków) jest większa ilość które [illegible] osobno powstają np. d, e, f, a które już są wewnątrz nie sobie

Przykład do 3 Jeżeli kraj ma jest urodzajny (a), i [illegible] jeżeli zarazem uprawa jest [illegible] starannie (b) jeżeli przytem przyroda sprzyja (c) to będą uprawy i zbiory obfite d, [illegible] chleba (e) a mieszkańcy [illegible] (f).

3 Sąd rozjemczy

§ ~~76~~ 75

Trzecim rodzajem sądów ze względu na relacyą jest sąd rozjemczy (sąd disjunctivum) który wypowiada że jako podmiot S wyraźnie należy (lub nie należy) do jednego z pojęć szczegółowych (gatunków) wymienionych w orzeczeniu a objętych jednym wspólnym ogólnem wspólnemi rodzaju ale sąd ten z nich wyraża stanowczo do którego z tych pojęć szczegółowych (z tych gatunków) należy który z nich należy do S.

§ 77

Dalszy ciąg

Co do sądu rozjemczego odwołujemy także do nauki wyłożonej w § 40 na fig. 6.

~~Takiej różni sądu odwołujemy do nauki wyłożonej w § 40 na fig. 6.~~

sąd rozjemczy brzmi: S jest albo b, albo c, albo d wyłącznie jedno z tych trzech.

Z tego sądu widać że gdy orzeczenie wypowiada pojęcia szczegółowe b, c, d (gatunki) na [illegible] który z nich jest pojęcie

77 76 93 97 52

Dalszy ciąg

Za wogólności do przeciwległych (n. opposita) a w szczególności do nauki o pojęciach przeczących sobie (n. contraria) że pojęcia te najczęściej wchodzą w skład sądów rozjemczych.

Sąd względem sądu rozjemczego odwołujemy się podobnie do nauki o stosunkach pojęć [przeciwnych] czyli rozjemczych, na fig. 6.

Wedle tej nauki sąd rozjemczy orzeka: S jest albo b, albo c, albo d, wyraża tedy jednym z tych trzech – widać także że orzeczenie obejmuje w sobie pojęcia szczebłowe (gatunki) b, c, d na które jest rozpięte pojęcie ogólne A (rodzaj A fig 6) – sąd przeto ten wskazuje że podmiot S należy do tego ogółu A, że tym samym mieści się w jednym z tych pojęć szczebłowych b, c, d (z tych gatunków) a przetoczonych w orzeczeniu objętych w ogóle A, ale sąd ten nie orzeka do którego z tych pojęć b, c, d należy to S; zatem do którego nie należy – #

Pojęcia szczebłowe (gatunki) na które rozpięty jest ogół (rodzaj A) w orzeczeniu zowią się w tym sądzie członkami rozjemczemi (membra disjuncta, disjunctiva)

Sąd rozjemczy przeczący oraz nowe formy [illegible] [illegible] a w tej [illegible] (przeczenie) [illegible] S nie jest ani b, ani c, ani d, z żadnym z trzech – z którego sądu wynika że gdy S nie należy do żadnego z pojęć szczebłowych (z gatunków) rozjemczych z których się składa ogół A (rodzaj) tem samem nie też S nie należy do tego ogółu A, (do rodzaju A)

Przypominamy z § 40, że aby zdania przeczące [tak jak się wyraża] sprzeczne sobie (tj. contradykcyjne) a zatem wzajemne (tj. dopełniające), że sąd wzajemny jest zupełny, wyłączny i pewny, gdy orzeczenie jego wypowiada wszystkie przeciwne (członki), wszystkie członki wzajemne — mieszczą się w przeczeniu członów A, i dopełniającego zdaniem A.

Uważmy, że sąd wzajemny, o którym się do tej pory była mowa, w którym — orzeczenie mieści w sobie członki wzajemne. Ta forma sądu jest najczęstsza, najprostsza, i w niej też przeważnie zapewne będziemy. Nieco inna jest forma sądu wzajemnego gdy członki wzajemne wskazane są w podmiocie. Tu forma sądu przybiera kształt następujący: albo B, albo C orzeczeniem jest P, albo albo A jedno z nich jest P, albo bez zaprzeczenia ani B, ani C, ani też żadne z innych nie jest P. Tę formę jako wyjątkową omijamy w naszej dyskusji.

Natomiast odgadujemy, że sąd wzajemny opiera się na zasadzie wyłączającym środek § 14.

Przykłady i bliższe wyjaśnienie obu przypadków do § 96.

Przykłady 978 oraz 979

53

95

§ 77

Jakość a ilość sądów rozjemczego

Sądy rozjemcze są równe co do jakości bo to twierdzące to przeczące – ale różnią się one równie co do ilości –

Sądy ogólne rozjemcze brzmią: wszystkie S są albo b, albo c albo d, i jednem z trojga – w sądzie rozjemczym ogólnym znaczenie wszystkie S bierze się w znaczeniu że każde S z osobna wzięte jest wyłącznie jednem z trojga albo b, albo, albo c.

Sądy rozjemcze szczegółowe opiewają niektóre S są albo b, albo c, albo d., lecz także w tem samem znaczeniu i każde z tych niektórych S jest albo b. albo c albo d jednem wyłącznie z trojga –

Z tego znać że sąd rozjemczy może mieć wszystkie [illegible] formy przez co względem na jakość [illegible] względem na ilość przybierze formy a, e, i, o.

W tem także znaczeniu sąd rozjemczy może być szczegółowy odpowiadający niektóre S (każde z osobna wzięte) i przeto może mieć ten sąd o jednostce np. ten trójkąt co tu widzę niewiadomy jest albo prostokątnym, albo ostrokątnym albo rozwartokątnym – sąd zaś podzielny (sąd divisivum) może być tylko ogólnym (wszystkie S) bo to S stanowi ogół i rozdziela cały zakres w swoim zakresie wszystkie zakresy gatunków.

Ad 5 Part

Dodajemy uwagę że przenaszy [illegible] sądów podzielających § 6[illegible] i sądów rozjemczych z pojmujemy że oba te zawierają sądów [illegible] się podstawą systematycznego podziału (divisio).

Gdy sąd podzielający (sąd divisivum) wypowiada wszyscy ludzie są albo mężczyźni albo niewiastami w takim sąd rozumie wyrazem wszyscy ludzie jako całość podzielony między oboje płci. – Gdy sąd rozjemczy (sąd disjunctivum) mówi wszyscy ludzie są albo mężczyzną albo niewiastą, to ten sąd ma na myśli każdego z osobna wziętego, i uznaje że każda jednostka, jest jednem z dwojga, jest albo mężczyzną, albo niewiastą.

~~100~~ 96

~~miesiąc ustanowi w jednym tylko skutku gatunków, Tak np. sąd podmiotowy wszyscy ludzie są śmiertelni, to jest ci wszyscy ludzie~~

~~którzy wszyscy ludzie są zmiennymi śmiertelnemi, że jest ci wszyscy ludzie~~

~~tam jednak wiedzą że jednak nie jeden już ...~~

~~Sąd rozjemczy wyraża że wszyscy ludzie ...~~

~~... ludzi jako swój powszechny ...~~

~~a zatem myślimy, każdej jednostce swobodny, i posiadamy ...~~

~~jednostka może być ... albo ... albo nieszczęśliwa~~

~~jednym z dwojga — ...~~

~~... jeden ...~~

~~... podmiot S jako ...~~

~~jak gdyby sąd podmiotowy, a ...~~

~~sąd rozjemczy w tej myśli ... ~~

~~... sąd wszyscy ludzie są albo ...~~

~~którzy ... tylko ...~~

~~na świecie albo ... albo ...~~

~~wstanie nieszczęśliwy, jednym z dwojga.~~

§ ~~79~~ 78

Podział sądów rozjemczych

~~w~~ § 977 oddzielono już podwzględem sądów rozjemczych do ... przeciwległości (n. oppositae) — z albo wskutek rozjemczy sądu dostaje się do której ... 1° jako przeciwległe a sprzeczne ze sobą (oppositae contradictoriae) że ...

S jest albo P albo non P jednym człowiek jest albo wolnej woli wolnej albo nie jest wolnej woli, jednym z dwojga.

2. albo wskutek rozjemczy mają się do siebie ... przeciwieństwa (n. oppositae contraria) Ten ... S jest albo P albo b, albo c, albo d jednym z trojga —

54

55 57 § 37 / 53

Stosunki wzajemne podmiotu a orzeczenia w szczególnych formach sądu

W § 45 powiedzieliśmy że nauka o wzajemnych stosunkach pojęć wyłożona od § 31 do § 42 jest podstawą głównej nauki o sądach. Żeby tę mowę znaczenie wyjaśnić, mówiąc o głównych formach sądu, nawet tych samych figur których nam użyto do wyjaśnienia stosunku pojęć.

Przy każdej z tych głównych form zwracać będziemy uwagę na wzajemny stosunek zakresów podmiotu a orzeczenia, to znaczy iż wskazywać będziemy jakie w każdej z tych form wchodzi podmiot i orzeczenie do sądu całym swoim zakresem czyli tylko częścią zakresu, a zatem w jakich przypadkach wyraża się cały podmiot albo całe orzeczenie a w jakich zaś razach sąd wyraża tylko część każdego z tych obu pojęć.

a zatem należy nam baczyć na podmiot równie i orzeczenie czy każde z tych pojęć wchodzi do sądu całym swoim zakresem to jest czyli się wyraża w sądzie cały jego zakres, czyli też to pojęcie wchodzi do sądu jedną częścią zakresu i tylko część pojęcia w tym sądzie się wyraża

Wiadomości, które wynikną z tych spostrzeżeń o szczególnych formach sądów staną się dla nas z kolei podstawą dla wszystkiej nauki o wnioskowaniu

154 ~~148~~ 1~~307~~

~~dla nas podstaw~~
podstawa dla wszystkich nauki

o wnioskach.

1 Sąd powszechnie twierdzący ~~[...]~~ (sąd a)
powstaje dwojakiej kombinacyi (znaczeniem) ~~sposobem~~

a) Pierwszą kombinacyę ~~sposób~~ przedstawia nam
fig 1 § 33 - B = S, C = P. - Jest to wię
ten stosunek gdy podmiot B i orze-
cie C są pojęciami równoważnemi ~~[...]~~
~~według § 33 wszystkie sąd wszystkie B~~
a ~~obj. [...] to objęte~~ których zakresy
przystają do siebie, przeto mają
jeden i ten sam zakres A
według § 33 wszystko ~~[...]~~ takiemi rzeczy
sąd wszystkie S(B) są P(C) to jest S a P. ☿
~~[...]~~ Widać że w sądzie prawdziwie
twierdzącym tym sposobem zaodrzeczonym
Podmiot i orzeczenie ~~caterus~~ ceteris
[...] zakresem wchodzą do siebie ~~A~~
i całkowicie się w sobie mieszczą.

b) Druga kombinacya tworzenia
sądów formy a wyobraża nam fig. 2.
§ 35. - ~~jakko stosunek podrzędności~~
~~zakresowo [...]~~
~~I~~ B = S, A = P. - zatem widzimy
że S(B) jest co do zakresu podrzędnym
względem P(A) ~~a co do~~ [...] P(A) co
jest gatunkiem względem [...]
Co do treści że ~~[...]~~ S i P są to pojęcia
treściwe, zawisłe od treści pojęcia P
przyjmować należy pojęcie S. -
z tego stosunku wypływa sąd
wszystkie ~~B~~ S(B) są P(A), zatem S a P.
Widać że podmiot S(B) ceteris
~~[...]~~ zakresem wchodzi do sądu (wszystkie S)
~~[...]~~ zakresu zaś orzeczenia P(A)

A fig 1.

B. C

☿ Dla tego sądy takowe w S i P są
równoważne więc ~~[...]~~ S(B) ~~[...]~~
a P(C) na miejscu S(B) może być położone na miejscu S,
a zatem niezmieniony sąd taki odwrócić
na sąd: ~~[...]~~ P a S - Takie są dwa nawzajem zmienne
i na przemian (iud. reciproca, z. umkehrbare, ale
geltende [...]).

2.

A

B

~~jeżeli P koi~~ F (jeżeli P(A) wchodzi do sadu lecz tylko swoją częścią która zawiera się w S to jest ~~którem~~ B w kółku B a nie wchodzi do sadu tą częścią która jest zewnątrz B, to jest która zawiera się między kółkiem B i kółkiem A.

fig 4

A B

np. ~~wszystko oboczne~~ są wszystkie kwiaty ≠ S(B) są rośliniami P(A) cały zakres A zajmuje rośliny, ~~zakres B obej~~ ~~mniej~~ też zakres P(B) obejmuje także rośliny ale te wyłącznie które są kwiatami.)

(żadna roślina S(A) nie jest nie ~~≠~~ P(B)

bo tylko niektóre S(A) wchodzą do sadu, bo te tylko S(A) które są w P(B) to jest te tylko ~~A~~ S(A) wchodzą do sadu które zawierają w zakresie P(w kółku B) – Te zaś S(A) nie wchodzą do sadu które są zewnątrz zakresu P(B) ~~które~~ które się mieszczą ~~w~~ to jest te które się mieszczą między kółkiem A a kółkiem B. np. niektóre ~~kwiaty~~, rośliny są kwiatami – choć rośliny zajmują całe kółko A, bo tylko te rośliny są kwiatami które są zawarte w kółkiem B – Rośliny poza obrębem kółka B nie są kwiatami) Także przeto zakres podmiotu S(A)

tylko jedną swoją częścią wchodzi do sadu F[?] lecz bez powodu w 35 wyciągnąć z tej figury sad ~~że~~ że tylko przedmiot A są B.

2 Sąd powszechnie przeczący ~~w~~ przeto sad e – ~~sad~~ powstaje z jednej kombinacyi wyrażającej fig 4 338 – Tam powstało ~~sad~~ orzeczenie żadne A nie jest B – gdy A = S B = P zatem S e P. – Spostrzegamy przeto że gdy się zakresy wyrażeń wyłączają zatem znaczenie sadu e jest ~~żaden~~ żadna część zakresu A nie także żadna część zakresu B. sąd tak ma na myśli całe zakresy przeto widać iż ~~takiego sadu~~ do formy S i P. sądu wchodzą w całkowicie ~~przez~~ w całkowicie się wyłączają – ✱

3 Sąd szczegółowo twierdzący, powstanie zatem ~~z~~ ~~for~~ sąd formy i, powstanie z czterech rozmaitych kombinacyi a mianowicie:

a) Pierwsza kombinacya 5 już użyta w sądach a. wzoru fig. 2 już użyta w sądach a. bez obecnie we formie i już ~~wzorem~~ ~~w mniejszym, zakresów jej zakresów~~ ~~uwzględniamy~~ jej zakresy będą użyte w odwrotnej Jeżeli teraz A = S, B = P. – w § 35. wyprowadzimy z tej figury sad niektóre A są B zatem sąd S i P. – Spostrzegamy ~~teraz~~ że tylko część i że podmiot S ~~[illegible]~~ S(A) to jest kółko A ~~mniejsze~~ tylko ~~niektóre~~ S) cały jest tylko węższy, ~~[illegible]~~ (A) S nie wchodzi cały do ~~i zakres wchodzący~~ jeno do sadu formy i ~~sadu ale~~ tylko częścią zawartą [w] P. (w B) zatem ~~orz~~ większy podmiot większy jest węższy –

Podobnie i ~~zakresem~~ orzeczenie P. (B) mieści w tylko nie które S (niektóre A) to jest tylko te S które ~~te A które zawierają się B~~ zawarte są w B) zawarte są P (które zawiera się B) jest węższe a o których ~~mowa~~ jest mowa w sądzie

~~tak~~ z tego wynika iż w sądzie formy
i i ~~[illegible]~~ podmiot i orzeczenie nie cał-
kowicie ale więcej więcej wchodzą do sądu –

b) Drugą kombinacyą zakresów z której
powstają sądy formy i jest ta której
obraz daje nam fig 7 § 41. – ~~Tak to~~
~~stosunek gdy~~ gdy A = S, B = P
zatem jest to stosunek gdy ze oba
zakresy podmiotu i orzeczenia
się krzyżują – z § 41 ~~[illegible]~~ z krzy-
żujących się [illegible] zakresów sąd
to jest że [illegible] niektóre A są B, zatem S i P.
tam ramień wyjaśniliśmy doda-
tkowo ten stosunek – ~~Do~~ □

c). i d) Sąd formy i ~~[illegible]~~
powstaje jeszcze ze sądów formy
a bo gdy wszystkie S są P to
z tego wynika że niektóre S są P.
to jest wypływa S i P. Zatem obie
kombinacye i odpowiednie im dwie
figury 1 i 2 nadają się do utworzenia
i przedstawienia formy I – Ponieważ
wszakże ze wobec tych kombinacyj
wypada mówić przed podmiotem
i orzeczeniem jako tylko częściowo
wchodzące do sądu, bo taki jest
kwantor stosunek zakresów we formie i

4 Sąd szczegółowo przeczący
zatem sąd formy O, powstać z
trzech kombinacyj ~~[illegible]~~

a). Pierwszą kombinacyą znowu nam
~~[illegible]~~ wypada fig 2 jak przy dwóch
zakresowanych – [illegible] jej [illegible]
[illegible] ale ~~[illegible]~~ jak [illegible] ~~[illegible]~~ i)
obecnie tylko A = S, B = P. Gdy
w § 35 z tej figury wyprowadzono tylko
sąd ~~[illegible]~~ niektóre A nie są B
B.

fig 7

A
AB
BA
B

□ Dodajmy tylko iż w tej
kombinacyi widzimy jako
tak jest podmiot, jak
orzeczenie z tylko więcej
wchodzi do sądu – jak to
fig. 7 ~~[illegible]~~ [illegible]

fig 7

A | AB BA | B

6. Drugim wizerunkiem z którego powstają sądy formy O jest ten sam z którego wypadły sądy formy I — więc i teraz przyjmiemy figurę 7 którą w §43 unaoczniliśmy stosunek krzyżujących się zakresów jest symbolem drugiego wizerunku sądów O —

Gdy już w §43 wyrażone są sądy niektóre A nie są B, i niektóre B nie są B (SoP) sądy tej samej formy O gdy już powstały w §60 zatem teraz ten wizerunek i wynikające z niego sądy formy O nie wymagają [illegible] —

Gdy już w §43 (ów §60) rozpatrzyliśmy się w sądach które wynikają z tego wizerunku krzyżujących się zakresów, zatem już ten dalej [illegible] z tego — Przypomnijmy tylko że sądy które nam się same [illegible] w skutek tego niektóre A nie są B jest SoP, i na odwrót niektóre [illegible] nie są A, to jest PoS [illegible] zatem sądy formy O [illegible] mogą się odwrócić, i są [illegible] zamienne

fig 4

A | B

Teraz obaczmy sądy formy O które wynikają ze sądów formy E — Pod tym względem jeden tylko

C Pod tym względem jeden tylko gdyż sądy ogólnie przeczące z jednym tylko wizerunkiem zachodzi wizerunek [illegible] Pomiędzy wizerunek wyobraża fig. 4. [illegible] do §38 [illegible] dowo- [illegible] przez nawzajem się wykluczające i dodane do §59, z którego [illegible] ze wszystkich ogólnie przeczących formy E pod nim 1 i [illegible] są dowodnie przeciwne [illegible] nawzajem [illegible], a [illegible] bo są [illegible] albo [illegible] z sobą, albo [illegible] gdy sobie. ~~Zatem i [illegible] gdy żadne S nie jest P, [illegible] niektóre S nie jest P [illegible] i na odwrót niektóre P [illegible] gdy [illegible] w [illegible] pod A i E [illegible]~~

Tak gdy żadne S(A) nie jest P(B) zatem i niektóre S nie są P — I na odwrót gdy żadne P nie jest S więc i niektóre P nie są S. Widzimy przeto że sądy formy O wynikające z tego wizerunku odwrócone być mogą i zatem te sądy są zamienne.

Przykłady 164 ~~od~~ § 58

Do rysunku A fig. 2 [illegible] ... przykłady — Podmiot ... S jest cały [illegible] koła A. wie i że A które są objęte kołem A, i że A które są między A i B. — Ten cały zakres podmiot nie ... jest organiczne ~~[illegible]~~ — a koło B ... ~~znaczy ludzi~~ ... który jest orzeczeniem. Przez ... ludzi — Zatem sąd niektóre A nie są B to jest S o ... organiczne ~~[illegible]~~ nie są ... wyraża że niektóre przedstawienia ~~[illegible]~~ ... ludźmi — to jest ~~że te~~ przedstawienia ~~[illegible]~~ ... że nie są ludźmi [illegible], te jakości organiczne ~~[illegible]~~ ... niektóre A które się mieszczą ~~[illegible]~~ B ... poza obrębem koła B, ~~[illegible]~~ (również fig. 1)

Do rysunku C fig. 7 Niektóre A nie są B niektóre rzeczy ... nie pachną, ~~[illegible]~~ i nadarmo niektóre rzeczy pachnące ... ~~ludzi zdolnych~~ zarazem ... nie są czerwone — ~~niektóre~~ ... może pachnieć ... niektóre rzeczy czerwone pachną — ... ~~[illegible]~~ zdolnymi

Do rysunku C. fig. 4. — Przykłady dodane do § 59 pod a. i b. ... uzyskany, należy jedynie wyrazić zdanie S nie jest P ... niektóre S nie są P.

§ 62.

Ostateczne następstwa
przystawników
~~[illegible]~~ podmiotów i orzeczenia
cztery podstawowych form [illegible]

Ostateczne ~~[illegible]~~ następstwa które uzyskaliśmy, co do ~~[illegible]~~ odwrotności sądów tych czterech form ... ~~[illegible]~~ ... ~~[illegible]~~ ... ~~[illegible]~~ ...

1. Sądy formy A, czyli ogólne twierdzące —

a) Mogą być odwrócone bez zmiany ~~[illegible]~~ gdy pochodzą z jednego ... ~~[illegible]~~ to jest gdy podmiot i orzeczenie są przezornie i ... równoważnymi — jak to wynika z § 58 pod a. fig. 1. Lecz przedmiotem ... że przy sądzie formy A rzadko powstaje ... ~~[illegible]~~

~~Te [illegible]~~ Te [illegible] cztery ... formy ... są [illegible] ... w jednej osobie ... zebrać ... z §§ od § 56 ... ~~[illegible]~~ co do ~~[illegible]~~ ... i ~~[illegible]~~ ... które te ... formami podmiotów i orzeczenia ... zatem co do odwrócenia sądów ... tych ... form.

1.

Lecz ten (b) S o P przez które i ... ~~[illegible]~~ ... nie są ludźmi ... które nie są ... zdania ... równoważne ... orzeczenia ... które ...

58

§73.

Dalszy ciąg

Podobnie jak co do sądów kategorycznych (§63) i jak co do sądów warunkowych (§66) tak i do sądów rozjemczych stosują się wszystkie 4 cztery formy stosunku jakości i ilości (a, e, i, o) —

Forma przecząca e zasługuje atoli na osobną uwagę — Jeśli wyrobię

S (żadne S, niektóre, niejedno S) nie jest ani B, ani C, ani D.

sąd taki rozjemczy a przeczący jest wyrazem jednego z następujących powodów

1. Gdy ostatki rozjemcze te jest pojęcia szczegółowe (gatunki) B, C, D. pojęcia ogólnego (do rodzaju) A, do którego nie należy podmiot S. — Taki sąd przeczący uczy że S należy do innego rodzaju a nie.

1. Gdy S nie należy do ogólnego pojęcia (A) do rodzaju, do którego należą pojęcia szczegółowe B, C, D jako gatunki jego — S to który ten sąd uczy że dla S szukać należy innego rodzaju

2do Gdy pojęcia B, C, D nie wyczerpują ściśle rodzaju, nawzajem,

Że nie zachowano tej przepisu warunki sądu rozjemczego to jest iż pojęcia

33-81

IV. Względ na sposób sądzenia naszego

§ 76.

Widzimy że z § 50 że jeszcze jest czwarty względ uważania sądu, ten względ odnosi się do sposobu jakim my sądzimy o stosunku podmiotu a orzeczenia * z tego względu powstają rozne rodzaje sądów które się sądami sposobu sądzenia nazywają — (judicia modalitatis od modus u. der Modalität)

W takiem sądach nie mowi się samem o względnem [illegible] mowi o to jakim trzeba odnosić orzeczenie do podmiotu ale jakim trzeba nam odnosić umysł orzeczenie do podmiotu

Przecież gdy cały sąd taki na owej twierdzeniu, to jest w samej wiedzy, nie ma być samowolnym zatem się powinien opierać na własnem na sądach które wspierają stosunkowi orzeczenia do podmiotu a celem na wiadomości umysłu stosunku

Lubo atoli co nam jest wiadome nasz na sąd z

Lubo ze.

* Uważmy jednak że te stopnie pewności wiemy że oznaczamy na podstawie [illegible] wiedzy, to jest mają większej owych sądów które mają na względzie stosunek podmiotu a orzeczenia jakim on jest sam przez się, w miejsce tego

Lubo zaś sądy sposobu uważać wielkiej też mniejszej pewności sądzić.

63
2
126
52
178

13
13
13
63
63
178

13
4
52

Lubo atoli inny bodaj [illegible]

Gdy atoli sądy [illegible] sposoby nie mają być czysty ani samowolną, ani wiadomości [illegible] więcej innej jakiejś dzielnicy, ale mają [illegible] sadami należą [illegible] do logiki więc też mają [illegible]

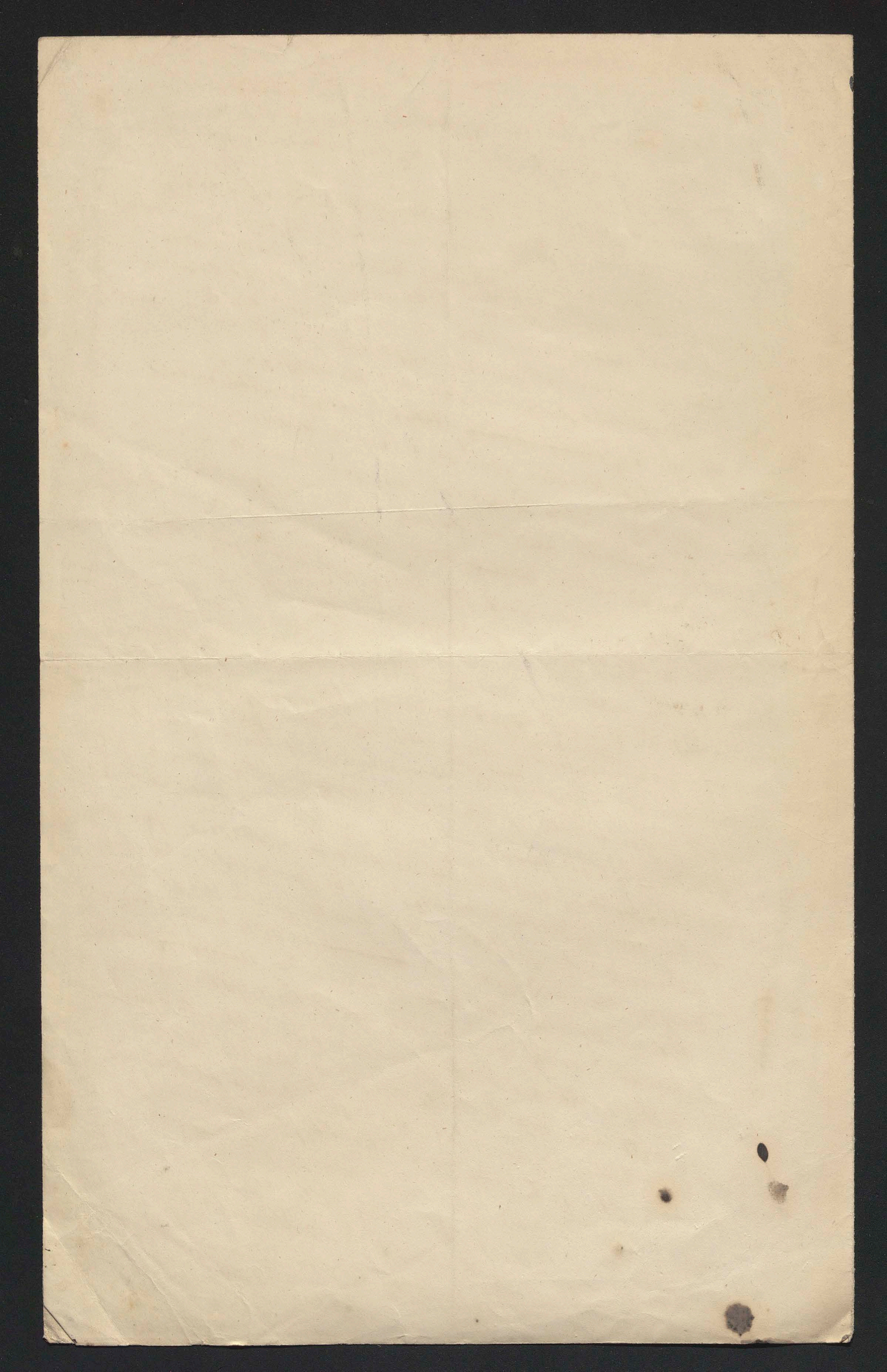
Zatem widzimy że [illegible] stanowisko zapatrujemy się na sąd [illegible] on [illegible] jak zachodzi [illegible] a [illegible] — a z innej strony [illegible] sąd [illegible] więc [illegible] pewności jak [illegible] to jest [illegible] wiadomości jako mać też [illegible] — Przecież [illegible] też sąd nie jest ani ani czystą [illegible] sposobem [illegible], ani [illegible]

[illegible] Przecież [illegible] też [illegible] sądy sposobu [illegible] do logiki więc widzimy że osoba sądząca [illegible] samowolna [illegible] nie powinna ani [illegible] prawdziwe bez sądzenia ani nie powinno [illegible] wiedzy [illegible] obecej dla logiki — [illegible] wiadomości jako [illegible] że sąd sposobu jest [illegible] wiadomości [illegible] osobę sądzące [illegible]

Przypis do § 76. Obaczymy później iż sądy sposobu [illegible] być [illegible] i może [illegible] P. — S jest P. — S jest koniecznie P. (S [illegible] P.) — [illegible] z [illegible] wanności tych [illegible] tych sądów ale nie [illegible] logiki [illegible] która wprowadził do nowożytnej logiki [illegible] się zgadzić na [illegible] tych sądów która dotyczy [illegible] tylko [illegible] Kant i jego szkoła, a która dotychczas nigdy tykany [illegible] w [illegible] logikach — Jakoż Kant stosownie do [illegible] uważa [illegible] sądy sposobu [illegible] ze względu [illegible] jakie ma sądzący o rzeczy, ale to [illegible] jest tylko [illegible] i [illegible] jako jest [illegible] Psychologii a nie do [illegible] logiki należy — Bo [illegible] że [illegible] uważać sądy [illegible] osoby sądzące — [illegible] do logiki należy [illegible] to jest [illegible] a [illegible] sądy [illegible] to jest [illegible] [illegible] wypadkiem [illegible] [illegible]

F [illegible] nie [illegible] [illegible]

[illegible]

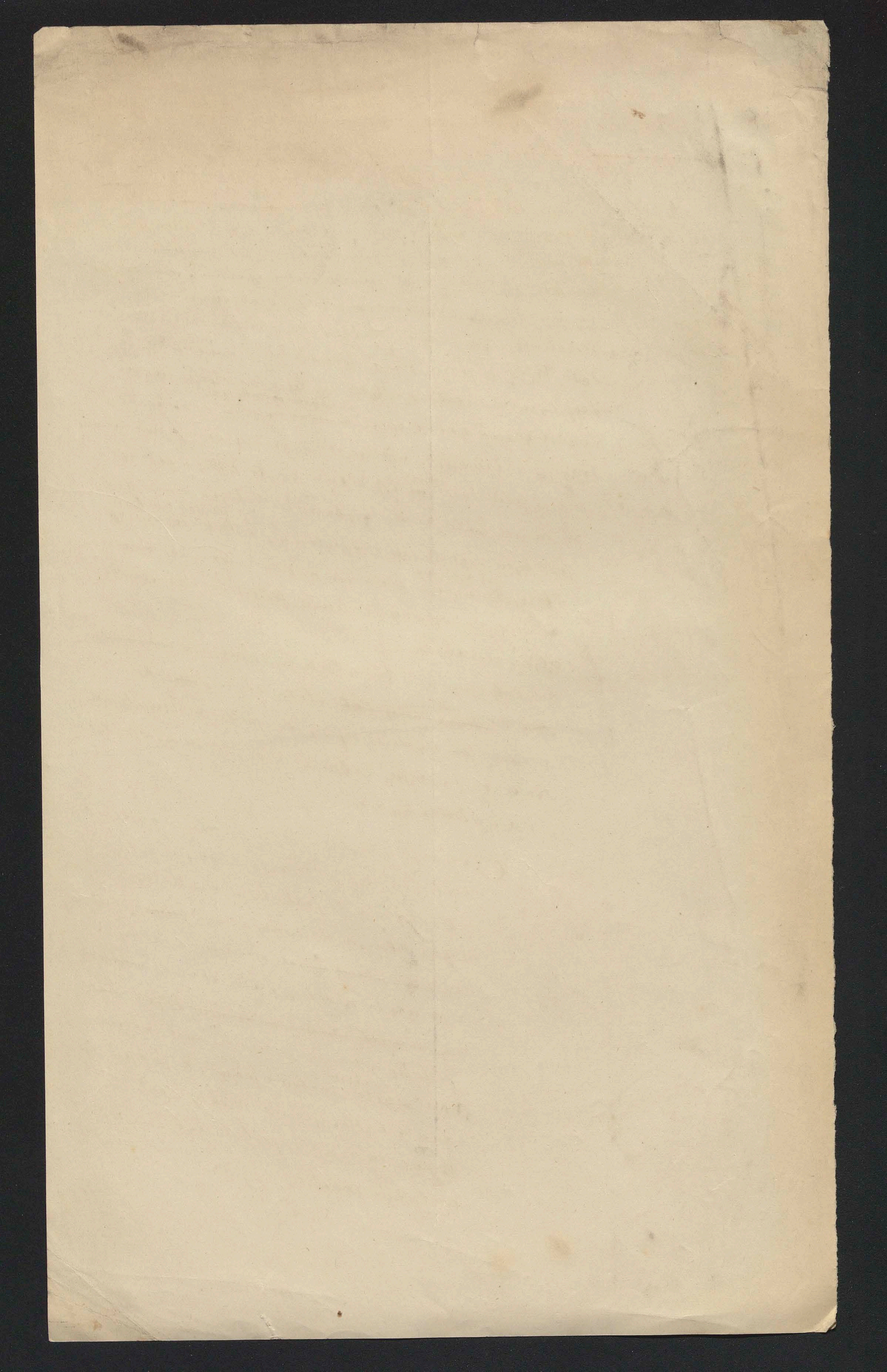

C) Z treścią naszego wykładu pod a) wiąże się wyjaśnienie stanowiska sceptyków to jest wszelkich myślicieli którzy wątpią jakoby człowiek za pomocą samego myślenia był zdolen jest do osiągnięcia prawdy pewnej koniecznej, a zatem zaprzeczają jakoby mogło być pewne criterium pewna oznaka kiedy odkrywamy prawdy. Sąd taki jest z. Są oni zdania że w matematyce, że w naukach ścisłych zdołamy odkryć prawdy niewątpliwe, ale są zdania że właśnie w dziedzinie wiedzy najważniejszej dla człowieka rozum nie zdoła dojść do prawdziwej niewątpliwej wiedzy. Taki sceptycyzm często spotykamy też w naszym kraju — Ludzie nawet zacni jakoby twierdzą że co do istnienia Boga, a trwania nieśmiertelnego duszy naszej nie mamy innej pewności prócz tej którą nam wiara podaje, że sama jedna wyłącznie Religia może nas pod tym względem zaspokoić, co ludzie wątpią, że zasady których nie możemy wymówić dowodzić ze samego rozumu bo one są wyższe od rozumu ludzkiego którym się objąć nie zdołamy.—

że sąd, zasady uchodzące za prawdę jest rzeczywiście prawdą

Rozpatrzymy się bliżej w tych twierdzeniach słabe strony ich które w nich wykażemy są im wspólne ze sceptycyzmem każdego rodzaju, zatem odnoszą się do sceptyków i powątpiewania w

C) Z uwagi powyższej pod a) w której wyjaśniliśmy criterium czyli probierz prawdy [illegible] o sceptykach to jest o tych wszelkich myślicielach którzy wątpią aby człowiek samego rozumu mógł dojść do poznania prawdy, a tym samym zaprzeczają aby jakoby ze samego rozumu można wyprowadzić criterium, probierz prawdy to jest pewny znak [illegible] i zasady które ze względu jest wewnętrzną prawdą uważamy jest wewnętrzną niewątpliwą prawdę.

~~Do tych myślicieli~~
~~Do nich~~
Do rzędu tych myślicieli ~~należą~~
[illegible] przytoczeni przez nas
[illegible]. ~~[illegible]~~ Najpierwsi ~~[illegible]~~ też
Scholastycy wcale
~~[illegible]~~ nie dbając o
treść swych rozumowań

~~Fa nie dbając o treść swoich~~
~~rozumowania~~ zwracali całą
bystrość swoich dowcipów na jego
~~na formę rozumowania~~ formę, a w ten sposób i ich
~~[illegible]~~ nauka zamieniła się w gołą czczy
~~[illegible] była [illegible]~~
formalizm ~~formalizmem~~ — Zatem też
wymyślali te formy ~~[illegible]~~ subtel-
ności najmniej [illegible]
a przecie rozumowania a ~~[illegible]~~ jako
najczęściej — ~~[illegible]~~ formaliści
[illegible] atoli nie tylko stosowali
[illegible] swoje do zasad teologicznych
także i to przyjętych ~~[illegible]~~ także
~~[illegible]~~ i do twierdzeń ~~które~~ niektórych
zatarczu metafizycznych
które brali z danej naukowej
tradycyi — i że od formalizmu ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ układali ~~[illegible]~~ twory ich
najczęściej niedowodnionych,
~~[illegible]~~
przemieść najdziksze ~~[illegible]~~ zwrot
~~[illegible]~~
fantastyczności wymarzonych
i z nich wyprowadzali konkluzye
wnioski dziwaczne i potworne.
~~Takowe postępowanie~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] się stać~~

i w tym celu głównie scholastycy
zajmowali się ~~teoryą~~ [illegible]
[illegible], przecież nic dziwnego
że wśród nich znalazło się i
tacy którzy ~~te teory~~ rozumowa-
nie i udoskonalenie tej teoryi
dowodzenia sylogistycznego
uważali za ~~[illegible]~~ wyłączne
zadanie swoich badań ~~[illegible]~~
się stało, że oni pomieszali się
do najmniejszych subtel-
ności, do

Jakoż jest cechą ~~filozofii~~
charakterystyczną filozofii
scholastycznej że ona nie
rodziła samodzielnie treści
jak to każda filozofia czynić
powinna, ale ~~[illegible]~~ przyjmowała
~~[illegible] sobie~~ tej tego
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~do teologii~~
[illegible] ~~teologii~~ od tradycyi ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~to [illegible]~~
~~na [illegible]~~ wywyjając najwięcej
~~[illegible] sobie~~ zasady
swawolnie wyobrażenia
~~[illegible]~~

nie ~~zadługo~~ tego Tekwie posłyszeni

nimbo tu stać po nie długo

oręże przyczyna zamieszania całej

tej roboty, ~~któż~~ ~~[illegible]~~ dopóki ~~dotąd~~

~~[illegible]~~ ~~mogła mieć~~ ~~[illegible]~~

~~[illegible] a ludzi dopóki [illegible] nie [illegible]~~

~~[illegible] na jej [illegible] [illegible]~~

~~[illegible]~~ Bo gdy świat wczesny

podlejszy a wyrósł nad tę hordy

[illegible] i ~~[illegible]~~ jaz wtedy

~~zarad~~ innych zapragnienie

owoców swojej pracy duchowej

Lecz nie tylko w postępie

czasu ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ukazać naszego upadku

~~tego [illegible]~~ filozofii uczuciowej, ale w niej

samym [illegible] zarad jej ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ [illegible]

uważać należy że te dwa przypadki wtedy mają zastosowanie swoje
gdy przeciwnik twierdzi że coś jest, że istnieje A, wtedy też dla obalenia
jego twierdzenia użyć możemy owego dwojakiego rozumowania — bo albo
powiadamy że gdyby to jego twierdzenie było prawdziwe wtedy
by także [illegible] nie
istnieje [illegible] więc wcale nie [illegible] istnieć otóż to nie
istnieje więc i A nie istnieje a przypuszczenie jego upada — albo
też dowodzimy fałszu jego twierdzenia tym sposobem że gdyby

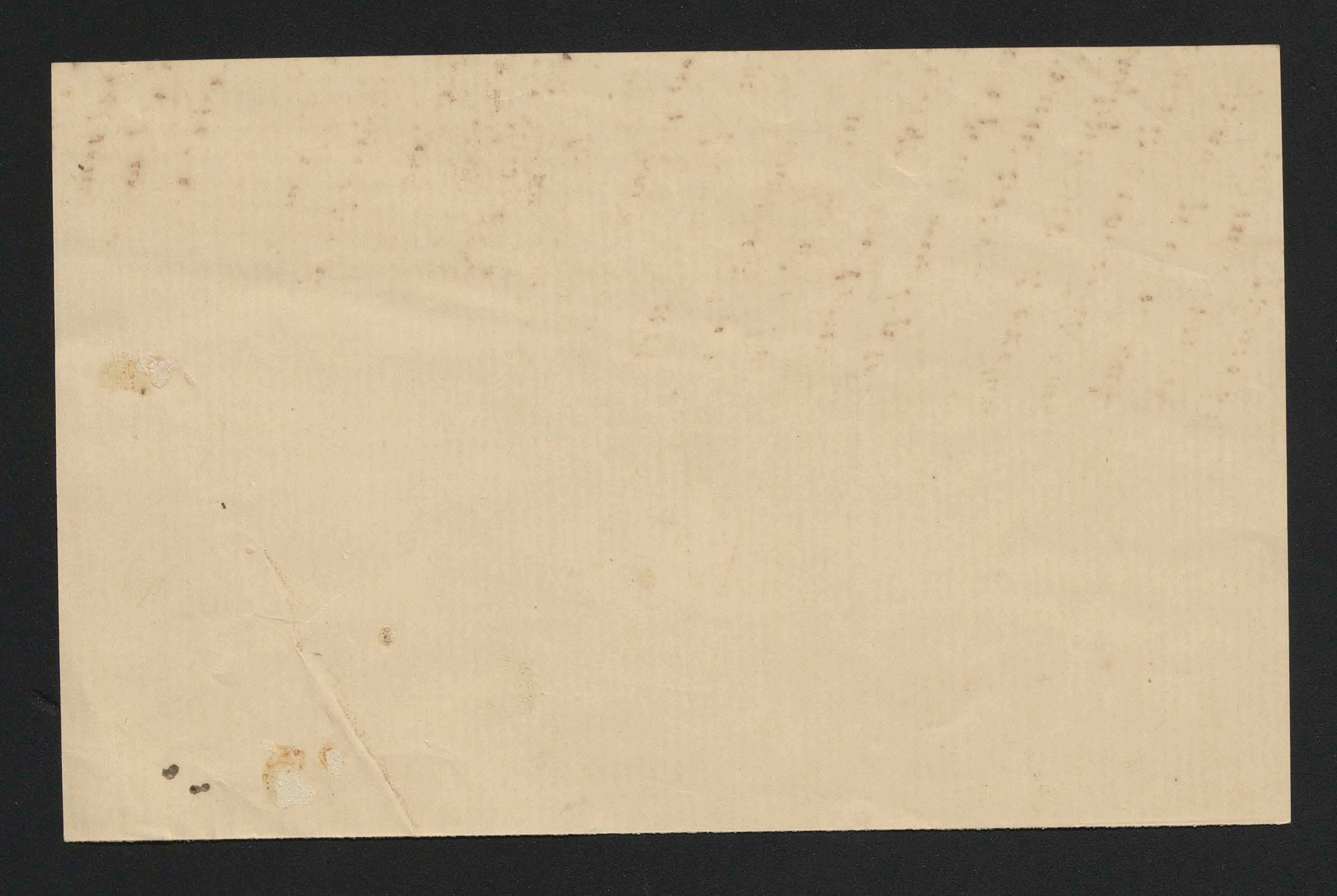
Ponieważ nie tylko na uwadze te przypadki gdy przeciwnik twierdzi że nie A istnieje, lecz te przypadki najczęściej uważamy lematy. Które najczęściej uważają
i że w takich razach możemy pójść nie mniej dwojakiego
rozumowania bo albo powiadamy że gdyby to nieprawdziwe istniało nie wiedziałby że takie wiele rzeczy a gdy tych
nie ma więc przypuszczenie przeciwnika jest nie fałszywe
albo też powiadamy iż gdy nie A istnieje, nie by [illegible]
[illegible] istnieć nie może, otóż że istnieje więc
przypuszczenie przeciwnika jest fałszywe.
Ale ważniejsza może A przeciwnik przeciwnik twierdzi że A — to takim, zaś
[illegible] wtedy przypuszczenie i dowieść
my chcąc wykazać fałsz jego przypuszczenia także dwojakiego rozumowania
że nie A istnieje możemy użyć — bo albo mówimy
rozumowania bo albo odpowiadamy przeciwnikowi że nie A wtedy
a gdyby tak było jak przeciwnik mniemał B. C. musiałyby
nie ma wtedy więc przypuszczenie nie istnieje więc nie
istnieje, otóż te więc rzeczy nie istnieje więc że gdyby
nie A istnieje — albo też mówimy że gdyby B. C.
A nie istniało wtedy by także nie B. C. istnieć nie
także nie istniałyby, otóż B. C. istnieje
więc A. nie ma [illegible].

750 000 00
4
300,000,00

~~1. Plan fundamentów A~~

1 Plan sytuacyjny — p. A
2 Plan fundamentów — B
3 Plan parteru — C
4 Plan 1^{go} piętra — D.
5 Plan 2^{go} piętra — E
6 Plan dachu — F
7 Przekrój — G
8 Elewacya — H

Z tego wszystkiego się powyżej powiedziało o sądach formy a, to jest o sądach ogólnie twierdzących wypływa ogólna zasada iż w sądzie każdym ogólnie twierdzącym zakres orzeczenia P jest nierównie większy od zakresu podmiotu S a zatem iż zakres podmiotu nie zajmuje sobą całego zakresu orzeczenia, więc że w zakresie orzeczenia tylko jedna jego część jest zajęta przez zakres podmiotu, i że w tamże

(należy do textu!)
(umieścić powyżej, że
wszystek jest problematyczny,
przyjmij umieszczony, te wszystkie
któremi jeszcze przeciw tu uległ.
zaczynające się „wielkiemi" terminami
u autorów logiki ~~~

Oba te powyższe prawidła, zasadzają
się już ogólnem prawidłem wniosków.
Jakoż we wszystkości przytoczonym pra-
widło które twierdzi, że w wszystkich od wnioskach
kategorycznych
pośrednich zdanie powinno być ani mniej
ani więcej nad to co jest w przesłankach.

~~Teraz~~ §
o (sposobie bytu (niedostateczności)
to prawidło nie może być zastosowane do wniosku,
tylko z tem rozumieniem że więcej nigdy
~~mniej~~ atoli zawsze we wnioskach o sposobie
bytu do wyższego lub niższego
stopnia
to prawidło zastosować możemy do do
wniosków
pierwszego powyższego prawidła wniosków
o sposobie bytu – to jest do wszystkich
przypadków w których oba zasady
zasadzają się tego samego sposobu
bytu, to jest tego samego stopnia
pewności ~~przekonywającej~~ —

Już przyjęty
jest
Drugiego zaś naszego prawidła, co
tym naszym § fie przy końcu tego
zastosować ~~prawidło~~ prawidło Vcadunt
wniosków kategorycznych (§ 130) conclusio
sequitur partem debiliorem, at ~~t~~ de-
(słabszy)
wyraz
biliorem. – Tutaj debilior zaś te znaczy

Przecież pomimo tego należy nam bli-
jeszcze wyraźniej
żej uzasadnić oba prawidła podane
w naszym § fie dla wniosków o sposobie
bytu. – niechaj

~~Jakoż co do pierwszego prawidła – wszakże~~
~~będą oba zasady zasadzające zdanie~~ apodyktycz-
~~nemi~~ do wniosków o sposobie bytu będzie niko
inaczej
~~nawet~~ niższy stopień pewności przekonywający
w umysłowości nadanej —

Dowód należy nam bliż ~~jeszcze~~ i więcej uzasadnić
to drugie prawidło naszego § fu bo ono jest
tak jasne, i tak łatwe do zrozumienia
jak prawidło pierwsze

jest przepisany

ę
bo ~~zawsze~~ w samo przez się i
~~pewnego~~ stopnia wiedzy przekonywającej
~~wszelkiej~~
we wszystkich zdaniach od skopnia wie-
słabszej
dzy ~~przekonywającej~~ w zdaniach zasa-
dniczych —

wszystkiej ~~...~~
np. ~~...~~ Kto niebezpiecznie słaby może umrzeć
(może być)
mniejszy ~~...~~ Piotr niebezpiecznie słabym
zasadniczy:
wniosek: Piotr może umrzeć — w tym
~~przypadku~~ apodyktycznym ~~...~~ problematycznym
przypadku wniosek problematyczny
(assertoryczny)
~~bo wniosek~~ Piotr umrze, lub a jeżeli
(wniosek apodyktyczny)
~~więcej~~ Piotr musi ~~...~~ umrzeć
byłby zawieszony i nie wtórczy,
bo nie logiczny —

większy Jeżeli zaś powiemy
Każdy ~~...~~ apodyktycznie
(w każdym trójkącie suma trójkątów
~~...~~ z
musi być równa dwom kątom
prostym —
mniejszy
zaś ~~...~~ apodyktyczny
~~...~~ Ta figura kreślona jest trójkątem
jest apodyktycznym będzie
~~wniosek~~ — w tej figurze kreślonej suma
trzech kątów musi być równa
dwom kątom prostym.

zaś
Co ~~...~~ tyczy wniosków assertorycznych
(co zauważyć wszystkie
przypominamy wszystkie wszystkich
że wszystkie ~~...~~ wnioski o
których jedyna mowa ~~...~~ cała
nauka o wnioskach bytu wnioskami
assertorycznemi —
nasza

Do drugiego zaś ~~…~~

Dalszy ciąg do § 162 str. 353

1° Jakoż co do prawidła 2go przypadku pod

a) gdy jeden ze sądów jest apodyktyczny a drugi problematycznym, wniosek ma być problematyczny. — Bo uważmy się ogólnie, że tyczą się obydwa sądy, jak same we wnioskach jest pojęcie średnie M. [illegible] ma się to M odnosić się do jednego z tych pojęć głównych z pewnością koniecznie apodyktycznie a do drugiego pojęcia odnosi się M tylko w stopniu niepewnym, tylko możliwym * zatem wynika iż odnoszenie się wzajemne obu samych tych pojęć głównych S i P jest również tylko niepewnem i możliwem problematycznym, zatem też wniosek wyrażający to odnoszenie się tych pojęć również będzie sądem niepewnym, możliwem problematycznym, ten wniosek nie wyrażający zatem wzajemnej jej zgodności lub niezgodności (per contradictorium) jakoby sąd mógłby być równie prawdziwym.

np. Sąd pewny apodyktyczny: w każdym trójkącie suma kątów jest (musi być) równa dwom kątom prostym,

Sąd możliwy problematyczny: Ta figura może jest trójkątem M

Wniosek problematyczny: W tej figurze suma trzech kątów może być równa dwom kątom prostym

W tym przykładzie S — ta figura, P — suma trzech kątów równa się dwom kątom prostym, M — trójkąt.

W tym przykładzie M odnosi się apodyktycznie, to jest z koniecznością do P, zaś do S jest odnoszone problematycznie wątpliwie, zatem też wątpliwem problematycznym jest połączenie S z P, i nie wiemy wcale czy S jest zgodne ze S i P, czy w tej figurze trzy kąty są równe dwom kątom prostym —

Δ to jest takim który nie wyrażając ani zgodności jednego pojęcia z drugiem ani też przeciwnego z niem (per contradictorium) w takim razie

S i P nie oba pojęcia główne

* nie wyłączającym wcale że owego z niem sprzecznego pojęcia

Dalszy ciąg do 9162 str 353

64

2 Co do tego: prawda ta dowiedziona pod 67 b

tylko do przypadku gdy jeden ze sądów zasadniczych jest apodyktyczny a drugi assertoryczny — w takim razie wniosek nasz jest z wiadomości wiarygodnych — Dowód będące porządnie M ogniwem obu pośredniczących S i P, przeto z jednego z tych przesłanek apodyktycznie, z konieczności odnosi się tylko assertorycznie to jest w sposób

[illegible]

który nie wytrzyma sądu sprawdzenia z konieczności [illegible] wiarygodności apodyktycznej do [illegible] się ale sprawdzeniu zostanie tylko assertoryczne, a tem samem nie wytrzyma bezpiecznie [illegible] konieczności sądu sprawdzenia — wynik mający nie apodyktyczny ale assertoryczny — SX

Każdy człowiek prawdziwie pobożny M musi być nawrócony P.

sąd mniejszy as

Przykład

sąd większy apodyktyczny

Każdy człowiek prawdziwie pobożny M

każdy człowiek musi być nawrócony P

sąd mniejszy assertoryczny

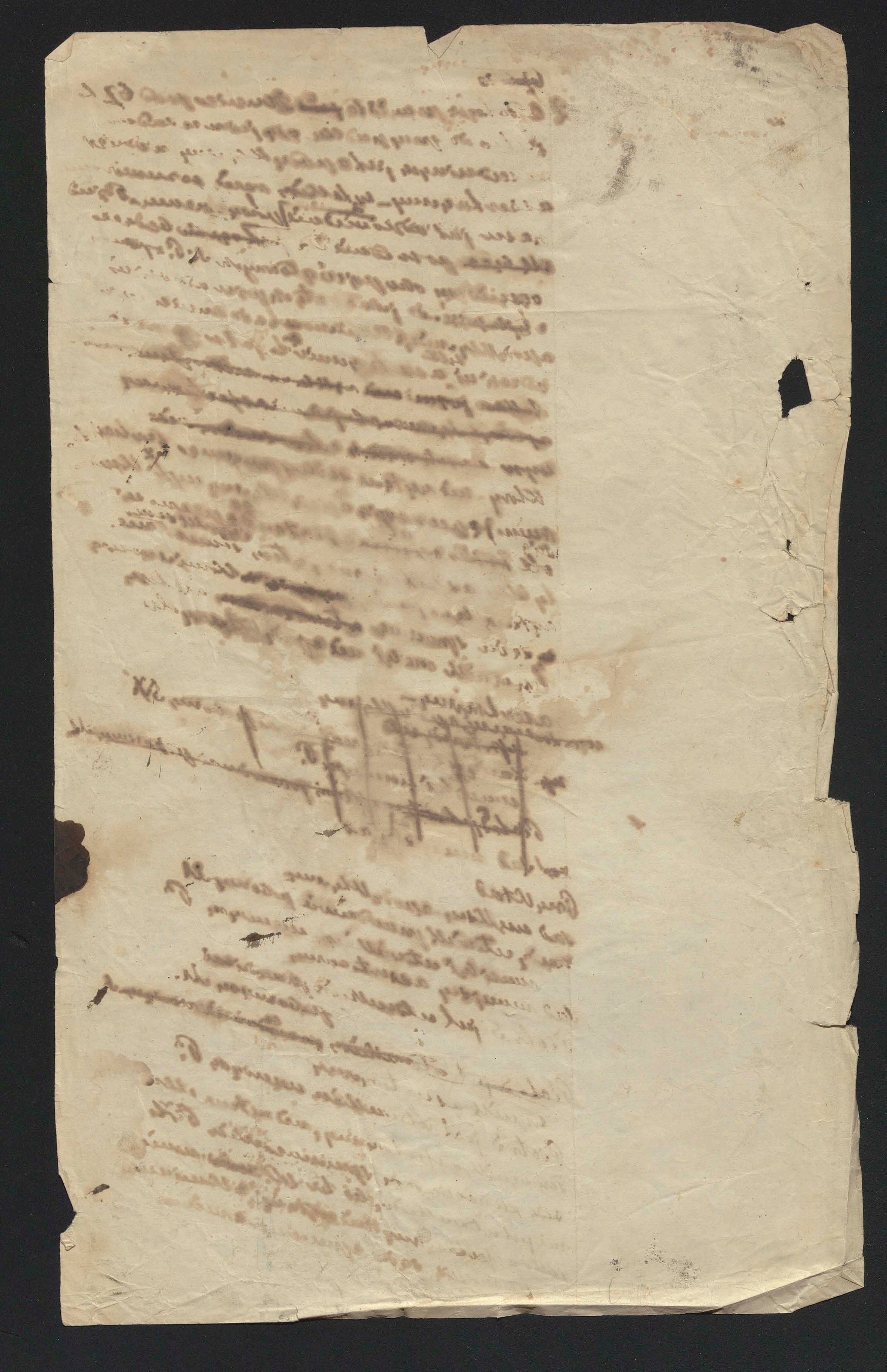
Piotr S jest człowiekiem prawdziwie pobożnym M.

wynik assertoryczny

Piotr S jest człowiekiem nawróconym P.

Ten wynik assertoryczny, nie wytrzyma, konieczna sądu sprawdzenia: [illegible] Piotr nie jest człowiekiem, bo by sąd [illegible] jako assertoryczny nie wytrzyma konieczności sądu sprawdzenia —

to jest wiadomo Piotr nie jest człowiekiem

Notaty co do przypisków mających Systematu być dodane do Logiki

1. Do nauki o hipotezie — w Syst. L. uwagi głębokie Zl. Rittera Log. u. Met. Tom II str. 348, § 314 i następne — Podobnie [illegible] za przy[illegible] od str. 389 — [illegible] (a to bardzo [illegible]) [illegible] proces karny — od [illegible] 390. — Także Ritter II str. 352.‡

Do § 1. można dodać definicje Logiki najznakomitszych autorów [illegible]

2 do § 2 — [illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w dziedzinie [illegible] — [illegible] [illegible] obaczyć co [illegible] [illegible] [illegible] nie zadowalnia [illegible] — [illegible] nie zadowalnia [illegible] — a badanie [illegible] nie [illegible] zadowalnia [illegible] [illegible] [illegible] dla [illegible] do [illegible] [illegible] obaczyć [illegible] ideału [illegible] [illegible] dla [illegible]. — To [illegible] Pawoni [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

albo do § 1 albo do § 2 dodać czem jest filozofia i jaki stosunek do niej ma Logika

ad ~~§ 4. 2. [illegible]~~ Indze [illegible] [illegible] obok [illegible]

a § 4. adl Filozofia [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] jest filozofia. — [illegible]

~~ad 2~~ ad § 4. 2. Sokrates [illegible] [illegible]

Do § 1. lub do § w którym mowa o [illegible] dodać rzecz o filozofii [illegible] i w niej zajmuje Logika [illegible] do Sofistów —

Do § 17 jako drugi przypis dodać cały § 17 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] do niego [illegible]

ad strony 62. od Powiedzieć w § 17 że prawda ...

do [illegible] „do literatury do szkoły str. 68.

‡ Hipoteza w procesie karnym jest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] $\frac{\S\,5\,X}{9}$ [illegible]

2

Do § 14 – Dodać u słęp. przełożony oświadczeniem str. 45. To prawo
nowszy tekst uzasadnić ar do wyrazów mocy ~~mowy~~ w kluczu str. 45.

Podobnie dodać uwagę do § 14 jako dalszy przykład –
z str. 45 od wyrazu To prawo wykluczające niedek do
odmawiające, przecież
Dalej str. 46 Terminu Szczególnego prawa do wyrazu
potestiva wyżej str. 47
Dalej str. 47 – Drugi zarzut wszystko do str. 49 do wyrazów
o potestativa cięło

do § 15 ~~od w~~ dodać od wyrazów Prawo powodować prawo przy–
ujęty oboli str. 51 do wyrazów z kolei mów o sam
przyczyny i tak n. str. 52.

do § 17 dodać jako przykład str. 61 z tego wszystkiego wnió–
do str. 62 wątpiąc no nie sama – dalej ~~z~~ str.
63 zaczynając Sumi w samym wierzchołku – do str. 64
do uwagi i td.

Do § 27 dodać znaczenie bliższe pojęcia porządkowego
wedle Kloppego od § 129 do 137 – str. 101 do 107
wzruszać o definicji

Do § 31 dodać z Uebera ~~wolk~~ ~~[illegible]~~ str. 90 co pojęcia obstrakt wedle wolta

do § 216, 217, 218 Znaczenie sylogizmu tak i w tejże str. 99
cytowane są ~~dawniej~~ poprzedzające 99 trzeba ich przenieść
Kraść wyłącz te cytacye są, krafuł –

Do § ~~4~~ 6 dodać Krećenie w prawdzie materyalnej
~~[illegible]~~ do ~~z~~ tego § 6 odwołuje się § 216 – Trzeba
nawet dodać do § 6 w kompendyum o prawdzie ~~formalnej~~
formalnej i materyalnej

Do § 36 co do zadań wykładanych z § 36 [illegible]
przytoczonych prze nas w komp. wymaga. w kolumnie
jako niektóre do dodać wedle ~~[illegible]~~ Drobisz
§ 28 i 29.

Do § 37 można wprowadzić dodać w tem że wielki
pojęć podrzędnych jest podstawą średnim
np. gdy ~~B~~ B a A barbara,
C a B
z tego C a A.

66

do § 43 dodać przypisy do 43. str. 137, 138, 139.

oraz przypis C do § [illegible] do § 38 str. 119 o [illegible]

[illegible] uwagę [illegible] że przecież [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] a [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible] jak to

[illegible] przypis 6) na str. 138. – [illegible] [illegible]

Dodać ze [illegible] formy [illegible] o [illegible] o

[illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible]

[illegible] formalne nie [illegible] gdy chodzi o [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

Do § 44 uwagi należy na str. 3 [illegible] [illegible]

w nauce, [illegible] [illegible] [illegible] nie [illegible]

§ 59 i następne. W tych §§ w kompendyum nie [illegible]

nic [illegible] o wchodzeniu całego lub niecałego

zakresu który wchodzi do sądów niewyłącznie do

sądów formy a, e, i, o. – W systematyce należy o tem

[illegible] pomocą jest Drobisch Praktische Logik

od § 27 do § 30 inclusive [illegible] [illegible] § 30. – Distributio

[illegible] distributio.

Do § 66 wypadnie [illegible] [illegible] [illegible] p. [illegible] str. 164.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a w [illegible]

na gramatykę – ob. także Fischer Logik str. 75 § 48., 48

Do nowego brzmienia do str. 99 § 78 dowiadując się bolter [illegible]

uwagę że [illegible] [illegible] [illegible] ogólny, szczególny i jednostkowy

[illegible] podmiot [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gdy

to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] w systemat –

Również z przypisów [illegible] [illegible] p. [illegible] [illegible] [illegible]

w str. 200 § 80 o sądach [illegible] [illegible]

Ostatnim brzmieniem jest § 31 bardzo [illegible] i ważny [illegible] str. 45

[illegible] Pojęcie ogólne a jednostkowe, [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] dobrze [illegible], [illegible] je [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] logiki [illegible] [illegible] w

[illegible] kompendyum

4

do § 77 Jakości i ilości sądu rozjemczego — a jakoż sens ma co mówić o ilości? Trzeba dodać w systemacie — wszelkie S są albo a, albo b, albo c to się ma jednak rozumieć każde S osobno wzięte (nie jako jednostka) jest albo a, albo b, albo c (... jest to forma a.

albo też żadne S nie jest ani a, ani b, ani c. żadnem z trojga — jest to forma e

Z formy a wynika forma i bo gdy wszelkie S są albo a, albo b, albo c. więc i niektóre S są —

Z formy e wynika forma o bo gdy żadne S niektóre

S nie są ani a, ani b, ani c

Stąd wynika też że sąd rozjemczy nie ma formy a, e, i, o

Sąd raz podzielający divisionem musi być zawsze ogólny bo S rozdziela się społecznie we wszelkie gatunki a, b, c. — sąd podzielający powiada wszystkie [illegible] — sąd rozjemczy wszystkie [illegible], wszak niewiadomo — sąd rozjemczy równie jest albo [illegible] [illegible] (każdy [illegible] [illegible] jednym z dwojga)

albo [illegible] jednym z dwojga

od § 11 §. Prawidło ex mere negativis i to dowiedzione drugim innym sposobem (tłumaczenie) nie bez figur, i bo li te znaczenia dwóch sądów O, i dla tego przykłady umieszczone w drugiej [illegible] nie nadają się, bo zastosowane do znaczenia żadnego sądu O. — Albo może wypadnie w systemacie [illegible] te umiejscowienie figurami mówi tylko o [illegible] jakie nadać tym figurom w systemacie których nie ma wcale

aut semel aut semper [illegible]

§ 118 str. ~~129~~ 128 Tutaj zważ że prawidła trzeciego [illegible] 3

do § 116 Ex mere particularibus — Wełłowski nie

które p. E. przywodzi na stronie 136, 137 to prawidło

wyjaśnione dostatecznie dla uczniów, ale

dla systematyka niepodobny nie wystarczy

w sposób jak jest traktowane na stronie 135, 136, 137

bo tam [illegible], a nie [illegible] jest [illegible]

ważne, że tam zasady [illegible] ~~przesłanki~~

~~[illegible]~~ Zatem, tak ważne jako [illegible]

znaczenie szczegółowym co jest wcale ważne

dla wyjaśnienia dla czego prawidło ze

[illegible] objęte jako medius nie powinien

być ~~[illegible]~~ w obu przesłankach wziętym w znaczeniu

szczegółowym ~~negatywnym medius~~ aut semel

~~aut~~ aut iterum medius generali [illegible]

wziąć w szczegółowym dowiedziony przez [illegible]

przez pana Feldksa dołożone na karcie [illegible]

w której o tem mowa dowodzenie że to prawidło

jest dla nas niepotrzebne ale dowodzi tego indirecte

okazując iż w żadnym z 19 trybów nie jest

wzięte M dwa razy w znaczeniu szczegółowym

ale na być * karcie dołożonej nie

wyjaśnione rzecz — trudno to co [illegible]

str. 135 do 137 na ostatnim traktowanie

wymaga dopełnienia, bo na tych stronach

mowa tylko o [illegible] — Dobetrieza [illegible] trzeba z Ueberwegiem

str. 295. — Ueberweg ad wyrazów „Ist aber derselbe (Mittel-

begriff) Prädicat ... str. 295 — M jest orzeczeniem

Sigwart der Mittel nicht in beiden Prämissen

~~[illegible]~~ particulär [illegible] sein (!!!) powodu to prawidło

według Sigwarta iż M nie powinno być wzięte w

dwóch znaczeniach, w dwóch [illegible] które może

być [illegible], a zatem może być [illegible] terminów

Sigwart 120 do ~~[illegible]~~ 216! ważne

67

6 NB

Do § 111 Tutaj w Systemacie może być bliższe ustanowienie drugiego celu wniosków ... uwagi w danym rękopisie na str. 234 do str. 240.

NB

Do § 111 również dodać trzeba co na stronie 254 nota notae est nota rei opisuje Nota ~~rei~~ Probe jest ustanowieniem

NB a nota też noty ... — tutaj zasady Tacinskie ... do końca strony ~~25~~ 254.

§ 127 — najnowszy rękopis mój z d. 4 Grudnia 874 strona 154 i 155 to co wszystkim przekreślone } } włożyć do Systematu

Również włożyć do systematu wyjaśnienie do § 127 ... o ... bytu O co we Fischerowskiej Logik str. 126 § 71. tu Fischer wyjaśnia dlaczego przesłanka większa nie może być ani I ani O —

ad § 133 ... w Systemacie można jeszcze inaczej dowieść że w trzeciej figurze przesłanka mniejsza może być twierdząca — ~~...~~ początek tego dowodu znajduje się na str. 160 rękopisu Kompendium ... znajduje się zas ... Ueberweg str. 321.

NB NB

Najważniejsze jest wagi zbadać dlaczego w sądach formy I, zakres ... tylko ... — gdy sądy formy I wynikają z ... się ... rzecz to oczywista — ale gdy one wynikają z ... zakresu S pod S ?

Do § 141 w Systemacie dowieść mogę że sąd formy O nigdy nie może być przesłanką we Fig II, że nie może być przesłanką większą to jak ... § 141 ... ale nie może być O także przesłanką mniejszą jak tego dowodzi sam ... Fig II obacz Ueberweg 327. Który tego ... formy 4. ... być O a ... osobna ~~...~~ bo ... przedtem ...

W systemacie wypadnie koniecznie mówić o substytucyi (o podstawianiu) może w przypisie do § 148. — Jasne wytłumaczenie substytucyi jest w Beneke I str. 217 i następ. [System der Logik to jest najważniejsze prawidło] także Sigwart Logik str. 402. Bibl. Jagiell. — Beneke Lehrbuch 110 Lindner str. 149 NB. — Ueberweg str. 339 § 120 NB! bardzo ważne —

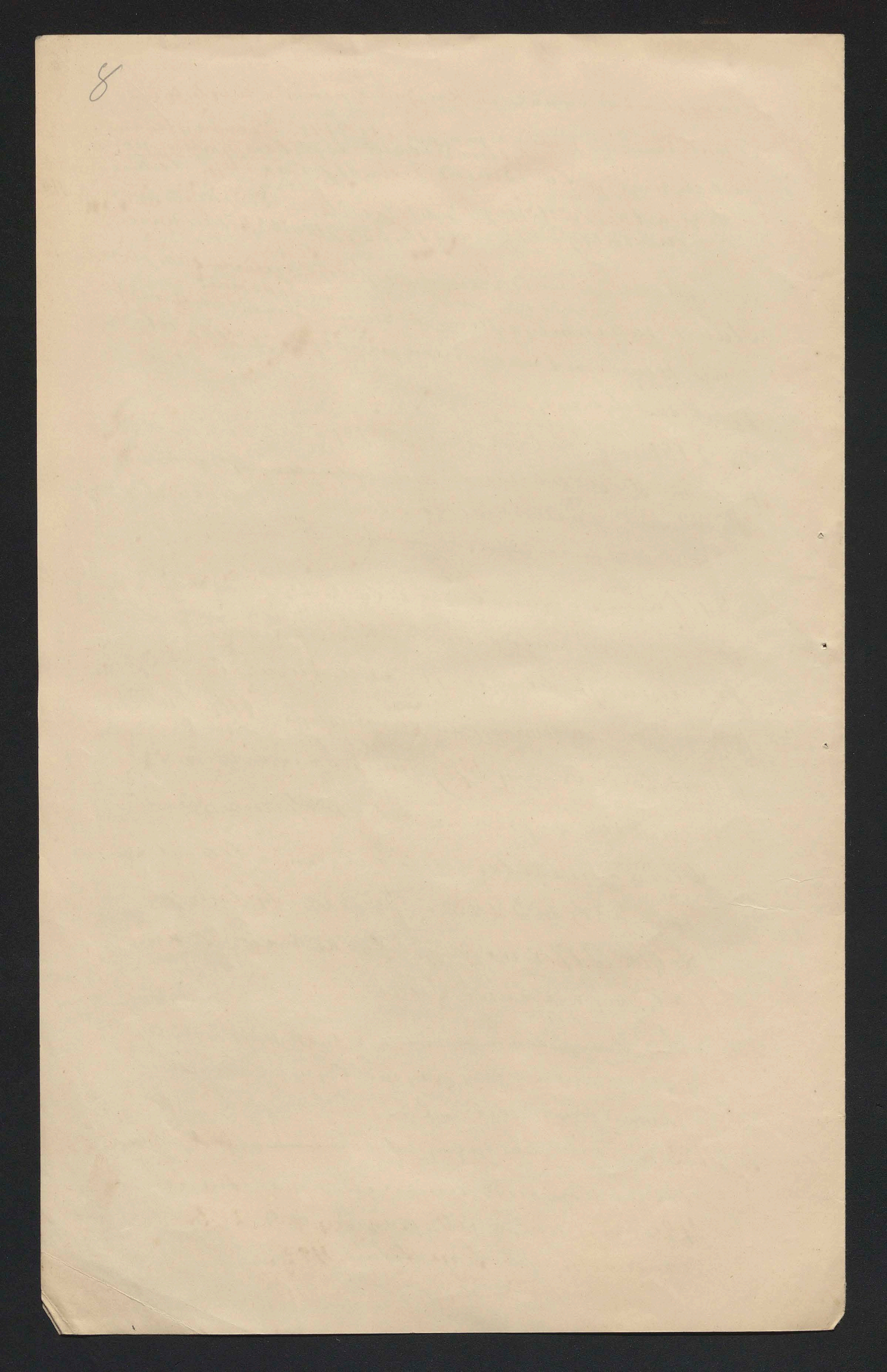
Warto również zwrócić uwagę że figura pierwsza przedstawia subsumcyę (umieszczenie, podciągnienie) [wniosek przez podrzędnej] druga figura jest wnioskiem przez opozycyę, a trzecia przez substytucyę.

Do § 151 dodać [do Systematu] z Drobischa str. 181 o metodzie na prawidłach tak wracając sylogizm Resztę uwag o indukcyi zostawić do II części gdy mowa o dowodach pracodo[?] podoczeń [?] —

Do § 166 Kompendyum trzeba w Systemacie dodać jako przypis drugi z dwa artykuły o teoryi substytucyi, które są już wyłożone i poprawione — a oznaczone są przypisem do § 166. (str. 221. i wpisane do strony 379 [zeszyt 10] dawnego rękopisu mojego przez p. Feliksa Milkiewicza — Teorya podstawienia wyłożona z Ueberwega str. 339 do 344 — i Beneke System der Logik 217 i następ. z tych można tylko dopełnić przez —

Do § 169 Kompendyum należy w systemacie dodać ten ustęp który jest wyłożony w rękopiśmie mojem do str. 382.

Do § 183 Kompendyum należy dodać w Systemacie co w rękopiśmie umieszczone na stronie 450 i następnych jako przypis do § 203. zwłaszcza przypis 3 na stronie 453.

Porządek czego uczyć –

1. Uwagi o istocie wewnętrznej sądów, o ich znaczeniu logicznem – Lotze str. 87.
można to dodać do pierwszych 93 [stron] o sądzie
2. O stosunku sądu twierdzącego do przeczącego Lotze 92.
3. sąd ograniczający (d. limitative Arth.) Lotze 92. 93.
4. sąd rozjemczy Lotze 93.
146 o problemat. – assert. 147
5 Modalitat L. 95. str. w ocenie – Lotze 147 – Drobisch str. 69 Krause IX. 144.
~~Modalität~~ Lotze modalitat. apodikt. 97. i 98. – probl. 98 i 99 hyp. disjunc. – szczegółowe –
6 Sądy analityczne i syntetyczne str. 100. Lotze – Zimmermann str. 50. – Drob. 78
7 czyli sąd: S jest P zgadza się z prawem tożsamości? Lotze 115. NB
8 O sądach szczegółowych 121. NB. Lotze
9 sąd rozjemczy Lotze 128.
10 sąd ograniczający jud. limitans Bachmann 124. § 81 i przyp.
11 Copula Bachmann 126 § 83, copula Bachm. § 84 przyp.
12 czyli copula może być wyrażeniem przeczenia w sądach przeczących? Bachm 127 § 84
13. Przejście ze sądów szczegółowych do hypotetycznych Lotze 124.
14 Existentialsätze Kaulich str. 76. NB.
15 Stosunek A do E. jud. contr. Zimmerm 61. – Krause 174, 175 [176]! – Krug 199, 200
16 Małeckiego gram. str. 354 do sądów copulativ, causales, adversatives
spójne zestawne – Ob. Muczkowski o spójnikach 193 i następ.
zestawienia § 336. spójniki powodowe – Dalej Muczk. str. 247
Małecki zdania warunkowe 364
17 Przejście ze sądów rozjemczych do określenia ilości i jakości – Lotze 141
18 do § 13 dodać że gdy rzecz jakaś jest = A wtedy nie może być non-A. (do końca dodać
w moim manuskrypcie dodatkowo do ~~[illegible]~~ {ob 15, A, E} Krug A. E str. 197 (Dybal str. 60 § 68)
Drobisch 78 str. – § 72, Lotze 137 i następnie
19 Kwadrat sądów Lotze 141 i nast. – Krug. 200. –
20 Sądy rozjemcze Bachm. 164
obacz czy były praw zasadniczych myślenia czyli jednostajne?

21 Ilości w sądach rozjemczych Bachmann 137

22 sądy rozjemcze mogą być stosowne Bachm. 141 § 98

23 copulatio a jud. – Bachm. 141.

24 sądy stosowne Fischer str 75 § 48.

25 Sądy a priori a posteriori Ueberweg str. 168. ob. nr 27. – Fries 323.

26 sądy analityczne i syntetyczne Krug str. 213 – Beneke Lehrb. 72 i nast.

27 a priori Krug 474, 475. Fries 323 – ob. Nr 25. Bachmann 347 i nast.
349. do 357. – Zimmermann

28. formy wyrażeń bezpośrednich Ueberweg 218 – Bachm. 156. – 157 i nast.

29 Sądy zwrotne von a Fries 393 nawiasie 395 – Ueberweg 153, 154 – Trendelenburg T. II str 163 – § 6.

30 wywody z zasad niezależnych ob. Drobisch str 71, § 64

31 Sądy równoważne (aequipotentia) Ueberweg str 246.

I Odmiany i dodatki potrzebne.

Do § 11 – Tu mowa o czynnościach myślenia – a lubo powiéj podawane że do czynności myślenia należy i zbieranie w jedność jednakże to nie dość wyraźnie Trzeba te szczególne czynności myślenia wydatnie i dobitnie a to wedle[1] Reichlin Meldegg – wedle 2 Haasmanna Zweite Abtheilung str. 54 i nast. – wedle zmienionego § 11. – wypadnie odmiennie zmodyfikować rzecz o tworzeniu pojęć i definicyi pojęcia § 19. § 17 i § 18. w tym modyfikowaniu według Haasmann str. 94 § 8 i Meldegg str. 63. – System der Logik (System!) Ulrici str. § 8 – str. 82.

II Do § 75 do przypisu dodać lub wolić przytaczane e w którym przykłady sądów analitycznych i syntetycznych – przykłady vgl. i Fries 170.

III Dodać: sąd zapowiadający t. zw. assertorius jest nie tylko ma być uważany jako twierdzący ale także jako przeczący bo asserere znaczy statuere sive affirmando sive negando. Stąd wypływa że sąd kategoryczny i sąd asertoryczny są dwoma sądami różnemi – Jakoż sąd kategoryczny albo może być albo problematycznym, albo asertorycznym albo apodyktycznym – a sąd asertoryczny może być albo kategorycznym albo hipotetycznym, albo rozjemczym –

IV Poprawić określenie rzecz o sądach kategorycznych

V Strona 69 należy przepisanego § 28 i przypis do niego strona 70, 71 72. – Tu wątpliwości – czy jednakże pojęcie które zostaje po abstrahowaniu (właściwie) jest istotnem konkretnem z których by wszystkich to wyrazić jest, konkretne przedmioty i zaraz zostawić oznaczenie że jest ogólne zadrajowe –

VI Porównać §120 sub 1. z §48 i z §66. oraz z Ueberwegiem str. 295
i jeszcze porównać §126 – z §? czterowyrazowe w którym mowa o Nazar J.

VII Do §53 dodać przykłady: wskazać Do A i do B (do końca przypadku) – może też wykreślić ustęp od Możemy więc – który się za B. Ten ustęp niezrozumiały

Rzecz o wyrazach od 55 str. do 100 więc 44
— o sądach od 101 do 180? więc 80??

VIII §59 str. 106. odmienić wedle kartki przysłanej i opuścić miejsca ołówkiem zakreślone

IX. str. 112 odmienić rzecz o sądach wyjmowanych – wedle przysłanej kartki

X str. 110. względem ilości – najpierw powiedziano względem tego na wielkość podmiotu i orzeczenie w całości sądu – a potem pod 1. i pod 2. mowa jest o wielkości podmiotu. – [illegible] oznaczoność nie była wyłożona –

X str. 126. – §64 zastanowić się nad 2. 3 – czyli w sądach szczególnych orzeczenie nie zachodzi całym zakresem do zakresu wyrazu szczególnego będzie się zmienić? – dodać co w przypadkach [illegible] przyp. 6.

[illegible] – czyli prostokąt jest więc kontrastem?

NB IX str. 71 na dole – czyli [illegible] uwaga całego § i przypis.

str. 124 albo str. 125 §63 dać figurę (P) do str. 125 dodać figurę 6 za-
krzyżujące się –
do 125 dodać figurę 3 z §50
— N. czyli w §63 przyp. 6) czyli dobrze zacytowany ~~§47 i fig~~ §50. fig. 3.

X. skontynuować jeszcze przypisy do §64

XI Porównać §67 z §52 obacz czyli w §52 [illegible] B jest nonA, A jest nonB, nonB jest A, nonA jest B } ?

XI § 68 o sądzie kategorycznym — o sądzie kat. i pewnej mowa np. w 69 przyp. e. [illegible] ob. Bachmann

XII § 66 udoter — co z tłumaczeniem może być opuszczone

XIII Bachmann nie str. 153 w [illegible] można [illegible]

XIV. do § 77 do przyp. e dodać o tworzeniu się pojęć a priori — że niewątpliwie o sądzeniu pojęć nie można się pojęcia a posteriori i a priori — bo tam byłoby [illegible] wiecznie — te tworzą ~~pojęcia~~ — sądy wiecznie pojęcia a priori Bóg — Bóg jest = Bóg § [illegible] pracy (P)

XV czyli sądy syntetyczne tworzą się wszystkie przez dodawanie pojęć rozmowadnych?? Drobisch powiedział [illegible] Meldegga oraz Hoppe?

XVI. Pojęcia przeciwne które nazwisko właściwe, które objęte są (jako gatunki) w jednym wspólnym wyższym pojęciu nazywa Ueberweg (str. 104) rozpinane (disparate) Drobisch § 24. Pojęcia przeciwne contrariae mają wszystkie — bo może to nigdy [illegible] być sobie przeciwnem np. barwy czerwony zielony — żółto fioletowy — ob. Drbal 22 Meldegga II 87 sub 3, Hagemann 31 Ueberweg 104 u góry — trzeba dodać [illegible]

Te [illegible] są [illegible] przyczyną że w kwadracie logicznym A i E są przeciwne — błędnie [illegible] może być w przypisku. —

Zdaje mi się że może disparatae są mylne.

W logicznym kwadracie mowa o stosunku [illegible] przeciwnych A i E.

XVII czyli to pewno że pojęcia wykluczające się rozmowadne [illegible] się z do zaś[illegible]? czyli także pojęcia nie mogą być a priori jako np. pojęcia ogólne a pojęcia abstrakcyjne [illegible] a w pobliżu [illegible] o pojęciach i o sądach — Meldegga Hoppe

Co do disparatów ważne Ueberweg str. 105–917 Drobisch § 16 ważne
Hagemann 31
[illegible] rozmowadne są disparatae? Meldegga

~~wnioski~~

XVIII — §67 str 131 — Trzeba cały § i przypis skrutynować i porównać z Drobischa §66 i przypiskiem do niego str 73 i 74. Może wypadnie skrócić mój § zostawiając to co na str. 132. Do B. — Skrutynować przypis ~~zostawię~~ str 137 — bo co o [illegible] a [illegible] to per contraria — bo differentia specifica. — ob. Drobisch na str. 74. — Ale trzeba wyrazić jeszcze innych np Trendelenburga —

~~XXIX~~ XIX ten numer w ścisłym związku z XVIII — na str. 132 [illegible] otwartym może być [illegible] przeliczone — przeczenia ogólnie jeśli non A jest B, albo A jest non B. trafia się bardzo często w mojej logice — (nauka o sądach równoznacznych jak w §101, dalej a zwłaszcza równ. §97) również przy odwróceniach kontrapozycji) przeto zaś takie pojęcia non A, non B też pojawić w każdej sądy musi zatem byłoby nie konsequencyą przemianować na takie pojęcia ~~[illegible]~~ a te pojęcia nazwane wspomina się zaraz w początku — jako na stronie 118 gdzie mowa o podziale sądów przez Kanta — sąd nieskończony — ten ustęp. zaliczony otwarcie ma być przerobiony (wraz z przypiskiem Kantowi) a to może wedle Bachmana, np w ten sposób: Nie możemy się zgodzić z Kantem jakoby sąd który on nazwał sądem nieskończonym, ograniczającym (jud. infinitum, jud. limitativum, limitans) był trzecim jeszcze obok dwu zadających sądu — uważa bowiem Kant że w takich sądach samo orzeczenie (praedicatum) jest [illegible] w którym [illegible] takie sądy [illegible] przeczenie, mianowicie np. S jest non B, ma to być według Kanta sądem niby twierdzącym przeczącym lub w sądzie zaś nie orzeczenie ale copula ~~[illegible]~~ [illegible] wiążącą twierdzącym — ~~[illegible]~~ słowo o jakości sądu — przeto ~~[illegible]~~ że w takim sądzie S jest non B. copula jest oznacza twierdzenie nie o sąd ten jest twierdzący

i znaczące S należy do tej dzielnicy więcej których nie ~~B~~ B których
są non B – Piotr jest nie szczęśliwy – ~~tomaczy~~ Z mówiący
że nienależy do dzielnicy których szczęśliwych – ale do dzielnicy
tych których nie są szczęśliwemi –
wszystkiego tego
opuszczać przypisy do 367 zaczynając od str. 133 do 138
to czyli Moralstatistik – otwórzcie(?)

B Oprócz tego trzeba położyć na te rozumowanie nad
non A, non B – wyjątkowe nie jest [illegible]

B! XX a prawdziwe realny sylogizmu Ueberweg str.
253 i 254, 255 bardzo ważne – Por. Krause 205,

XXI ten sam str. 258

XXII Meldegg – 133. oznaczenie wyrazów scholastycznych
we wszystkich – i wszystkich trybach(?) – Por. Krause 205 str.

XXIII Ueberweg 269 – Hofmann str. 30.

XXIV ogólny pogląd na wszystkie figury Troxler 2 str. 59

Ważne dla przemowy –

Możeby nie ktoś zarzucił dla tej objętości książki mającej być
podręcznikiem dla gimnazyów? (Entwurf für ö. gym. [illegible] [illegible]
1. Przyjmy odpowiedzi [illegible] dopełnić – [illegible] być nie [illegible]
2. co do treści której ma zamykać książka dla [illegible] austryackich i albo
najcelniejsze(?) podręczniki Logiki przyjęte w gimnazyach austryackich
Drbal, Zimmermann, Lindner, Kaulich – [illegible] [illegible] nie [illegible]
wiadomości ~~[illegible]~~ z Logiki przeznaczonych dla [illegible] Christen [illegible]
jasno wytłumaczyć te treści – książka może objętością nie jest [illegible]
samem krótka bo [illegible] bo nie [illegible] [illegible] obowiązki ze nam [illegible]
Umoczenia – [illegible] obowiązkowi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
gadniczy tygodniowo – [illegible] – i [illegible] 2
3 opuszczony przypis – książka mniejszej objętości dopełnić –
4 nie byłe toteż [illegible] jak najwięcej wyrazów bo
[illegible] przynosi ich wartości [illegible] [illegible] książki [illegible]
wyrazów – nauczyciel będzie [illegible] w razie potrzeby –
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] że [illegible] praktyce [illegible] gimnazjum [illegible] [illegible] [illegible]

XXV. obacz Lotze – podręcznik do Metodyki

Lotze str. 158. co do znaczenia 1ej figury –

2a figura podstawą indukcyi Lotze 169

3a figura podstawą analogii Lotze str. 180.

Ta właściwość mogłaby być dotknięta jeno przy sylogistyce

a uwzględniać przy każdej figurze – more oddzielnie

także wywody umieścić to jeno w metodologii

gdy się mówić będzie o indukcyi, analogii

XXVI signa quantitatis zadanie. Prantl III str. 42

Petrus Hispanus ur. 1226 †1277 – Lambert de l'Auxerre

asserit A negat E i ... ob. Prantl III 43

Prantl III 49 simpliciter vertit vult S, P vero

per accid.

Mobilis transponi C per impossibile duci

Prantl 10 Wilhelm Shyreswood pierwszy jak się z pewnością

zdaje opracował Compendium Psellus † ~~12..~~ 1249

Prantl str. 15, Barbara celarent

Co do historyi wyrazów sylogistyki obacz Jana z Głog. exercitium novae logicae.

karta 22. – Jan z G. komentował Petrusa Hispana – ob. Summulae

Petri Hisp. kwadrat logiczny na karcie 4tej dalej o conversione o trybach

figury 1ej – dalej o trybach fig. II – ale nie P. H. wprowadził

wyrazy ale Wilhelm Shyreswood ob. Prantl III str. 10 i nast.

Porównaj Wiszniewskiego III

Co należy poprawić w rękopisie Logiki

1. str. 156 sąd a zdanie

158 str 345

2 Przekreślić § o ~~podstawowem~~ wnioskach z podstawienia, że [illegible] [illegible] a napisać że gdy nauka o wnioskach kategorycznych się kończy nie uważa [illegible] zastosowania ich przechodzi do wniosków warunkowych i rozjemczych — bo kategoryczność jak w sądach tak we wnioskach jest [illegible] ogólnym.

3. § 31 — mówić tylko Pojęcia ogólne i abstrakcyjne i [illegible] w § pisać — a wyrzucić o abstrakcyjnych, kolektywnych, ogólnych, jednostkowych

4 § 38 o rozmaitych ~~dwojakich~~ disparata ~~[illegible]~~ 1 forma [illegible] 4 oznacza tylko ich rodzaje [illegible] [illegible] brać nie należy albowiem są dwojakie tylko

1. [illegible] się [illegible] [illegible] tem samem prowadzić — [illegible] ale nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tylko [illegible] nie ma

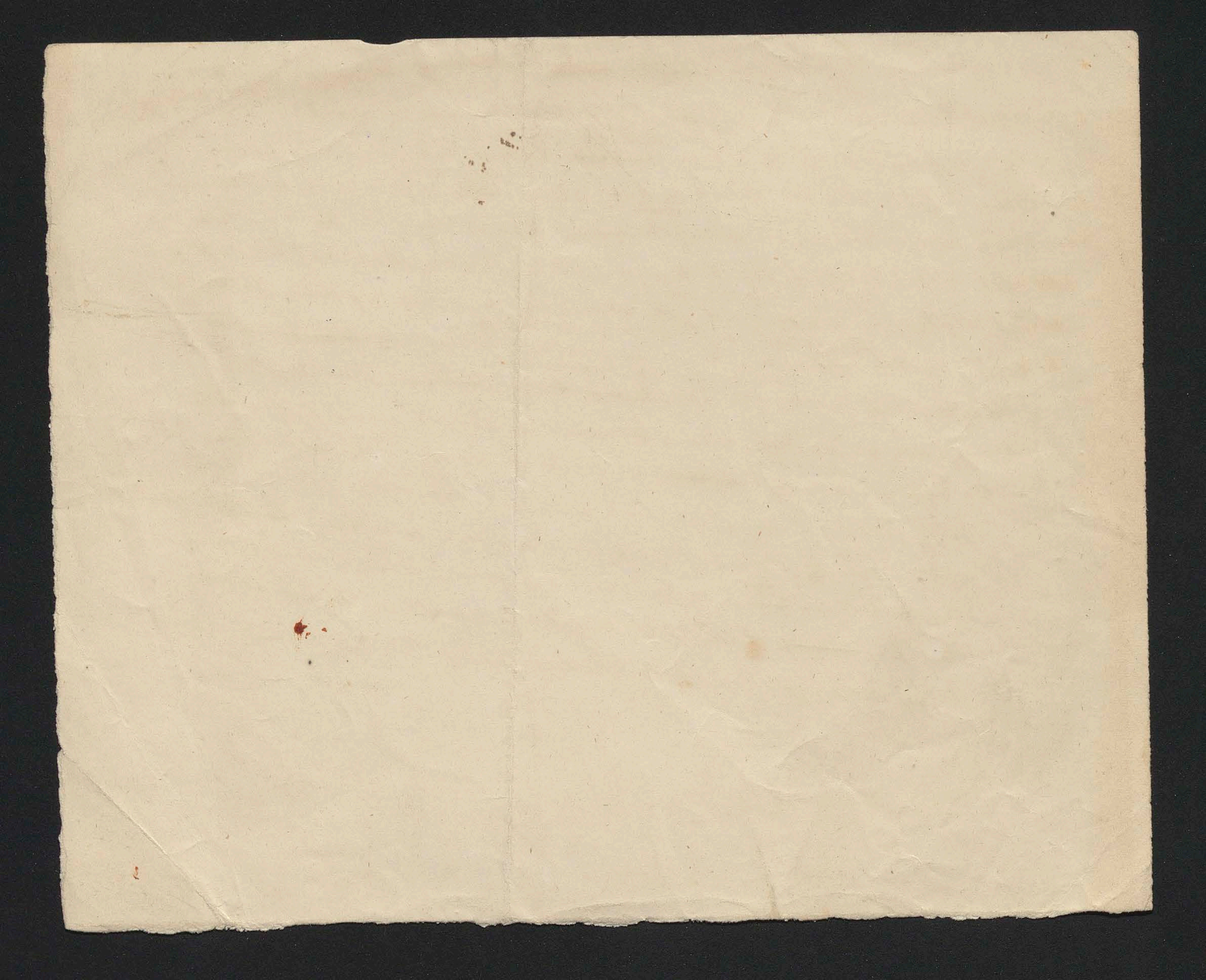
2. [illegible] o [illegible] [illegible] [illegible] bo się nie [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]

§ [illegible] [illegible] §§ 216, 217, 218 [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] posto do [illegible] [illegible] § 216 str. 474 do [illegible]

ze [illegible] str. 477 – a [illegible] [illegible] [illegible].

przeobrażeniom. — W prawdzie nieraz by się zdawać mogło zaraz iż w rzeczywistości rzeczy się przeobrażają i zmieniają, że np. to drzewo które na wiosnę ustroiło się kwiatem i liściem, w zimie stoi martwemi konarami. — Przecież uważmy, że jednostkowe jestestwa zmysłowe są dla myślącego umysłu niejako wtrąconym, bo mniej znaczącym przedmiotem, wtrąconem dla poznania, odpowiednim dla umysłu jest ogół rodzaj do którego to jestestwo zmysłowe należy, bo rodzaj trwa a nie ulega wpływowi czasu, jak to obaczymy później pojęcie. — Poznając zaś ten rodzaj poznajemy zarazem jako całość obejmującą wszelkie odmiany i koleje jakie ponosi to w rzeczy, które wszystkie w czasie (np. rozwój drzewa z nasienia wzrost, dalej kwiat, owoce i znów nasienie — więc tak samo z nasienia rozwój rośliny przechodzi) — zresztą do wszelkiej części rośliny, i zmiana jest tak jak obraca ... niema mowy o rzeczy jednostkowej zmienia przez się wcale pewnej ... wie, że tak zwane ... za przedmiot w której pewnej chwili, a wynika że kwiat nie jest w tej chwili ... do tej rzeczy jako one były wtedy w owej obrazie pewnej chwili —

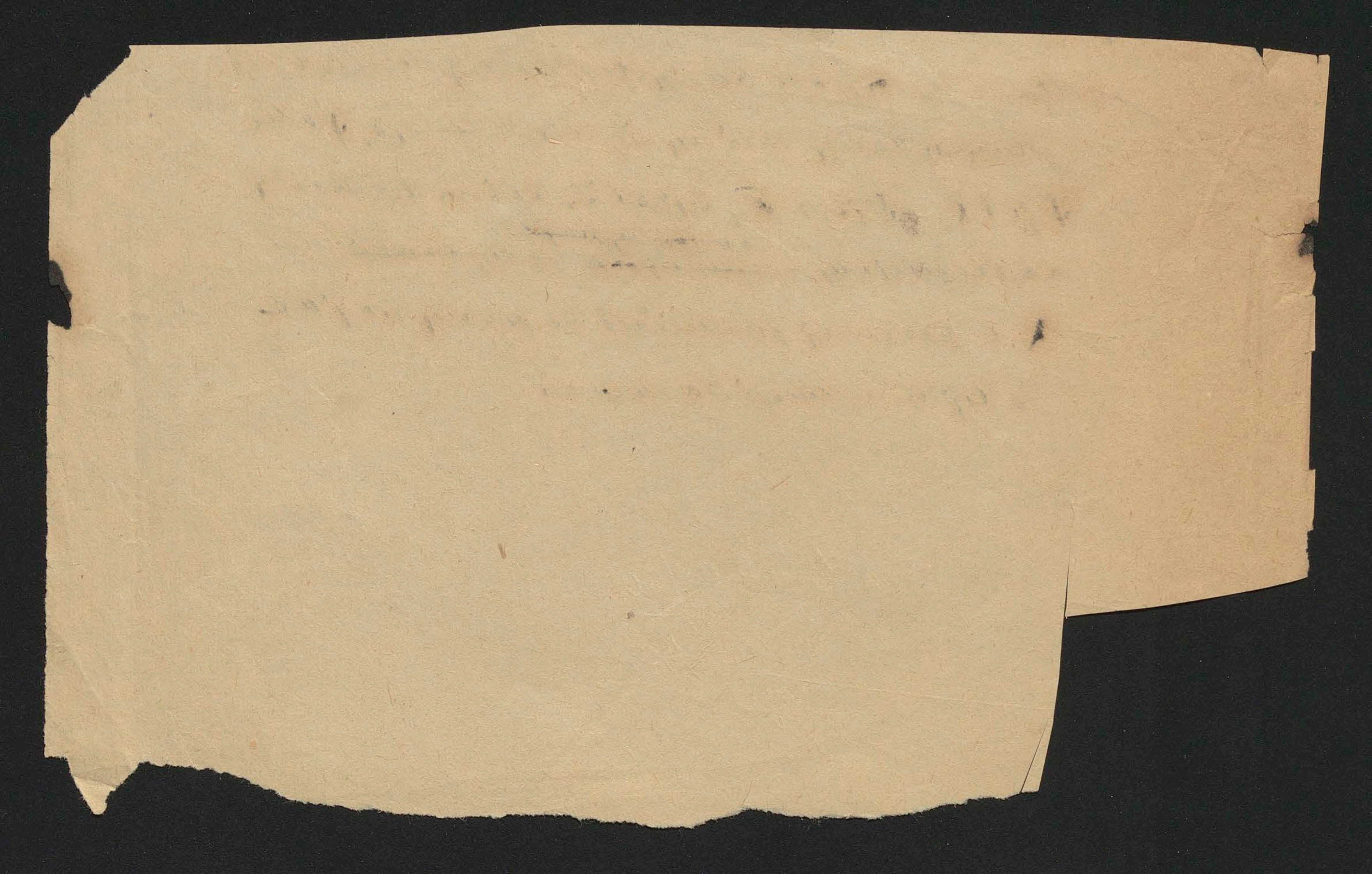

W tym pierwszym dziale znowu bazy ~~potrzeba~~
naprzód nagłowne, zasadnicze więc pierwotne
względy z których na stosunków państw i urzędów P. (5)
zapatrywać się należy, a z których to względów wy-
nikają rodzaje pierwotne rządów
powtóre ~~że~~ uważać należy ~~że~~ na względy pochodza-
a od ~~tych~~ onych względów pierwotnych, ~~że~~ z tych urzędów
pochodnych wyprowadzają z kolei rodzaje
pochodne rządów.
Tak ~~przed~~ naprzód wystawimy rzecz
A. w względach zasadniczych pierwotnych
uważmy że ~~b owe względy~~ takowe
same przez się nie stanowią jeszcze
rodzajów rządów, ale że z każdego z tych
względów więcej lub osobna powstają
~~rodzaje~~ rodzaje rządów pewne własności.
[Takich względów zasadniczych
pierwotnych jest trzy
I.

składa się ~~z~~ (jak każdy trójwiersz) z wniosków
z których każdy kończy się konkluzją, jako
S jest C, S jest B, S jest D. zatem też każdy
następujący ~~rozpoczyna~~ ~~rozpoczynając~~ ~~od tej konkluzji~~
w pierwszej premisie rozpoczynając
od tej konkluzji zarazem

1200 | 30
120 | 40

16
30

Już w przypisie do § 89 oddaliśmy cześć Aristotelesowi za olbrzymie jego zasługi położone około rozwoju Logiki, a zwłaszcza za jego bystre a głębokie zbadanie istoty sylogistyki. Tamże także powiedzieliśmy, że filozofia scholastyczna, która tak się rozbujała w średnich wiekach, jęła się nauki Aristotelesa i całym wysileniem wysuwała jego teoryą sylogizmów. Niedostatkiem wprawdzie scholastyki było wyłączne trzymanie się w tej mierze misternego formalizmu z zaniechaniem głębszej myśli tkwiącej w pismach aristotelesowych. Przecież nie należy za to lekceważyć prac scholastycznych, jak się to dziś często dzieje. Jakoż słyszymy i czytamy zdania z góry wypowiedziane a pełne zarozumiałości przycinające lekkomyślnie scholastyce, a to nawet ze strony ludzi, którymby się wielce przydała ścisłość logiczna myślicieli średniowiecznych.

Nie będziemy tu przytaczać wszystkich najcelniejszych filozofów scholastycznych, ograniczamy się do tej epoki, która naucza najgłówniejszych zasad sylogistyki i wprowadziła wyrażenia dziś przez nas używane

Wiadomości o epoce scholastycznej poniżej przytoczone bierzemy z dzieła olbrzymiej i gruntownej pracy, świadczącej o cierpliwości niezrównanej szanownego autora „Geschichte der Logik im Abendlande von Dr Karl Prantl". 1y tom 1855, 2gi tom 1861, 3ci tom 1867, 4ty tom 1870. Autor przyrzeka w końcu czwartego tomu, że ma zamiar

czasy, iż się z nią pod tym względem żadne dzieło lite-
ratury byzantyjńskiej równać nie może. Bo Kompendyum
Psellusa stało się podstawą przyszłych podręczników Logiki
po całym łacińskim zachodzie Europy, zatem zawiązkiem
scholastycznej Logiki. Dzieło Psellusa zostało później opra-
cowane w języku łacińskim, naprzód jak się zdaje, przez
Wilhelma Shyreswood. Wilhelm był Anglikiem, urodził
się w Durham, studya odbył w Oksfordzie, następnie u-
czył się w Paryżu, umarł Kanclerzem w Linkoln r. 1249.
Dzieło jego nie było drukowane, odkrył je świeżo w ręko-
pisie Prantl w bibliotece paryskiej.

Wilhelm rozprawia o trzech figurach wniosków idąc
za przykładem Psellusa, ale dodaje wierszem wyjaśnie-
nie, w jakiem miejscu każda z trzech figur kładzie po-
jęcie średnie (term. med.) Wiersz ten jest następujący:
"Sub Prae prima, bis Prae secunda, tertia bis Sub."
"To znaczy, że w pierwszej figurze w sądzie większym poję-
cie średnie jest podmiotem (Sub), a w sądzie mniejszym
orzeczeniem (Prae), że w drugiej figurze pojęcie średnie
jest dwa razy (bis) orzeczeniem (Prae), a w trzeciej figu-
rze pojęcie średnie jest dwa razy podmiotem (Sub).

Co się zaś tyczy trybów odpowiednich tym trzem figu-
rom (czwartej nie wzywa), powiada Wilhelm: „Modi

78

Miejsca które trzeba dokończyć lub przerobić

1 str. 33 — Art § 2. [illegible]

2. str. 75 § 24 — Tutaj pamiętać [illegible] [illegible] § 24 powinien być w rozdziale [illegible] w podziale

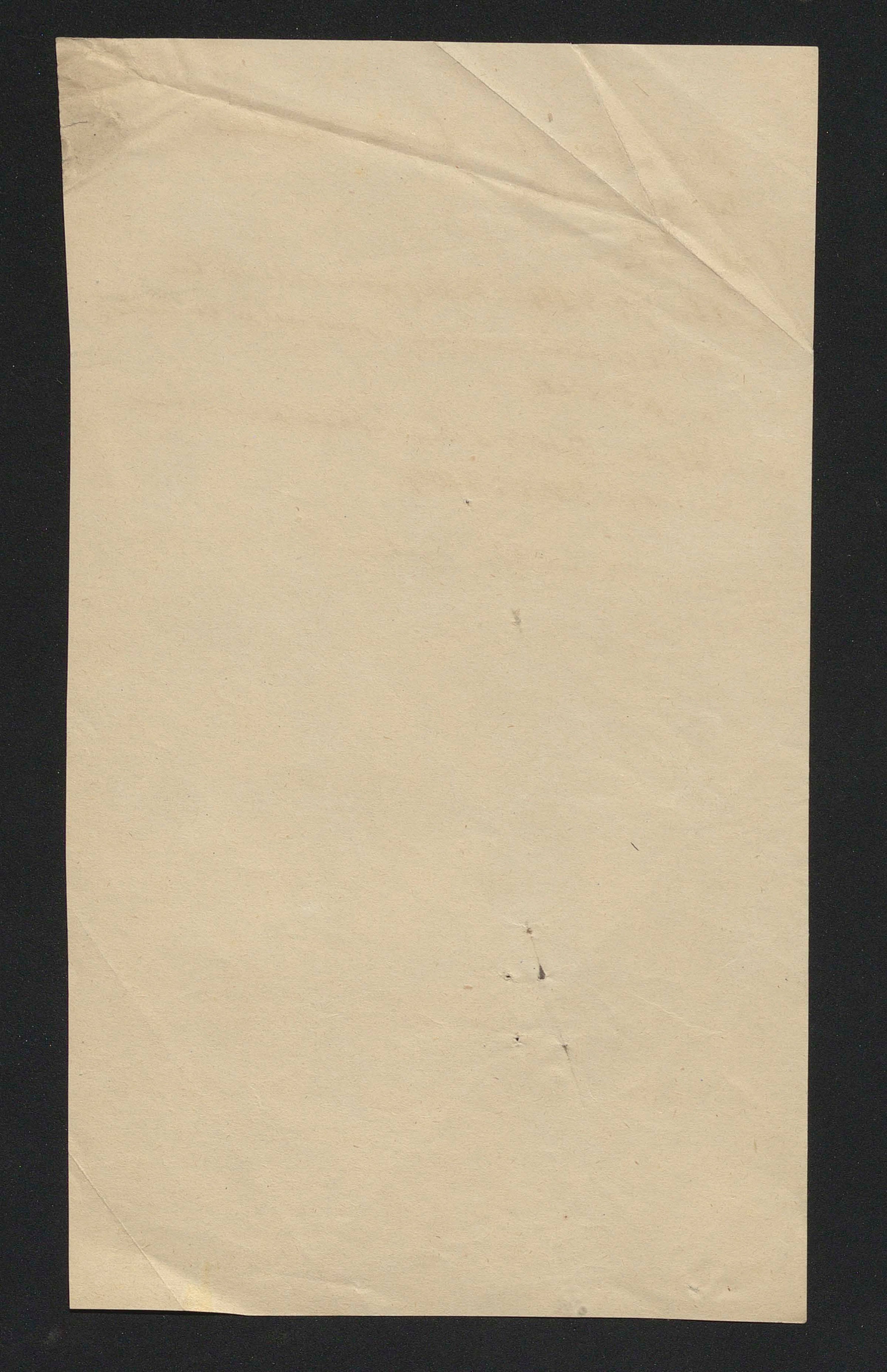
3 241 str. § 108 o radzie [illegible] przerobić § 108 i § 109.

4 Sądy sprawności [illegible] —

wypisz a,

b,

c,

Uwzględnić Logikę przepisanym na czysto

następujące pomyłki poprawić tylko

str. 38 2gi wiersz od góry zamiast gatunkowego — jednostkowego

str. 39 5 u góry — zamiast przeto — Przeto

[str. 58 § 48 sądy bytności — orzeczeniem sąd istności którym

mamy istności podmiotu — Zatem trzeba odmienić

w ten sposób — zalepić kartką od wiersza „że istnienie

jest jego orzeczeniem —

należy kartkę taką

że istnienie jest jego orzeczeniem — Sąd bytności przeczy

wyrażać że podmiot nie istnieje że nie ma bytu — W takich

~~Przykłady Bóg jest~~ sądach stosunek opiera

z orzeczeniem jest lub nie jest.

Przykłady Bóg jest — prawda jest — Ob. zastosowanie

we wnioskach warunkowych § 156 i nast. twierdzeń jak

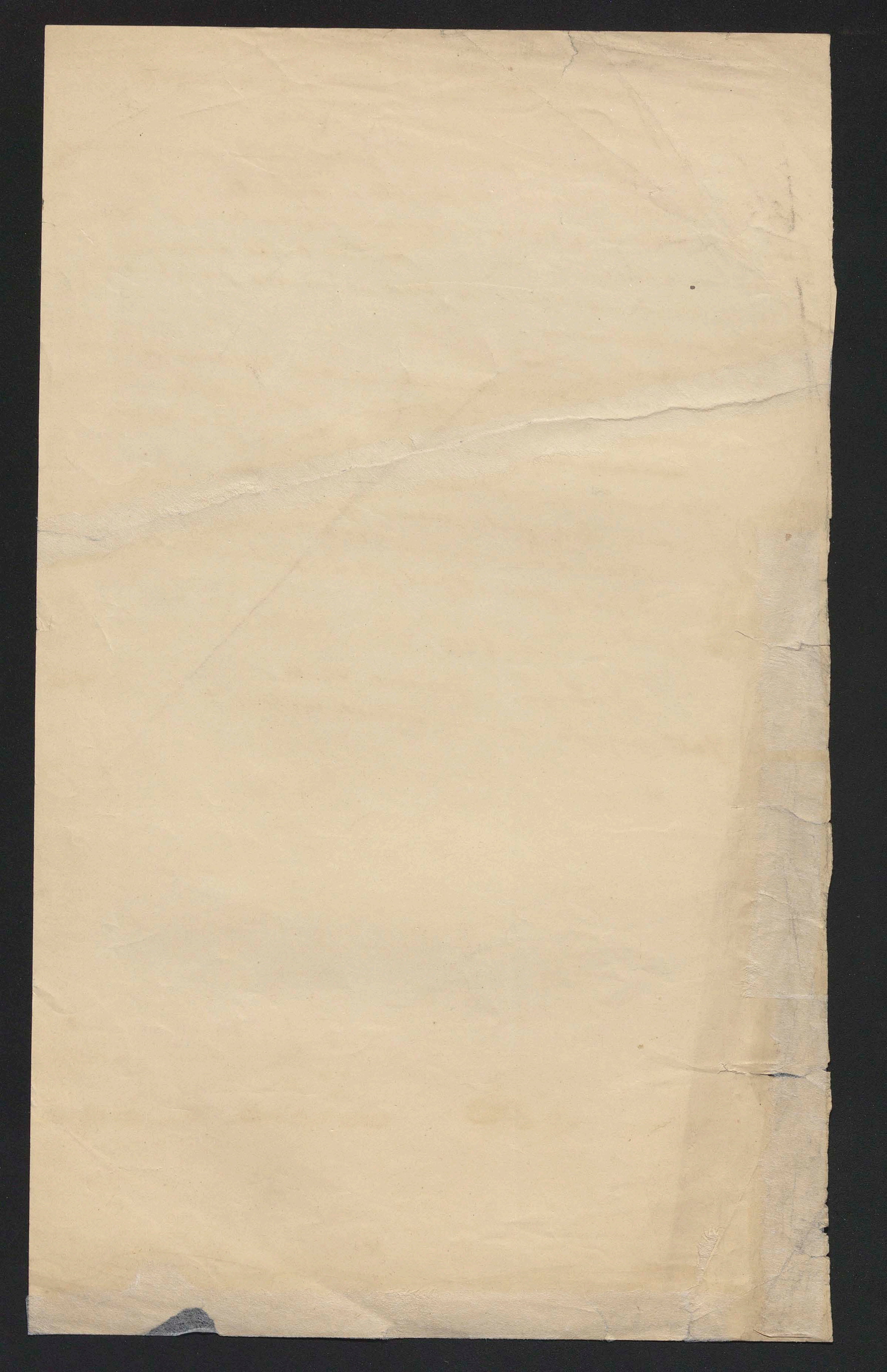
także B jest, jeżeli A jest, B nie jest — A jeżeli A

nie jest.

§ 49

Materya i forma sądu

Jak pojęcie zarówno uchwała materye od formy też

Sposoby mówienia

A.Z. Przeciwny – drugiemu, czemu, prawdzie, komowi, należ...

A.Z. Przeciwstaw oppositio (Trent?)

Linde przeciwić się jedno drugiemu – sprzeciwiać się komu – przeciwić się woli ojcowskiej – Bogu się sprzeciwiać – świat sprzeciwić mi się – czemu się sprzeciwiają nieba – ogień wodzie sprzeciwiony – przeciwiać skazie – nauki kacerskie sprzeciwiają się nauce kościelnej – sprzeciwić się miłości – Przeciwić się komu – – przeciwieństwo – przeciwległość oppositio – sobie przeciwne dwie rzeczki – między sobą przeciwne – Przeciwne sobie wielkości – Być w sprzeczności ze samym sobą.

A.Z. Sprzeczność – Być w sprzeczności ze samym sobą.

A.Z. sprzeczny zdaniu mojemu

A.Z. ~~...~~ co zaprzecza

A.Z. Przeczyć jakiej prawdzie, przeczyć komu, wszystkiemu

rzeczy, ja temu nie przeczę

~~A.Z.~~ Linde Stos drugi sprzeczny pierwszemu – zdanie Pana sprzeczne z mojem

Linde żadne którym przeczą nieba – ja temu nie przeczę –

Linde – przeczny ceremoniom – przeczny miłości niespólnej –

Linde sprzeczność zamówienie

A.Z. zaprzeczyć ~~...~~ czemu v. czego, nikt nie zaprzeczy

2 ...3? wartości – Jagiełło zaprzeczył ważność całemu

traktatowi

A.Z. zaprzeczanie czego, czemu

Linde zaprzeczyć prawo, należytość

I, A, I, 1. 2

Część pierwsza Logiki

O zawiązkach myślenia

Część druga Logiki

Systematyka.

Część pierwsza

Dział pierwszy

Prawa zasadnicze myślenia

I Prawo z. tożsamości – str. 30 } właściwe

II Prawo z. sprzeczności – str. 31

III Prawo z wyłączonego środka – 39

IV Prawo powodu — 44

Dział drugi – 50

I O pierwotnych wyrazach myślenia 50.

II Pojęcie – 50. (Bob. § 10 str. 29,

I Pojęcie uważane samo w sobie 58 Arist. Braun

A Treść pojęcia 59

~~Zakres pojęcia~~

1. o cechach wszelkości } ogólnie Kanta

2 Podział cech

1 cechy są a) łączące b) mnogie } ogólnie małe.

2 ~~stałe~~ a) istotne b) nieistotne

odmienne chyby 3 Skład cech wchodzących do treści pojęcia 64.

? { 4 Materya i forma treści

81

B. Zakres pojęcia 68.

~~Podporządkowanie~~ 73

~~2 Przeciwieństwo~~ 80

~~Pojęcie~~ ~~kontradyktoryczne~~ 82

arabskie liczby

C. Treść i zakres razem uważane 71

1 odwrotnie 73

2 unicestwienie 80.

3 Pojęcie ... a odwrotne 82

{ arabskie / wielkie 25,0 / 75

II Pojęcie uważane w stosunku do innego pojęć — 87 —

A Zakresy równe

1. Tożsame ~~22~~

~~B Zakresy równe~~ } arabskie a wielkie

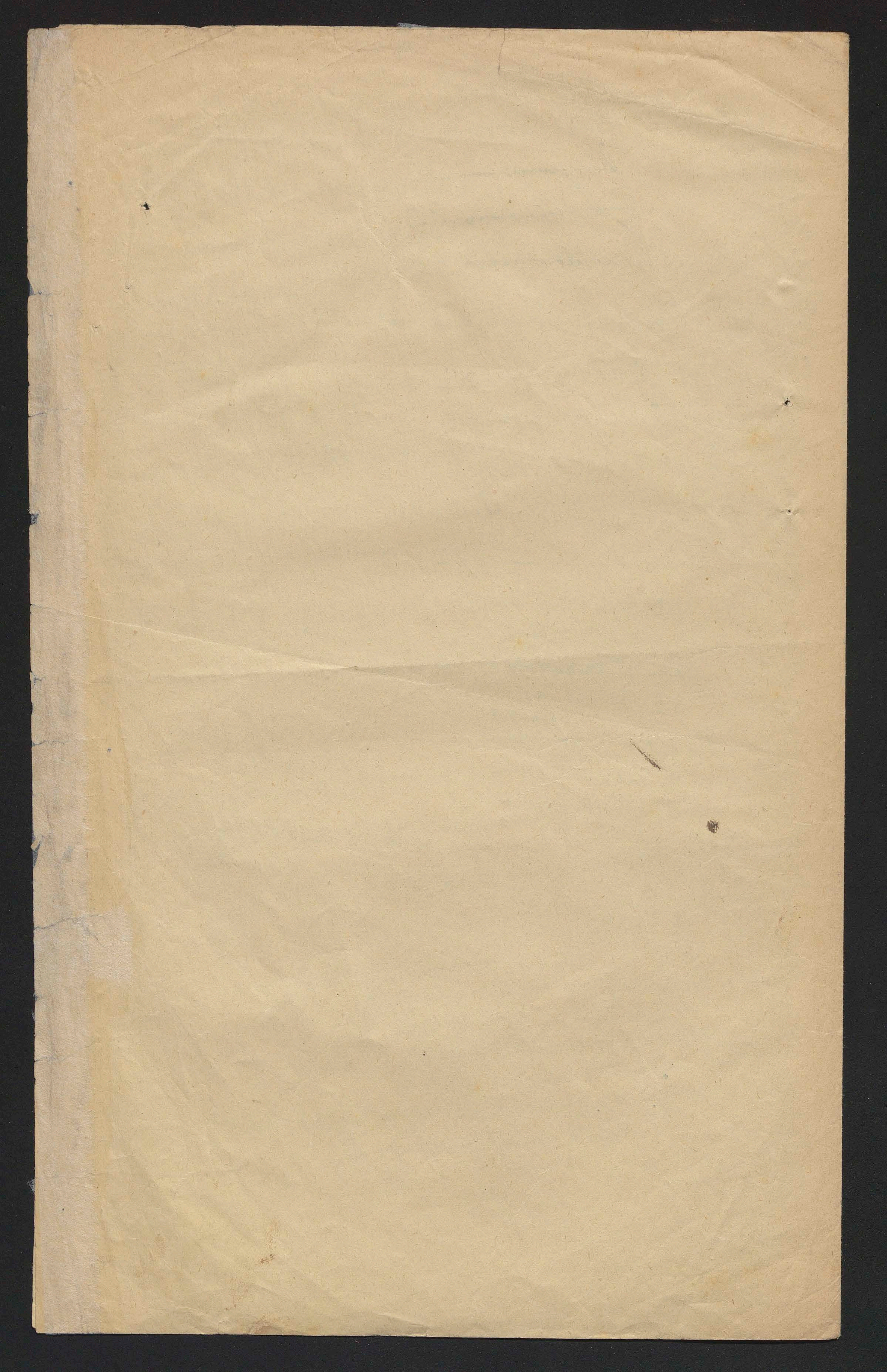
2 Zamienne ...

B zakresy ~~nie~~ ~~równe~~ równe

1. Podrzędne } arabskie ...
2. ...

1.
2
3 } arabskie drobne

3 Krzyżujące się

[illegible] o 2. [illegible] Myśli [illegible] 17 84 6

Wyobrażenia przyczyne, czyli proste, drugie [illegible] 16

Stosunki = [illegible] 29

Jestność str. 30 może = substancja - podobna! 49

Uogólnianie od § 28 i przypad[illegible]

nie go [illegible]

[illegible]

§ 20) uszczegół[illegible]

[illegible] § 20 i przypa[illegible]

83

1 Narbut str. 64 prop. contradictoriae naprzeciw sobie przeciwne

także wyrażenie zawsze przez Herbarta używane

2 Dowgird 105 stanowisko = in concreto, stanowisko in abstracto

Dowgird 236 jestestwo możne (possibile) — bytność (existentia) jest dopełnieniem możności (complementum possibilitatis) — Przeciwmowność (contradictio)

Dow. 237 Przeciwmowność (contradictio-

254 możność udowadniania.

Przecrytański Logika 1816 zbiór = synthesis

Zdanie może być pojedyncze albo złożone 78

względ = relatio 79

w syllogizmie wyraz większy, mniejszy, wyraz średni term. medius — zdanie większe prop. maior zdanie mniejsze — praemissae + zdania poprzedzające — wniesienie = conclusio — 81

wzgląd = co my chcemy —

inductio = wywód 84

+ sorites = ciąg 85

Kształt rozumowania zboczony = indirecte — przypuszcza się jakieś zdanie a potem pokazuje się niedorzeczność

Tożsamość = identitas 88

+ zbiór dowodów = epicheremata 90

sposób zbiorowy = methodus synthetica

— rozbiorowy = —— analytica

zbliżenie do prawdy = probabilitas — 117

Założenie Hypothesis 124

doświadczalne = experimentales 130

oderwane = abstractae 143

145

Przeczytaniki d. c. – prawdy niedowodzione = axiom[ata]
+ sophismata = wykręty 144
wracanie się do początku = Petitio principii ...
circulus vitiosus 145
rozumowanie od przyczyn z góry = a priori 146
od skutków z dołu = a posteriori

widoczność = evidentia
określenie = definicya
opisanie = descriptio 157
Dzielenie = Divisio

Chcynadki naoczność mocą zmysłów 102
zakres pojęcia większy czyli wyrazy 103
gatunek species — rodzaj = genus
pojęcia na przemian zamienne 105
podrzędne, spółrzędne 105
pojęcia złożone a pojedyncze 106
pojęcia sprzeczne np okrągły trójkąt 106
1 Rozmaitość z sobą zgodna 106
2 Rozmaitość z sobą niezgodna 106
1ª zasada zgodności (principium identitatis) 1
2ª zasada sprzeczności (pr. contradictionis)
Znamiona składające najistotniejszą część essen[tia]
— szczególne i przypadkowe (modi accid[entia])
pojęcia zawikłane = confusae 107
Zrozumiałość = notio absoluta 108
objaśnienie = definicya 109
Przedmiot tejże = definitum
def. słowo objaśniające = def. nominalne
" rzeczy " = def. realne

Chojnacki

o definicji str. 111

o sądach 112

rzecz = subjectum

przymiot = praedicatum } 112

łącznik copula } 113

ze względu ilości quoad quantitatem

pod względem jakości quoad qualitatem 113

quoad qualitatem twierdzące zaprzeczające 113

kategoryczne = bezwzględne 114

hypotetyczne = z warunkiem 114

w sądach rozdzielnych = disjunctiva 115

fundament dzielenia = fundamentum divisionis 116

działy i poddziały

apodyktyczny = pewne a niezawodne 118

axiomata = pewne zasady

zdania wyprowadzone theoremata

zdania praktyczne bezpośrednio pewne = postulata 119

zdania podległe (subordinatae?) 120

sądy przeciwne judicia opposita 121

1° co do ogółu przeciwne contraria (A, E) 121

2 co do szczegółu przeciwne subcontraria 121

3 niezgodne co do ogółu i szczegółu contradictoria 121

Chojnacki

conclusio = wniosek 122
terminus medius = wyraz średni 123
terminus major = wyraz większy 123
— minor = = wyraz niższy (?)
Prawidło powszechne dla wniosków 124 lepiej nie prawidło ogólne

premisy = zdania poprzedzające 126
rozdzielne = rozjemcze 127
we wniosku hipot. = consequens = następstwo 128
dilemma = wniosek dwubolny) 131
wywód = inductio 132
wniosek z podobieństwa = ex analogia 133
× ciąg, łańcuch sorites 134
dowód skrócony

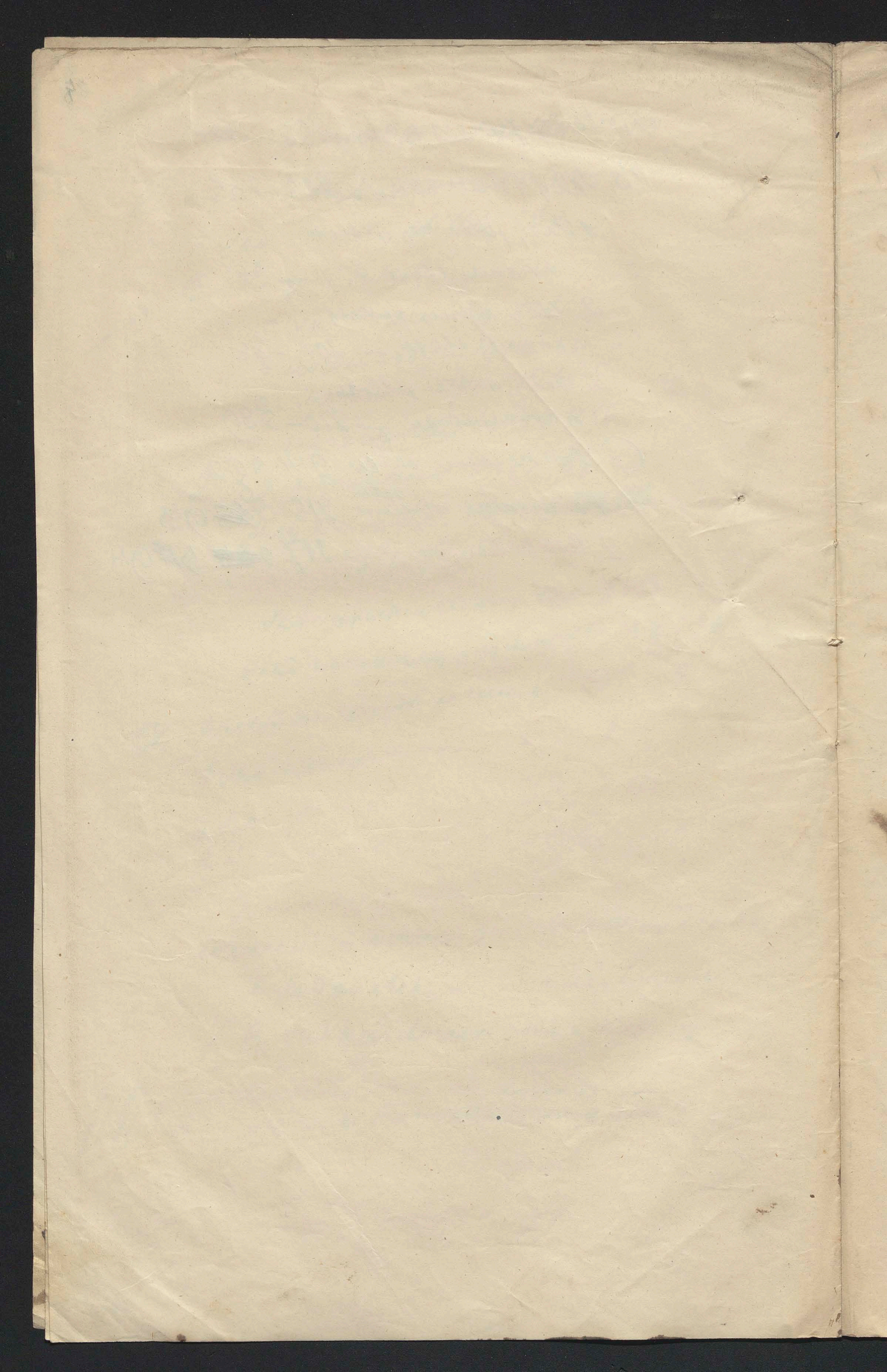
a priori = z zasad rozumowych
a posteriori = z zasad doświadczenia } 135
syntetyczne = zbiorowe
analityczne = rozbiorowe } 136
dowody ubocznie są albo bezpośrednie albo pośrednie (apagogiczne 136
wrodzenie uczute 140
Przesądy 153
oznaczyć o co rzecz idzie (status controversiae 182
dowodzić wprost directe – pośrednio indirecte

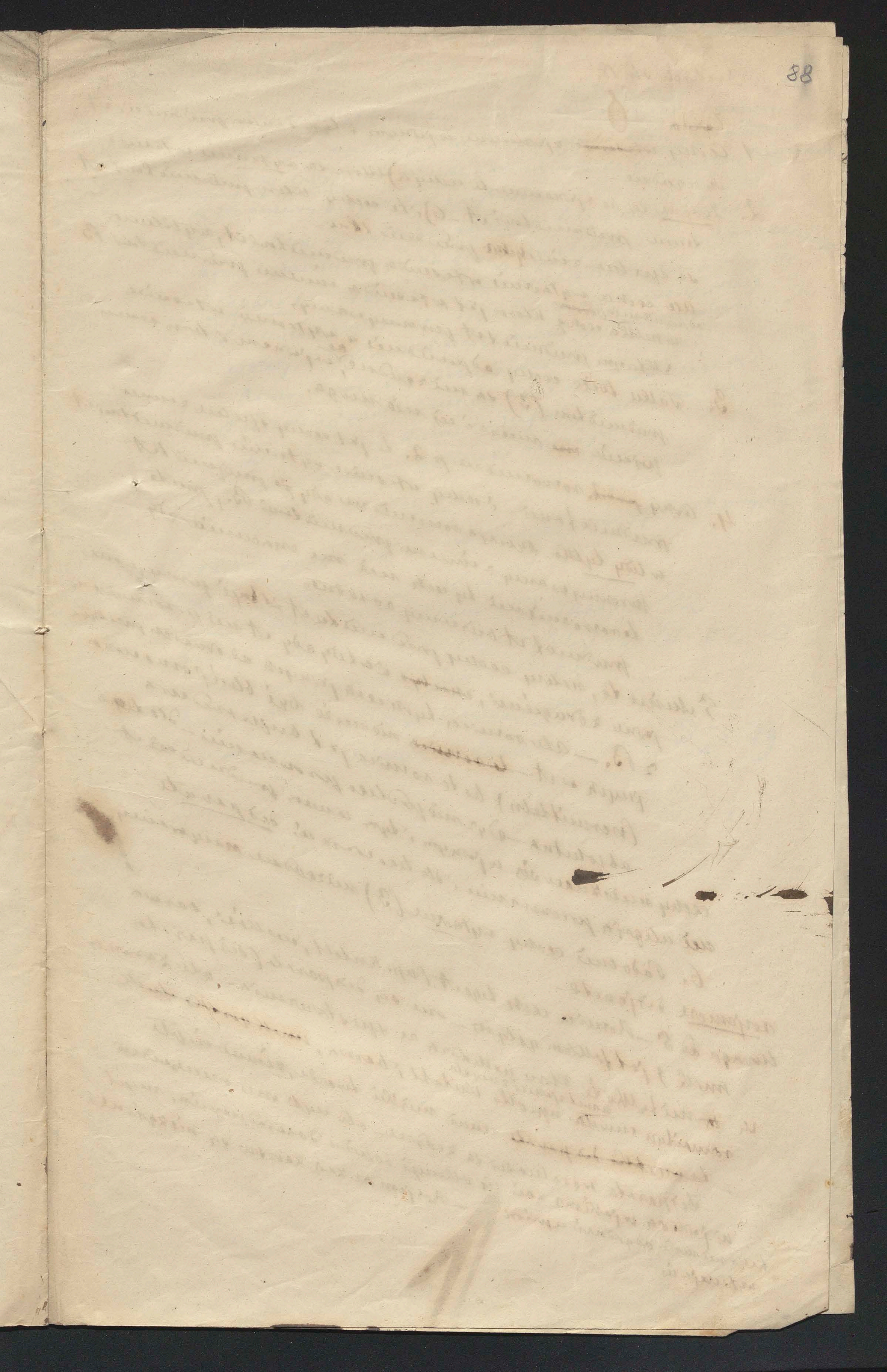
Koniec Chojnackiego

Część pierwsza Logiki
O zawiązkach myślenia

Część druga – Nauka o sposobie
tworzenia zawiązków myślenia (tj. dowodów)

Przedmiot drugi
Sąd

Drobisch str. 18.

1 Cechy zjednoczone w jednym i tym samem przedmiocie A są zgodne —

2. Zgodne są, bo zjednoczone te cechy a) które są wyłącznie właściwe temu przedmiotowi A — b) i te cechy które przedmiotowi A są wspólne z innymi przedmiotami —

ale cecha wyłącznie właściwa przedmiotowi A, wyklucza odpowiednią jej w takiej cechę która jest właściwa innemu przedmiotowi B z którym przedmiot A porównywamy.

3. Takie tedy cechy odpowiednie a wyłącznie właściwe, wzajemnie w tem samem przedmiotem (3) są niezgodne, pojęciu mieszać się nie mogą.

4. Cechy rozróżnione p. 2. to jest cechy wspólne z innemi przedmiotami i cechy właściwe wyłącznie przedmiotowi A — wtedy tylko bywają rozróżnione gdy ten przedmiot A porównywamy z innemi przedmiotami B, przeto gdy rozróżnienie tych cech nie ma znaczenia gdy przedmiot A bierzemy osobno.

5. Mimo to, należy cechy przedmiotu A który był porównywany z drugiemi, zwłaszcza gdy A nie porównywamy z B. — ale różnica tych cech pewnych od owych przez pewną w A nie może być bliżej oznaczona (vermitteln) bo ta różnica jest bezpośrednia absolutna — gdyż niezależnie od porównania — dla tego cechy mieszczące się w jednym i tym samem przedmiocie A nie ulegają porównaniu i dla tego nazywają się desparate

6. Podobnie cechy wyłączne (3) niezgodne nazywamy rozjemcze desparate —

Uwaga do 5. — Różnica cech tego A (np. kształt, wielkość, barwa itd.) jest faktem gołym — one są desparate (desparata) i nie tylko te które pochodzą ze spostrzeżeń — ale z samego rozumowania umysłowego np. oto kształt i barwa, miękki twardy, zimno ciepło.

Desparata w ogólności są zgodne — ale czy one rzeczywiście się łączą w jakimś razie to okazuje dopiero doświadczenie, myśl tego nie może odgadnąć a priori — Rozjemcze zaś zawsze są niezgodne wykluczają się

Drobisz str. 19 § 18.

Przedmioty będące gatunkami jednego i tego samego gatunku ~~mogą być przeci~~ mogą podlegać porównywaniu (vergleichbar) różnią się specyficznie różnicą gatunkową (differentia specifica) są sprzeczne koniecznie specifisch verschieden są dla rozumu disparata różnymi —

Te zaś które się sądzą różne się toto genere diversa rodzajowo heterogenae genere verschieden, ungleichartige disparata — Ta sądzenia różne — x ta na była drogą I/o w ścisłym znaczeniu — aż sądzące nie mają wspólnej rzeczy — atoli nie mogą mieć wspólnie sądzenia Rozum ~~dusza~~ stół, cnota musi —

Z wogólniejszem znaczeniu które choć ~~znaczenie~~ się ~~nie~~ nie indywidua dalekiemu sądzeniu powinnie nie mają bliższego wspólnego sądzenia.

—

Drobisz przykład do contrarietas str. 27 — § 24 przypis

Ueberweg ostatnie coś str. 108

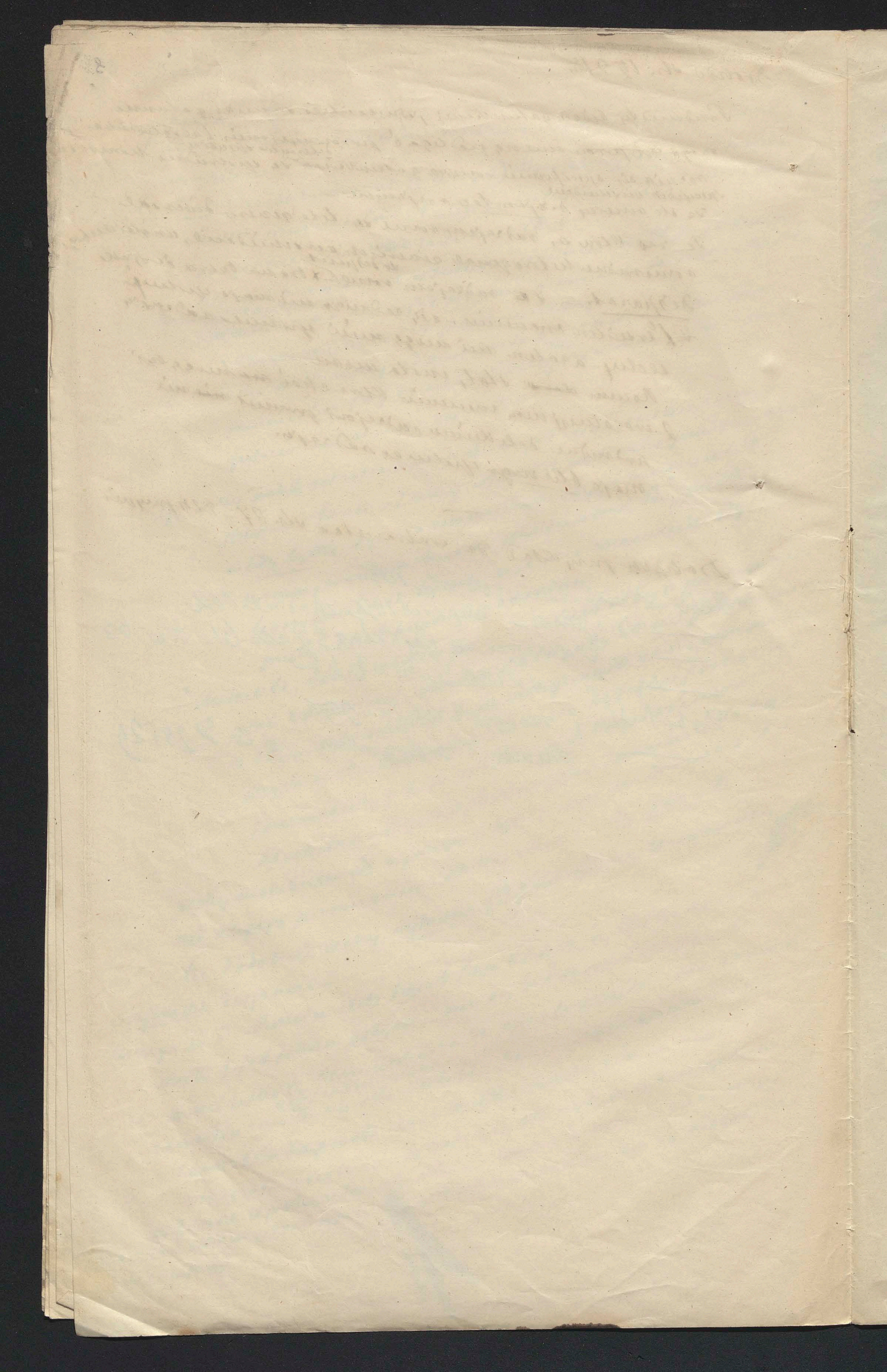
— disjunct — disparat 102 zgodne 102

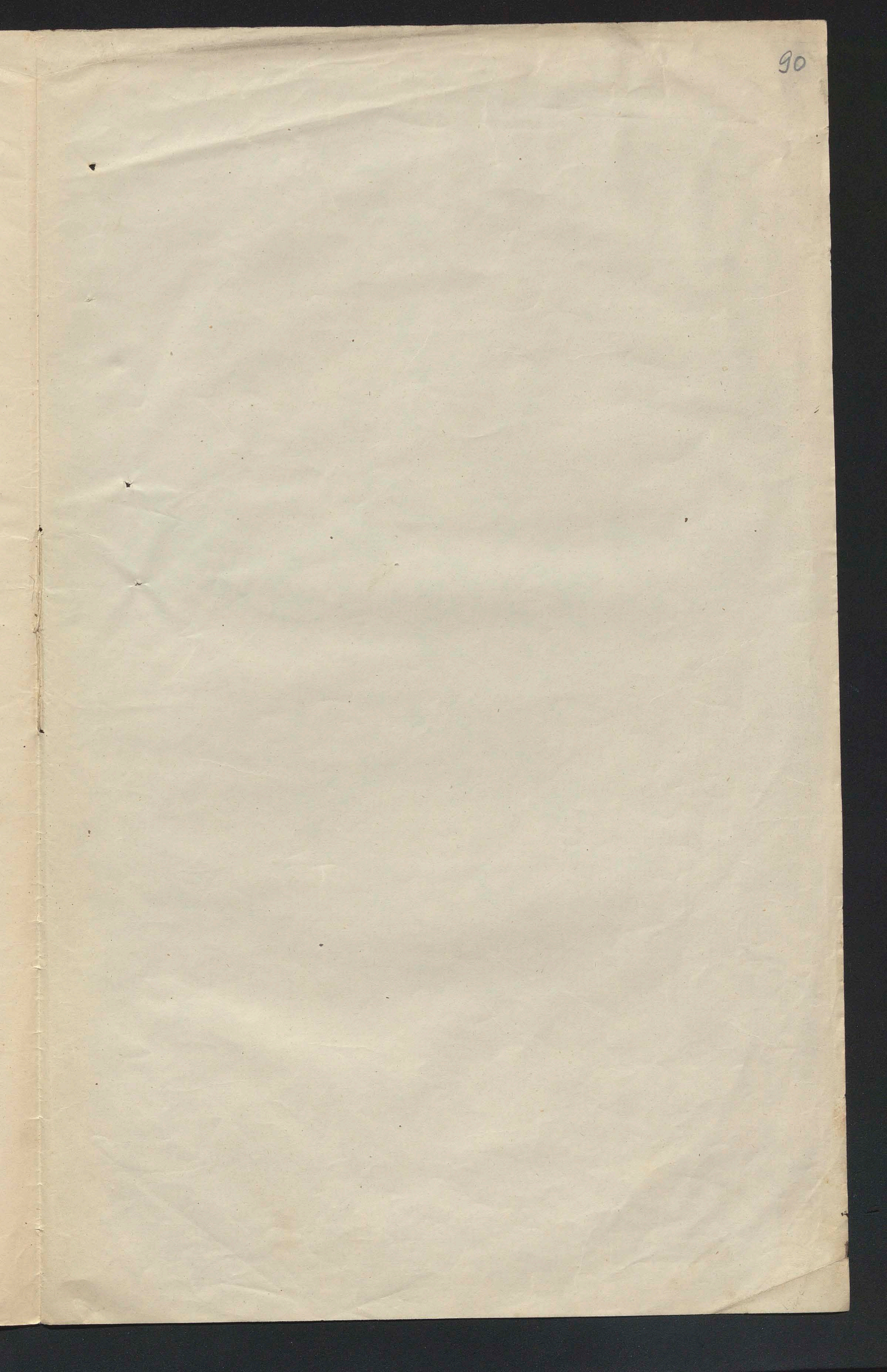
— contradictio in adjecto 57 str. 61 i 62, 63

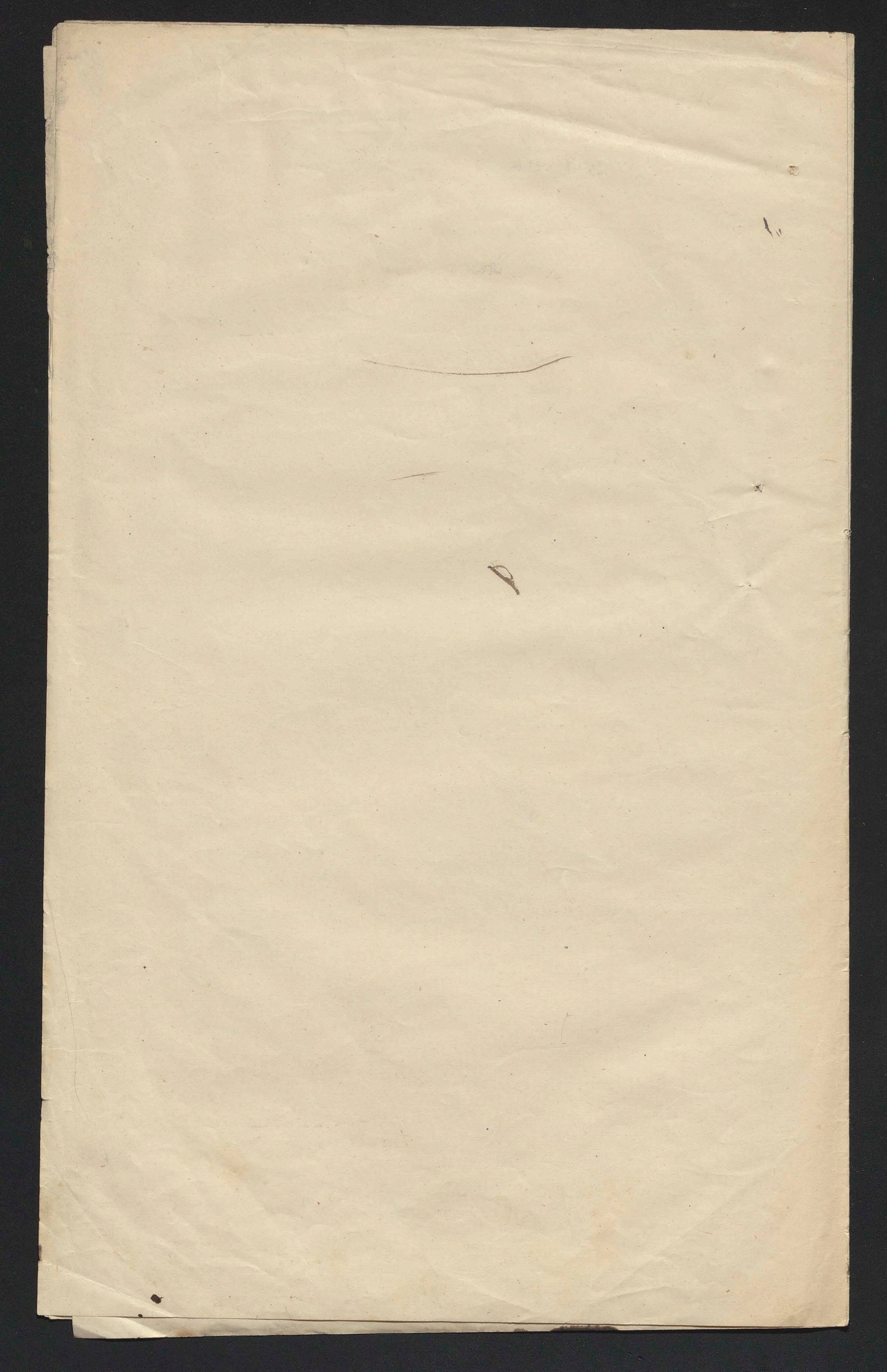
— principium exclusi tertii str 65

Drbal który sądzi wschodnie 25

— określenie ze stosunków pod § 28 i 29

1 localis expositio – wytłumaczenie, wyszczególnienie

2 uwydatnienie, unaocznienie (illustratio, explanatio, exempli [illegible]
wskaźni [illegible] przedmiotu, [illegible], wrażenia, [illegible] przykład

~~[illegible]~~
3 Rozwój. Rozwijanie (explicatio) by [illegible] jest [illegible], że [illegible]
[illegible] ich jego się rozpatruje — rozwiklanie enodatio. [illegible]

---

4 Partitio – rozczłonkowanie?

5 System systemy – czyli systemat, systematy, dilemma dilemmat
czyli jak dramat

6 dispositio – rozłożenie, ułożenie [illegible]

Czwiekowski gramat = miła [illegible] [illegible] —
(definicya określenie –)

ad 1. oznaczenie –

ad 2. ~~[illegible] wyjaśnienie na przykład~~ objaśnienie przykładowe

ad 3 Rozwinięcie – enodatio = rozwiklanie –

ad 4. ~~Systemat systemata~~ – [illegible]

ad 5. systemat – Systemata –

ad 6. dispositio układ –

NB. Obcu do indykcyi [illegible]
[illegible] 371 –

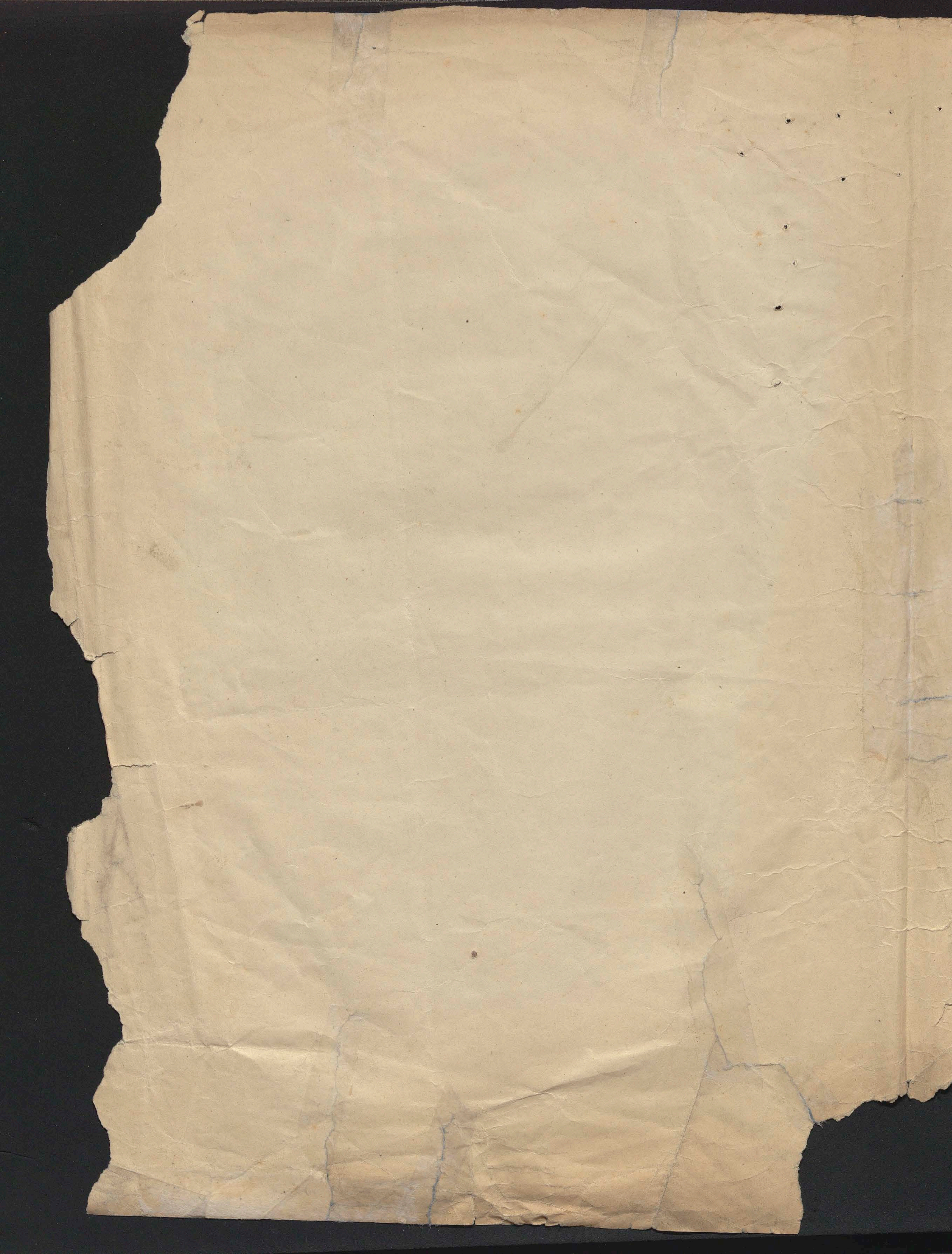
NB analiza = rozbiór —

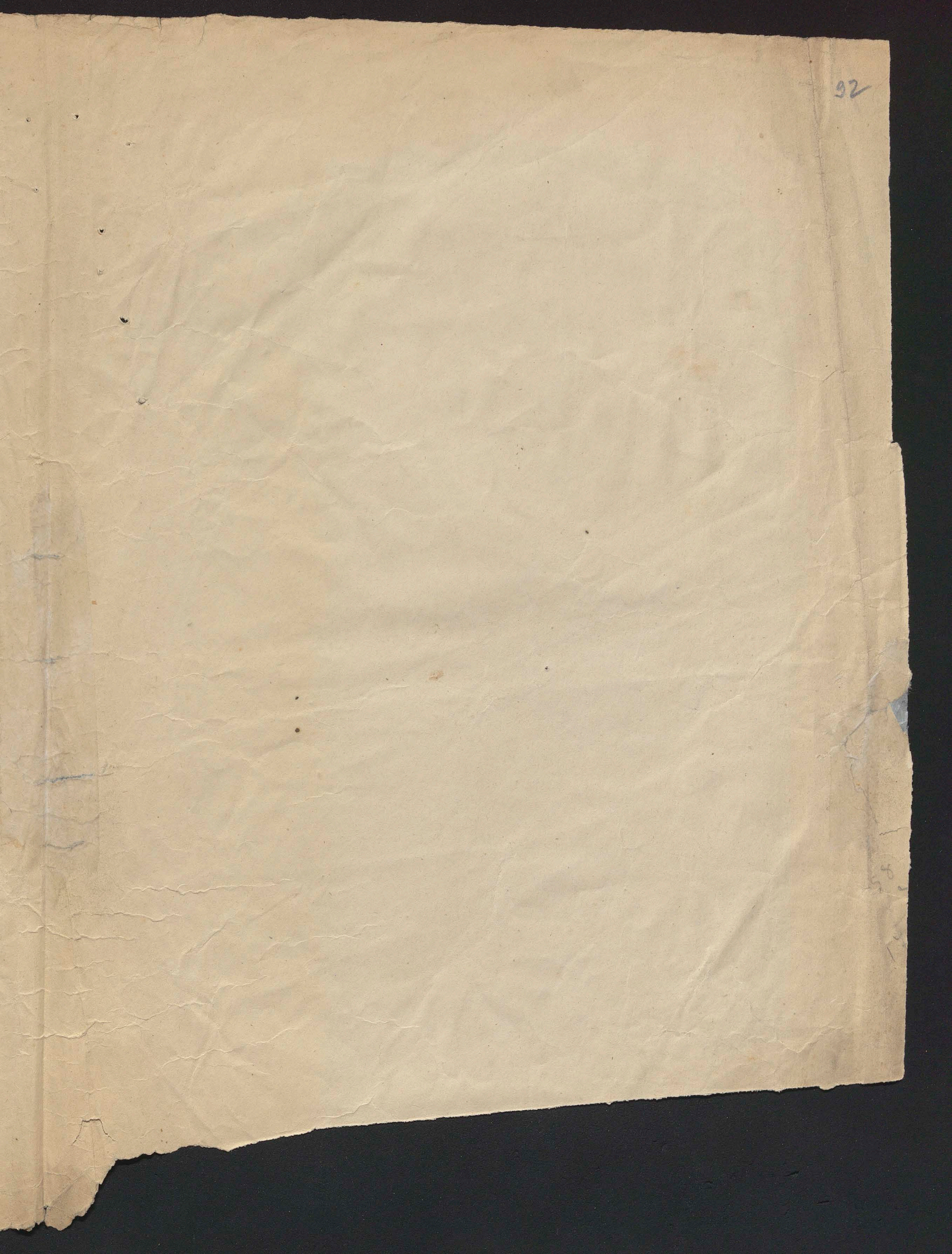
[illegible] na (26 dla figury?) na figurę –
przykład do figury?
do prawidła? na prawidło? do prawidła –

Pan Karol radzi żeby były sądy modalitatis
a podział [illegible]
sądy z przypuszczeniem, z pewności (a[illegible]) – z [illegible]
potem [illegible] wytrzymają, wyłączają [illegible]

Karol przykład do figury, na figurę – √ Sąd z pewności [illegible]

NB prawidła [illegible], dla dowodów, albo prawidło do [illegible]
p. Karol [illegible]? [illegible]?
[illegible] [illegible]?

nic nie ~~uczy~~ uczą, niczego nie uczy?

wnosić co? nic nie wnosi –

o co? o niczem nie wnosi

napisany wnosić że

nauka o czem – umiejętności czego? o czem?

symptomaty choroby – o mało?

K.W. – niczego nie uczy –

wnosić coś o czem – więcej szczegółów o ogóle

nauka czegoś,

umiejętności czegoś

symptomata –

instancja = zasada – wynikająca z wypadku
wypadek przy [illegible]
zamiast s [illegible] –

symptomata = zjawiska przy chorobie

